ALEXANDRE DUMAS

BİNBİR HAYALET

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: ALEV ÖZGÜNER

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

ALEXANDRE DUMAS

BİNBİR HAYALET

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:

ALEV ÖZGÜNER

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

özgün adı
LES MILLE ET UN FANTÔMES
fransızca aslından çeviren
ALEV ÖZGÜNER

editör
ALİ ALKAN İNAL
görsel yönetmen
BİROL BAYRAM
redaksiyon
PELİN ÖZER
grafik tasarım ve uygulama
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Genel Yayın: 1438

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

Gerçeğin Hayaletleri, Hayaletlerin Gerçeği

Alexandre Dumas Binbir Hayalet'i 1849 yılında yazmış. Romanın girişinde Fransa'da 1830'lardan başlayan yeni politik çalkantı dönemini ve sosyal olayları yer yer bir önceki yüzyıla göndermeler yaparak anıyor. Politik tavrı edebi ustalığının arkasında duran Alexandre Dumas, tarihi olayları da, bu olaylara dair görüş ve yorumları da kahramanlarının ağzından aktarıyor. Kendi ifadesiyle romanında "ilgi duyduğu bir konuya başkalarının da ilgisini çekmek umuduyla farklı kişilere ait öyküleri bir araya getiriyor" ve bunların hepsi "hayalet öyküleri".

Binbir Hayalet'in kahramanlarının çoğu ise burada yazdığı mektupla dertleştiği aziz dostu Louis-Désiré Véron kadar gerçek. Varlıklı bir doktor olan L.D. Véron 1831'de Revue de Paris'yi kurmuş, 1844'te Le Constitutionnel'in sahibi olmuştur. Le Constitutionnel 1815'te kurulduğunda liberal muhalefetin gazetesidir. Dük d'Orléans'ı destekleyerek 1830 Devrimi'nde önemli bir rol oynamış, sonraları daha muhafazakâr bir yayın organı haline gelmiştir. Alexandre Dumas, 1845 tarihli bir sözleşmeyle ona ve aynı şekilde La Presse'in yayıncısı Emile Girardin'e beş yıl içinde dokuz cilt teslim etmeyi üstlenir.

Yazarın girişte söz ettiği Bourges Davası 1848'de Ulusal Meclis'i basan bir grup devrimcinin yargılandığı davadır.

Bourges'da görülen bu davanın sanıkları arasında Barbès, Blanqui, Louis Blanc ve Raspail da vardı. Mayıs Seçimleri ise, Louis Napoléon Bonaparte'ın Cumhuriyet'in başına gelmesinden sonra 1849'da gerçekleşen Yasama Meclisi seçimleridir. Alexandre Dumas'nın "kibar ve zarif yaşamı doğuran toplumun buharlaşıp gitmesi" karşısında duyduğu endişeleri dile getirirken cümlelerine başvurduğu, büyük başarı kazanan Anılar'ın yazarı Marki d'Argenson 1744'ten 1747'ye kadar dışişleri bakanlığı yapmıştır.

Romanın birinci bölümünde adı geçen Elzéar Blaze 1839'da Le Chasseur au chien d'arrêt'yi, 1840'ta Le Chasseur conteur'ü (1840) kaleme alan ve avcılığıyla ünlü bir edebiyatçıdır. Mocquet ise birçok hikâye ve söyleşinin kahramanı Villers Cotterêts'nin av bekçisi değil, Mes Mémoires, XLI. Bölüm'den anlaşıldığı üzere Brassoire'a komşu bir köydeki bir çiftçidir. Montrouge çayırları anlatılırken sözü geçen Montenvers, Samuel Birmann'ın Buz Denizi tablosuyla ün kazanan, Chamonix'in üzerindeki tepedir.

Cinayetin işlendiği eve gidilen ikinci bölümde okuyucunun karşısına çıkan belediye başkanı Ledru, Tıp Akademisi üyesi bir doktordur. Fizik deneyleriyle tüm Avrupa'da ünlenen, Comus olarak tanınan kralın fizikçisi Nicolas Philippe Ledru'nün oğludur. 1848 Devrimi'nde ve II. Cumhuriyet'in başlarında önemli bir rol oynayan siyaset adamı Alexandre Ledru-Rollin'in de amcasıdır.

Üçüncü bölümde anılan Jean-Louis Alliette'in asıl adı

Jean-Baptiste Alliette'tir. Tarot konusunda uzmanlığıyla tanınan meşhur okültist, 1738'de doğmuş, 1791'de ölmüştür. Belediye başkanı Ledru'nün, yazarı evine davet ederken evin eski sahibi olduğunu belirttiği Paul Scarron, 1660'ta ölen bir Fransız yazarıdır. En ünlü eseri Roman comique'tir.

Dördüncü bölümde anlatılan Sevgi haritası ya da Sevgi ülkesi haritası 1653 yılında Matmazel de Scudéry tarafından tasarlanmış ve kibar çevreler üzerinde önemli bir etki bırakmıştır. Belediye başkanının evindeki pek çok değerli eser ve kutsal emanet arasında Abélard (1079-1142) ve Héloïse'in birer dişi bulunmaktadır; Abélard filozof ve tanrıbilimcidir, Héloïse'in öğretmeni olmuş ve onunla gizlice evlenmiştir. Genç kadının amcası Rahip Fulbert tarafından manastıra kapatılmasıyla ayrılan âşıklardan geriye, Binbir Hayalet için Dumas'ya yardımcı olan Paul Lacroix'nın Latinceden çevirdiği önemli mektuplar kalmıştır. Paul Lacroix'nın adı Binbir Hayalet'te Kitap Kurdu Jacob olarak geçmektedir.

Yine bu bölümde sözü edilen Jacques Cazotte ünlü Diable amoureux'nün (1772) yazarıdır. Fransız fantastik akımı üzerinde önemli etkisi olan bu yazarın hayatı trajik bir biçimde darağacında son bulmuştur. Binbir Hayalet'in bir başka kahramanı ise 1794'te, mezarlara saygı ihlali sırasında tabutlar parçalanıp kemikler ortak bir mezara atılırken heykelleri kurtaran Şövalye Lenoir'dır. 1761-1839 yılları arasında yaşayan Şövalye Alexandre Lenoir devrimci vandallığa karşı mücadele edip, ulusal mülkiyete ait sanat eserlerini aynı yerde toplamayı başarmıştır.

Beşinci bölümde adları anılan Alman anatomist Samuel Thomas Soemmering (1755-1830), cerrah, anatomi profesörü Jean Joseph Sue (1760-1831), İsviçreli fizyolojist ve doktor Albert de Haller (1708-1777), kralın fizikçisi

Nicolas Philippe Ledru yani Comus, elektrik konusundaki keşifleriyle ünlü İtalyan fizikçi Alessandro Volta (1745-1827), elektrik akımından tedavi amacıyla yararlanmaya çalışan İtalyan doktor ve fizikçi Luigi Galvani (1737-1798), her organizmada bir hastadan diğerine geçebilen evrensel bir akışkanın varlığından yola çıkan, tartışmalı "hayvansal manyetizma" kuramının kurucusu Alman doktor Franz Anton Mesmer hep gerçek kişilerdir.

Altıncı bölümde Solange'ın babasını kurtaran General Marceau (1769-1796), gerçekte Vendée savaşlarında önemli rol oynayan bir cumhuriyetçidir. Devrimci orduların generali Jean-Baptiste Kléber (1753-1800), Bonaparte'ın peşinden Mısır'a gitmiş, Kahire'de bir Suriyeli tarafından öldürülmüştür.

Onuncu bölümde L'Artifaille'ın selefi olarak adı geçen Louis Dominique Cartouche ve Poulailler XVIII. yüzyılın ünlü iki haydutudur. Cartouche 1721'de Grève meydanında idam edilmiştir.

On üçüncü bölümde de gerçek tarihi kişilerle karşılaşılır: Eflak voyvodası Constantin Brancovan, 1688'den 1714'e kadar hüküm sürmüş ve Osmanlı işgaline karşı direnişin temsilcisi olmuştur. Dimitri Kantemir 1673'te doğmuş, 1688-1710 arasında uzun yıllar İstanbul'da yaşamıştır. 1710'da Moldavya voyvodası olmuş ve Osmanlı vesayetinden kurtulmak için Büyük Petro'yla gizli bir anlaşma imzalamıştır. Rus ordusunun Prut'ta bozguna uğramasının ardından Sen-Petersburg'da sürgün hayatı yaşamak zorunda kalmış, orada bir Osmanlı İmparatorluğu Tarihi kaleme almıştır.

Alexandre Dumas, Binbir Hayalet'te gerçek kişilerle örerek anlattığı hayalet öykülerine böylece sahicilik duygusu kazandırdığı gibi, gerçek olayların korkunçluğunu da hayalet öykülerinin dehşetiyle örtülmüş olarak aktarıyor. İlgi

duyduğu ve başkalarının da ilgisini çekmeyi umduğu konu hayaletlerin gerçeği midir, gerçeğin hayaletleri mi, bunu tartışmak mümkün. Ama Binbir Hayalet'i okurken "saat gece yarısını vurursa, diyebilirim ki içimizde en yürekli olanlar dahi saatin sesiyle ürperebilir". Çağımızda bile...

Alev Özgüner

Giriş

Mösyö ...'a

Aziz dostum,

Bana sık sık dediniz ki, herkesin kâh yüreğindeki düşü dile getirerek, kâh zihnindeki fantezileri takip ederek, kâh hatıralarının zenginliğini saçıp savurarak gönlünce çene çaldığı, giderek seyrekleşen şu akşamlarda bana sık sık dediniz ki, Şehrazat'tan beridir ve Nodier'den bu yana, dinlediğiniz en eğlenceli hikâyecilerden biriymişim ben.

Bugün de bana, benden uzun bir roman beklerken –bilirsiniz, yazdığım şu bitmez tükenmez ve tüm bir yüzyılı işin içine kattığım romanlardan biri– iki, dört, bilemedin altı cilt tutacak birkaç hikâye istediğinizi yazıyorsunuz; bahçemin zavallı çiçekleri diyebileceğim bu hikâyeleri, mesela Bourges Davası'yla Mayıs Seçimleri arasında günün siyasi kaygılarının göbeğine salmayı düşünüyorsunuz.

Heyhat dostum! Dönem hüzünlü, haberiniz olsun, hikâyelerim de neşeli olmayacak. Ancak, her gün gerçek dünyada olup biteni görmekten gına getirmiş biri olarak, hikâyelerimi düşsel dünyada aramama izin verirsiniz umarım. Ne yazık! Biraz eğitimli, biraz şairane, biraz hayalperest tüm zihinlerin, benim zihnimin gezindiği o anda, yani Tanrı'nın gerçeğe karşı bize verdiği tek sığınak olan idealin peşinde olmamasından bayağı korkuyorum.

Alın işte, bitirmiş olduğum ve sorumluluk taşıdığınıza göre sizden, kızlarının bu kitapları okumasına izin vermemeleri için annelere çağrıda bulunmanızı rica ettiğim, Régence tarihi hakkında yazılmış önümde açık duran elli cildin ortasındayım. Pekâlâ, ortasındayım diyordum ve size yazarken gözüm Marki d'Argenson'un Anılar'ının bir sayfasına takıldı; söz konusu sayfada, "Bir zamanların ve

şimdinin konuşma biçimine dair" kelimelerinin altında şunu okuyorum:

"Rambouillet Konağı'nın seçkin kimselere örnek olduğu dönemde, insanların dinlemeyi bildiğine ve daha iyi mantık yürüttüğüne inanıyorum. Zevklerini ve kafalarını geliştirirlerdi. Bu tür konuşma biçimlerine, görüştüğüm sarayın yaşlıları arasında da rastladım. Bu insanların kendilerine ait söyleyecek sözleri, cesaretleri ve incelikleri vardı, bazı antitezlere, ama anlamı güçlendiren sıfatlara başvururlardı, bilgiçlik içermeyen derinliğe, alaycılık içermeyen neşeye sahiptiler."

Marki d'Argenson, kitabından aldığım bu satırları yazalı tam yüz yıl oluyor. Bunları yazdığı dönemde aşağı yukarı bizim yaşımızdaydı ve onun gibi biz de, aziz dostum, şöyle diyebiliriz: "Bizlerin ne yazık ki artık olmadığımız kişiler, yani seçkin insanlar olan yaşlılar tanıdık."

Biz onları gördük, ama oğullarımız görmeyecek. İşte bu yüzden, her ne kadar pek matah insanlar olmasak da, oğullarımıza göre daha iyi durumda olacağız.

1793 Devrimi'nin, biliyorsunuz, diğerinin, kibar dulun, kuzu postuna bürünmüş bir kaplan, bir aslan ve bir ayıdan oluştururcasına modern toplumun bağrına saldığı üç büyük kelime olan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik yönünce her gün bir adım daha attığımız doğru; haziran dumanlarının arasından, kurşunla delik deşik kamusal anıtlarımızın üzerinde bir zamanlar okunan ve ne yazık ki içi boş kelimeler.

Ben, tıpkı diğerleri gibi yol alıyorum; hareketin kendisiyim ben. Hareketsizliği salık vermekten Tanrı beni korusun! Hareketsizlik ölümdür. Ama Dante'nin sözünü ettiği, ayaklarının öne doğru gittiği doğru olsa da kafası topuklarına dönük şu insanlardan biri gibi yol alıyorum.

Özellikle aradığım, her şeyden çok özlemini duyduğum, geriye dönük bakışımın geçmişte aradığı ise, hikâyesini size anlatacağım şu hayaletlerden biri gibi ortadan yok olan, buharlaşıp giden, kaybolan toplum.

Kibar yaşamı, zarif yaşamı doğuran bu toplum, yaşanmaya değer bu hayat, kısacası (kullanım hatamı bağışlayın; Akademi'den olmadığım için bu hatayı göze alabilirim) bu toplum öldü mü, yoksa biz mi onu öldürdük?

Alın işte, daha çocukken babamın beni Madam de Montesson'un evine götürdüğünü hatırlıyorum. Önemli bir hanımefendi, tümüyle geçen yüzyıla ait bir kadındı. Yaklaşık altmış yıl önce, Kral Louis-Philippe'in dedesi Dük d'Orléans ile evlenmişti; doksan yaşındaydı. Chaussée-d'Antin'de büyük ve gösterişli bir konakta oturuyordu. Napoléon yüz bin ekülük bir gelir bağlamıştı ona.

XVI. Louis'nin halefine ait kırmızı defterde kayıtlı bu gelirin dayandığı gerekçe neydi biliyor musunuz?

Bilmiyorsunuz. Pekâlâ! Madam de Montesson, XIV. Louis ve XV. Louis döneminin yüksek tabakasına ait gelenekleri salonunda sürdürdüğü için yüz bin ekü alıyordu imparatordan. Bu meblağ, amcasının Fransa'nın hatırlamasını istediği şeyi ülkeye unuttursun diye yeğenine bugün Meclis'in verdiğinin tam yarısı. Bir şeye inanamayacaksınız, aziz dostum, dile getirme tedbirsizliğini gösterdiğim bu Meclis kelimesi beni dosdoğru Marki d'Argenson'un Anılar'ına götürüyor.

Nasıl mı?

Göreceksiniz.

"Günümüzde Fransa'da artık konuşmanın olmadığından yakınılıyor" diyor. "Sebebini iyi biliyorum. Çünkü çağdaşlarımızda dinleme sabrı her geçen gün azalıyor.

İnsanlar kötü dinliyor ya da daha doğrusu hiç dinlemiyor. Görüştüğüm seçkin insanlar topluluğunda buna dikkat çektim."

Oysa aziz dostum, günümüzde görüşülebilecek seçkin insanlar topluluğu hangisidir? Elbette ki sekiz milyon seçmenin Fransa'nın çıkarlarını, görüşlerini, dehasını temsil etmeye layık bulduğu topluluk. Yani Meclis.

Pekâlâ! Meclis salonuna rasgele, istediğiniz bir gün ve saatte girin bakalım. Bire yüz bahse girerim ki kürsüde konuşan bir adam ve sıralarda da onu dinleyen değil, durmadan sözünü kesen beş-altı yüz kişi bulacaksınız.

Size bu söylediğim o kadar gerçek ki, 1848 anayasasında söz kesmeleri yasaklayan bir madde var.

Demek ki, kurulduğu yaklaşık bir yıldan beri Meclis'te konuşturulan sille ve yumrukların sayısını varın siz düşünün: Sayılamayacak kadar çok!

Elbette daima özgürlük, eşitlik ve kardeşlik adına.

Yani, aziz dostum, size daha önce de söylediğim gibi, epeyce çok şeyin özlemini çekiyorum, değil mi? Oysaki hayatımın yarısını geride bıraktım; pekâlâ, yok olup gidenler ve gitmekte olanlar arasında en çok özlediğim, yüz yıl önce Marki d'Argenson'un özlediği şeydir: Nezaket.

Yine de Marki d'Argenson'un döneminde, insanların birbirine yurttaş diye hitap etmesi fikri henüz doğmamıştı. Öyle düşünün.

Mesela şu kelimeleri, "İşte Fransa'da geldiğimiz nokta: Perde indi, gösteri sona erdi, sadece ıslıklar duyuluyor şimdi. Çok geçmeden, toplumda ne zarif hikâyeciler, ne sanat, ne resim, ne inşa edilmiş saray kalacak, her şeyi kıskanan insanlar saracak dört bir yanı" kelimelerini yazdığı dönemde, birisi kalkıp da, Marki d'Argenson'a, sonunda bu döneme

imrenecek duruma gelineceğini söyleseydi, zavallı Marki d'Argenson çok şaşırırdı, değil mi? Bu yüzden ben ne yapıyorum? Daha çok ölülerle, biraz da sürgünlerle yaşıyorum. Sönüp gitmiş toplumları, yok olmuş insanları, puro kokusu yerine içine amber kokusu çekmiş olanları, yumruklaşmak yerine kılıçla çarpışanları diriltmeye çalışıyorum.

Ve ben konuştuğum zaman artık konuşulmayan bir dili duyarak şaşırmanız işte bundandır dostum. Eğlenceli bir hikâyeci olduğumu söylemeniz bundandır. Geçmişin yankısı olan sesimin, son derece az ve son derece kötü dinleyen günümüzde hâlâ dinleniyor olması bundandır.

Kısacası, savurganlığı önleme yasalarının çuha ve abadan başkasını giymeyi yasakladığı şu XVIII. yüzyıl Venediklileri gibi, biz de, ipek ve kadifenin, krallığın babalarımızın giysilerini biçtiği altın sırmalı güzel brokarların dökülüşünü görmeyi seviyoruz.

Sizin...

Alexandre Dumas

Fontenay-aux-Roses'da Diane Sokağı

1831 yılının 1 Eylül'ünde, kralın özel malikânesinde daire şefi olan eski dostlarımdan biri, Fontenay-aux-Roses'da avlanma mevsimini oğluyla birlikte açmam için beni davet etti.

O zamanlar avlanmayı çok seviyordum ve iyi bir avcı olmam sıfatıyla, her yıl açılışın yapılacağı bölgenin seçimi önemli bir konuydu.

Genellikle bir çiftlik sahibinin ya da daha çok kayınbiraderimin bir dostunun evine giderdik; Nemrud'lar ve Elzéar Blaze'lar ilmindeki ilk adımlarımı bir tavşan öldürerek o dostun arazisinde atmıştım. Çiftliği Compiègne ve Villers-Cotterêts ormanlarının arasında, dünya tatlısı Morienval köyüne yarım fersah, görkemli Pierrefonds harabelerine bir fersah mesafede yer alıyordu.

İşletilen toprakları oluşturan iki-üç bin dönümlük arazi neredeyse tümüyle korularla çevrili, ortaya doğru güzel bir vadiyle kesilen geniş bir düzlük görünümündedir; vadinin dibinde, yeşil çayırların ve renkleri sürekli değişen ağaçların arasından yaprakların içinde yarı yarıya kaybolmuş bir sürü ev görülür; bu evleri, önce kendilerini çevreleyen dağların kuytusunda korunan, daha sonra dikey olarak gökyüzüne doğru yükselen ve havanın üst tabakalarına ulaşınca palmiyelerin tepesi gibi genişleyerek rüzgâr yönüne doğru kavis yapan mavimtırak duman sütunları ele verir.

Bu düzlüğe ve bu vadinin iki yamacına iki ormanın av hayvanları, tarafsız bir sahaymış gibi oynamaya gelirler.

Bu yüzden de Brassoire Ovası'nda her tür hayvan bulunur: Korular boyunca karaca ve sülün, yaylalarda tavşan, yamaçlarda adatavşanı, çiftliğin çevresinde keklik. Mösyö

Mocquet –dostumuzun adı bu–, bu sayede bizim her yıl geleceğimizden emin olurdu; tüm gün avlanır ve ertesi gün saat ikide Paris'e geri dönerdik, dört-beş avcı toplam yüz elli av hayvanı vurmuş olur, ama hiçbir seferinde ev sahibimize bir tanesini bile kabul ettiremezdik.

Ama o yıl, Mösyö Mocquet'ye sadık kalmayarak, daire şefi olan eski arkadaşımın ısrarına boyun eğmiştim; çünkü Roma okulunda seçkin bir öğrenci olan oğlunun bana yolladığı ve tavşanla dolu anızlıkları, keklikle dolu yonca tarlalarıyla Fontenay-aux-Roses düzlüğünden bir manzaranın sergilendiği tablo beni cezbetmişti.

Fontenay-aux-Roses'a hiç gitmemiştim daha önce; Paris civarını benim kadar az tanıyan yoktur. Şehirden bir kez çıktım mı, bu neredeyse her zaman beş-altı yüz fersah yol yapmak içindir. En ufak yer değişikliğinde bile her şey benim için bir merak konusu oluşturur yani.

Akşamın altısında, başım her zamanki gibi arabanın dışında, Fontenay'ye doğru yola koyuldum; Enfer kapısından çıktım, Tombe-Issoire sokağını solumda bıraktım ve Orléans yolundan geçtim.

Issoire'ın, Julianus zamanında Lutetia'ya giden yolcuları haraca kesen ünlü bir haydutun adı olduğu bilinir. Sanıyorum asılmış ve katakompların girişinden biraz uzakta, bugün adını taşıyan yere gömülmüş.

Petit-Montrouge'un girişinde yayılan düzlük, görünüm olarak tuhaftır. Yapay çayırların, havuç ve pancar tarlalarının ortasında, kare biçimli, beyaz taştan, tabya benzeri yapılar yükselir; bu yapıların tepesinde, sönmüş şenlik fişeği makarasının iskeletine benzer dişli bir çark göze çarpar. Bu çarkın çevresinde, bir adamın sırayla bir bir ayağını, bir diğer ayağını bastığı ahşap çıkmalar vardır. Gerçekte yer değiştirmese de, işçiye görünüşte büyük bir hareket kazandıran bu sincap faaliyetinin amacı, taşocağının dibinde

yontulmuş ve yavaşça gün ışığına çıkan bir taşı yerin yüzeyine taşıyan bir ipin bir poyranın etrafına sarılmasıdır.

Bir kancayla deliğin ağzına getirilen bu taşı bekleyen silindirler, onu kendine ayrılan yere taşırlar. Ardından ip tekrar ocağın derinliklerine inerek, bir haykırışın çok geçmeden bir başka taşın onu öz yuvası taşocağından koparacak çabayı beklediğini bildirdiği modern İksion'a bir anlık dinlenme süresi tanıdıktan sonra bir başka yükün arayışına girer; aynı işlem tekrar ve daima baştan başlamak üzere yeniden başlar.

Akşam olunca, adam yer değiştirmeksizin on fersah yol yapmıştı; gerçekte, ayağını çıkmanın birine bastığı her seferinde yukarıya doğru bir kademe yükselmiş olsaydı, yirmi üç yılın sonunda aya varmış olurdu.

Özellikle akşam saatlerinde, yani benim Petit-Montrouge'u Grand-Montrouge'dan ayıran düzlükten geçtiğim saatlerde, tutuşan günbatımında açık bir şekilde beliren bu sayısız hareketli çark sayesinde manzara düşsel bir görünüm alır. Belli belirsiz renkler içinde, diş sökücülerin asılmış adam peşine düştükleri, Goya'nın şu gravürlerinden biridir sanki söz konusu olan.

Saat yediye doğru çarklar durur; gün sona ermiştir.

Elli-altmış ayak uzunluğunda, altı ila sekiz ayak yüksekliğinde büyük kareler oluşturan bu moloz taşları, topraktan sökülen geleceğin Paris'idir. Bu taşın çıkarıldığı taşocakları her geçen gün genişler. Eski Paris'in ortaya çıktığı katakompların devamıdır bu. Durmadan bölgeden kazanarak ve çevreye yayılarak genişleyen yeraltı şehrinin dış mahalleleridir. Bu Montrouge çayırlarında yüründüğünde, derin oyuklar üzerinde yürünmüş olur. Zaman zaman bir arazi çöküntüsüne, minyatür bir vadiye, dalgalı bir toprak yüzeyine rastlar insan. Alçıtaşından tavanı çatlamış olan, alttan kötü desteklenmiş bir taşocağıdır

burası. Oluşan bir yarıktan, mağaranın içine su sızar; su beraberinde toprağı da sürüklemiştir, arazideki hareketliliğin sebebi budur: Buna toprak çöküntüsü denir.

Eğer insanın bundan haberi olmazsa, onu çağıran bu yeşil, güzel toprak katmanının hiçbir şeyin üstüne oturmadığını bilmezse, bu çatlaklardan birinin üzerine bastığında, Montenvers'de iki buz duvarının arasında yok olur gibi yok olup gider.

Bu yeraltı dehlizlerinde yaşayan ahali, tıpkı hayatı gibi, ayrı bir karaktere ve fizyonomiye sahiptir. Karanlıkta yaşadığı için biraz gece hayvanlarının içgüdülerine sahiptir, yani sessiz ve yırtıcıdır. Sık sık bir kazadan söz edildiği duyulur; bir payanda eksik kalmış, bir ip kopmuş, bir adam ezilmiştir. Yerin yüzeyinde, bunun bir talihsizlik olduğu sanılır, otuz ayak aşağıda ise bunun bir cinayet olduğu bilinir.

Taşocağı işçilerinin genellikle acınacak bir görüntüsü vardır. Gündüzleri gözlerini kırpıştırıp dururlar, açık havada sesleri boğuktur. Kaşlarına kadar inen düz saçları, usturanın sadece pazar sabahları değdiği sakalları, gevşek dokunmuş bezden gömleklerinin kollarını açıkta bırakan yelekleri, taşla temas yüzünden rengi ağaran deri önlükleri, mavi bez pantolonları vardır. İkiye katlanmış ceketleri bir omuzlarında durur ve haftanın altı günü taşı oyan kazmanın ya da baltanın sapı bu cekete yaslanır.

Bir ayaklanma çıktığında, tasvir etmeye çalıştığımız bu adamların işe karışmaması çok nadirdir. Enfer kapısında, "İşte Montrouge taş işçileri geliyor" dendiğinde, çevre sokaklarda oturanlar başlarıyla olumsuz bir hareket yapar ve kapılarını kapatırlar.

Eylül ayında geceyi gündüzden ayıran bu alacakaranlıkta, baktığım ve gördüğüm işte bu oldu; sonra gece olduğunda, kendimi yeniden arabaya attım, benim görmüş olduğumu

kuşkusuz arkadaşlarımdan hiçbiri görmemiştir. Her konuda bu böyle; çoğu insan bakar, ama çok azı görür.

Saat sekiz buçuğa doğru Fontenay'ye vardık; mükemmel bir akşam yemeği, yemeğin ardından da bahçede bir gezinti bekliyordu bizi.

Sorrente bir portakal ağacı ormanı; Fontenay bir gül demeti. Her evin, duvar boyunca yükselen ve gövdesi tahta bir çitle korunan kendi gül ağacı var; belli bir yüksekliğe ulaştığında, gül ağacı devasa bir yelpaze gibi genişliyor; arasından geçen hava mis gibi kokuyor, rüzgâr çıktığındaysa, Tanrı bir şenlik düzenlediği zaman şaraplı ekmek yortusunda nasıl yağıyorduysa, gül yaprakları yağıyor öyle.

Eğer gündüz olsaydı, bahçenin ucunda göz alabildiğine bir manzara bekliyor olurdu bizi. Bir tek, boşluğa serpiştirilmiş gibi duran ışıklar Sceaux, Bagneux, Châtillon ve Montrouge köylerini işaret etmekteydi; geride büyük, kızılımtırak bir hat uzanıyor ve buradan Leviathan'ın soluğuna benzer boğuk bir ses geliyordu: Paris'in nefes alıp verişiydi bu.

Çocukmuşuz gibi bizi zorla yatağa göndermek zorunda kaldılar. Tümüyle yıldızlarla süslenmiş bu güzel göğün altında, mis kokulu bu esintinin temasıyla, seve seve günün doğuşunu beklerdik.

Sabahın beşinde avlanmaya başladık; bize abartılı vaatlerde bulunmuş ve şunu da söylemek gerekir ki, mükemmel bir yazgıya yaraşır bir ısrarla topraklarındaki av hayvanı bolluğunu ballandıra ballandıra anlatmaya devam eden ev sahibimizin oğlu rehberliğimizi yapıyordu.

Öğle vakti bir adatavşanı ve dört keklik görmüştük. Sağımdaki arkadaşım adatavşanını, solumdaki arkadaşım ise bir kekliği kaçırmıştı, diğer üç kekliğin ikisini ben

vurmuştum. Brassoire'da, öğleye kadar üç-dört tavşan ile on beş-yirmi kekliği çiftliğe yollamış olurdum bile.

Avlanmayı severim, ama gezintiden, özellikle de tarlalar arasında gezintiden nefret ederim. Bu yüzden, solumda, epey ileride yer alan ve hiçbir şey bulamayacağıma kesinlikle emin olduğum bir yonca tarlasını keşfetme bahanesiyle yolumu değiştirerek gruptan ayrıldım.

Ama bu tarlada bulduğum, iki saatten fazla bir süredir benden esirgenen kafamı dinleme arzusu içinde gözüme çarpan, beni diğer avcıların gözlerinden gizleyerek, Sceaux yolu üzerinden dosdoğru Fontenay-aux-Roses'a ulaşmamı sağlayacağını düşündüğüm çökmüş bir yol oldu.

Yanılmıyordum. Kilise çanı saat biri vurduğunda, köyün ilk evlerine ulaştım.

Oldukça güzel bir mülkü çevrelediğini sandığım bir duvar boyunca ilerliyordum; Diane sokağının Grande-Rue'yle birleştiği yere vardığımda, kilise tarafından bana doğru son derece tuhaf görünüşlü bir adamın geldiğini görünce durdum ve insiyaki olarak, sadece kendimi koruma duygusuyla tüfeğimi atışa hazır hale getirdim.

Ama solgun yüzü, kirpi gibi saçları, yuvalarından fırlamış gözleri, karmakarışık giysileri ve kan içindeki elleriyle bu adam beni görmeden yanımdan geçti. Bakışları sabit ve ifadesizdi. Yürüyüşü, çok dik bir dağdan inen bir insanın engellemez sürüklenişini hatırlatıyor, bu arada hırıltılı nefes alıp verişi yorgunluktan çok ürküntüye işaret ediyordu.

İki yolun kesiştiği yerde Grande-Rue'den ayrılarak, yedi-sekiz dakika boyunca duvarı boyunca yürümüş olduğum mülkün kapısının açıldığı Diane sokağına girdi. Aynı anda gözümün iliştiği bu kapı yeşile boyanmıştı ve üzerinde numara olarak 2 yazıyordu. Adamın zile uzanan eli epey bir süre sonra zile dokunabildi ve şiddetle bastı; neredeyse aynı

anda arkasına dönen adam, kapıyı koruyan iki sınır taşından birinin üzerine oturdu. Oturur oturmaz da kolları sarkık ve başı göğsüne eğik vaziyette hareketsiz kalakaldı.

Ben tekrar geriye döndüm, çünkü bu adamın bilinmeyen ve korkunç bir dramın baş aktörü olması gerektiğini düşünüyordum.

Adamın arkasında ve sokağın iki yanında, üzerlerinde kuşkusuz bende yarattığı etkinin aynısını yarattığı birkaç kişi evlerinden çıkmış ve benim hissettiğime benzer bir şaşkınlıkla ona bakıyorlardı.

Güçlü bir biçimde çalan zilin sesiyle, büyük kapının yanında bulunan küçük bir kapı açıldı ve kırk-kırk beş yaşlarında bir kadın göründü.

— Ah, siz miydiniz, Jacquemin? dedi. Ne işiniz var burada?

— Sayın belediye başkanı evde mi? diye sordu boğuk bir sesle, kadının hitap ettiği adam.

— Evet.

— Pekâlâ Antoine Ana, gidip ona karımı öldürdüğümü ve adalete teslim olmaya geldiğimi söyleyin.

Antoine Ana'nın attığı çığlığa, bu korkunç itirafı duyabilecek kadar yakında bulunan insanlar dehşetle haykırarak karşılık verdiler.

Ben bile bir adım gerileyerek, bir ıhlamur ağacının gövdesine çarptım ve bu gövdeye yaslandım.

Zaten adamın sesini duyabilecek mesafede olan herkes olduğu yerde kalakalmıştı.

Katile gelince, ölümcül sözleri dile getirdikten sonra gücünü yitirmişçesine, taşın üzerinden yere kaydı.

Bu arada küçük kapıyı açık bırakan Antoine Ana gözden kaybolmuştu. Belliydi ki, Jacquemin'in kendisine verdiği görevi yerine getirmek üzere efendisinin yanına gitmişti.

Beş dakika sonra, kadının bulmaya gittiği kişi kapının eşiğinde belirdi.

Peşinde iki adam daha vardı.

Sokağın görüntüsü hâlâ gözümün önünde.

Söylemiş olduğum gibi, Jacquemin yere kaymıştı. Antoine Ana'nın gidip çağırdığı Fontenay-aux-Roses belediye başkanı onun yanında ayakta duruyor, uzun boyunun tüm haşmetiyle ona tepesinden bakıyordu. Kapının ağzında, birazdan uzunca söz edeceğimiz diğer iki adam birbirlerinin önüne geçmeye çalışıyorlardı. Grande-Rue'ye dikilmiş bir ıhlamur ağacının gövdesine yaslanmıştım ama bulunduğum yerden Diane sokağını görebiliyordum. Solumda bir erkek, bir kadın ve bir çocuktan oluşmuş bir grup vardı; çocuk, annesi kendisini kucağına alsın diye ağlıyordu. Bu grubun arkasında, bir ilk kat penceresinden başını uzatan bir fırıncı, aşağıda duran oğluyla konuşuyor, önlerinden koşarak geçenin taşocağı işçisi Jacquemin olup olmadığını soruyordu; nihayet, önü karanlıkta kalan, ama sırtı bir çırağın körüklemeye devam ettiği demirci ocağının ışığıyla aydınlanan bir nalbant kendi kapısının eşiğinde belirdi. İşte Grande-Rue'nün durumu buydu.

Diane sokağına gelince, tasvir ettiğimiz esas grup dışında ıssızdı. Yalnız, sokağın ucunda iki jandarma belirmişti; bu jandarmalar ovadaki silah ruhsatı denetimlerini tamamlamışlar, kendilerini bekleyen bir görev olduğunu akıllarına bile getirmeden ağır adımlarla bize doğru yaklaşmaktaydılar.

O sırada saat biri çeyrek geçiyordu.

Sergents Çıkmazı

Zil sesinin son çınlamasına belediye başkanının ilk sözlerinin gürültüsü karıştı.

— Jacquemin, dedi, umarım Antoine Ana çıldırmıştır; gelip bana karının öldüğünü ve öldürenin de sen olduğunu söyledi.

— Hakikatin ta kendisi, sayın belediye başkanı, dedi Jacquemin. Hapse atılmam ve bir an önce yargılanmam gerek.

Bu sözleri dile getirirken, sınır taşının tepesine dirseğiyle yaslanarak doğrulmaya çalıştı; ama bir çabanın ardından, bacak kemikleri kırılmışçasına tekrar düştü.

— Hadi ama, deli misin, dedi belediye başkanı.

— Ellerime bakın, diye cevap verdi Jacquemin.

Kasılmış parmaklarının iki pençe biçimini verdiği kan içindeki ellerini kaldırdı.

Gerçekten de sol eli bileğinin üstüne kadar, sağ eliyse dirseğine kadar kıpkırmızıydı.

Üstelik sağ elinde taze kan, bir sızıntı halinde başparmağı boyunca akmaktaydı; bu kan büyük bir ihtimalle mücadele sırasında kurbanın katilini ısırmasından ileri geliyordu.

Bu sırada iki jandarma yaklaşmış, bu sahnenin baş aktörüne on adım ötede durmuş ve atlarının tepesinden bakmaktaydılar.

Belediye başkanı onlara bir işaret yaptı; jandarmalar atlarından indiler, dizginleri polis başlığı giymiş ve askeri birliğe mensup gibi görünen bir çocuğa verdiler.

Ardından Jacquemin'in yanına gelip, kollarının altından tutarak onu ayağa kaldırdılar.

Jacquemin hiçbir direniş göstermeksizin ve zihni tek bir düşünceyle meşgul birinin güçsüzlüğüyle onlara izin verdi.

Aynı anda, polis komiseri ve doktor çıkageldi; olup bitenden haberdar edilmişlerdi.

— Hah! Gelin Mösyö Robert! Gelin Mösyö Cousin! dedi belediye başkanı.

Mösyö Robert doktor, Mösyö Cousin ise polis komiseriydi.

— Gelin, ben de sizi çağırtacaktım.

— Pekâlâ, ne oldu bakalım? diye sordu doktor, olabilecek en neşeli tavırla. Söylenenlere bakılırsa, ufak bir cinayet, ha?

Jacquemin cevap vermedi.

— Söylesenize Jacquemin Baba, diye devam etti doktor, karınızı sizin öldürdüğünüz doğru mu?

Jacquemin'in ağzından tek kelime çıkmadı.

— En azından suçunu itiraf etti, dedi belediye başkanı. Yine de ona bunu söyletenin, bir sanrı anı olmasını, gerçek bir cinayet olmamasını umuyorum.

— Jacquemin, dedi polis komiseri, cevap verin. Karınızı öldürdüğünüz doğru mu?

Aynı sessizlik.

— Her halükârda göreceğiz, dedi Doktor Robert; Sergents çıkmazında oturmuyor mu?

— Evet, diye cevap verdi iki jandarma.

— Pekâlâ Mösyö Ledru, dedi doktor belediye başkanına hitaben. Sergents çıkmazına gidelim.

— Ben gitmem! Ben gitmem! diye haykırdı Jacquemin; öyle şiddetli bir silkinişle jandarmaların elinden kurtuldu ki, eğer kaçmak isteseydi, kimsenin onu kovalamayı akıl etmesine fırsat kalmadan arayı epey açmış olurdu.

— Peki neden gelmek istemiyorsun? diye sordu belediye başkanı.

— Gelmeme ne gerek var ki? Size her şeyi itiraf etmedim mi? Onu öldürdüğümü, geçen yıl Topçuluk Müzesi'nden aldığım iki kulplu büyük kılıçla onu öldürdüğümü size söylediğime göre... Beni hapishaneye götürün; orada işim yok benim, beni hapishaneye götürün.

Doktor ve Mösyö Ledru bakıştılar.

— Dostum, dedi polis komiseri, tıpkı Mösyö Ledru gibi o da Jacquemin'in geçici bir akıl hastalığının etkisinde olduğunu umuyordu. Dostum, yüzleşme gecikmeye gelmez, zaten adalete yol göstermek için orada olmalısınız.

— Adaletin yol gösterilmeye neden ihtiyacı olsun ki? dedi Jacquemin. Cesedi mahzende bulacaksınız; cesedin yanı başında, bir alçı çuvalının içinde de kafayı. Siz beni hapishaneye götürün.

— Gelmeniz gerek, dedi polis komiseri.

— Aman Tanrım! Tanrım! diye haykırdı, büyük bir dehşete kapılan Jacquemin. Aman Tanrım! Eğer bilseydim...

— Peki ne yapardın? diye sordu polis komiseri.

— Kendimi öldürürdüm.

Mösyö Ledru başını olumsuz anlamda salladı, gözlerini çevirdiği polis komiserine şöyle demek ister gibiydi: Bu işte bir iş var.

— Dostum, dedi katile hitap ederek, hadi şu işi anlat bana bakalım, bana anlat.

— Evet, size ne isterseniz anlatırım Mösyö Ledru, sorun, sorgulayın.

— Madem cinayet işleyecek cesareti buldun, nasıl oluyor da kurbanınla yüz yüze gelmeye cesaret edemiyorsun? Bize söylemediğin bir şeyler olmuş olmalı.

— Ah! Evet, korkunç bir şey.

— Anlat bakalım o zaman.

— Yo, olmaz, söylediklerimin doğru olmadığını, benim deli olduğumu söylersiniz sonra.

— Önemi yok! Neler oldu? Anlat bana.

— Anlatacağım, ama size.

Mösyö Ledru'ye yaklaştı. İki jandarma ona engel olmak istediler, ama belediye başkanı onlara bir işaret yapınca tutukluyu serbest bıraktılar.

Zaten kaçmaya kalkışsa bunu başaramazdı: Fontenay-aux-Roses sakinlerinin yarısı Diane sokağına ve Grande-Rue'ye doluşmuştu.

Söylediğim gibi, Jacquemin, Mösyö Ledru'ye yaklaşarak kulağına eğildi.

— Söyleyin Mösyö Ledru, diye sordu kısık sesle Jacquemin, bedenden ayrılan bir kafanın konuşabileceğine inanabilir misiniz?

Mösyö Ledru çığlığı andıran bir ses çıkardı ve belirgin bir şekilde sarardı.

— İnanabilir misiniz buna, söyleyin, diye tekrar etti Jacquemin.

Mösyö Ledru kendini zorladı.

— Evet, dedi, inanırım.

— Peki!.. Peki o zaman... Konuştu.

— Kim?

— Kafa... Jeanne'ın kafası.

— Ne diyorsun sen?

— Diyorum ki gözleri açıktı, diyorum ki dudakları kımıldadı, diyorum ki bana baktı, bakarken de, "Sefil" dedi bana diyorum.

Yalnızca Mösyö Ledru'ye söyleme niyetinde olduğu ama herkes tarafından duyulmuş olabilecek bu sözleri dile getirirken, korkutucu bir görünüşü vardı Jacquemin'in.

— İyi şaka! diye haykırdı doktor gülerek. Konuştu ha... kesik bir kafa konuştu. Güzel, çok güzel!

Jacquemin arkasını döndü.

— Size öyle dediğime göre, dedi.

— Pekâlâ, dedi polis komiseri, cinayetin işlendiği yere gitmemiz için al bir sebep daha. Jandarmalar, tutukluyu götürün.

Jacquemin kıvranarak bir çığlık attı.

— Hayır, hayır, dedi, isterseniz beni parça parça doğrayın, ama gitmeyeceğim.

— Gelin dostum, dedi Mösyö Ledru. Sorumlusu olduğunuzu ileri sürdüğünüz korkunç cinayeti işlediğiniz doğruysa, bu bir kefaret olacak şimdiden. Zaten, diye ekledi alçak sesle, direnmenin yararı yok; kendi isteğinizle gelmezseniz, sizi zorla götürecekler.

— Peki o zaman, dedi Jacquemin, istiyorum; ama bana söz verin Mösyö Ledru.

— Ne için?

— Mahzende olacağımız tüm süre boyunca yanımdan ayrılmayacaksınız.

— Tamam.

— Elinizi tutmama izin verecek misiniz?

— Evet.

— Peki o zaman, dedi Jacquemin, gidelim hadi.

Cebinden kareli bir mendil çıkararak ter içindeki alnını kuruladı.

Sergents çıkmazına doğru yola koyuldular.

Polis komiseriyle doktor önde yürüyorlar, Jacquemin ve iki jandarma onları izliyordu.

Onların arkasından da Mösyö Ledru ve evinin kapısında onunla aynı anda beliren iki adam yürümekteydi.

Peşlerinden ise, benim de aralarında olduğum halk, dalgalı ve uğultulu bir sel gibi akıyordu.

Yaklaşık bir dakikalık bir yürüyüşün ardından Sergents çıkmazına vardık. Grande-Rue'nün solunda yer alan inişli, küçük bir sokaktı bu; iki büyük kanadı da açılan yıkık dökük, koca bir kapıyla son bulmaktaydı, bu büyük kanatların birinde küçük bir kapı daha vardı.

Bu küçük kapıyı tek bir menteşe tutuyordu artık.

İlk bakışta, her şey sakin görünüyordu bu evde; kapının dibinde çiçek açmış bir gül ağacı vardı ve gül ağacının

yanında, taş bir sıra üzerinde, kızıl renkli iri bir kedi büyük bir mutluluk içinde kendini güneşe vermiş, ısınmaktaydı.

Tüm bu insanları görüp, gürültüleri duyunca ürkerek kaçtı ve bir mahzenin hava deliğinde gözden kayboldu.

Sözünü ettiğimiz kapıya gelince, Jacquemin durdu.

Jandarmalar onu zorla içeri sokmak istediler.

— Mösyö Ledru, dedi geriye dönerek, Mösyö Ledru, yanımdan ayrılmayacağınıza söz verdiniz bana.

— Tamam, buradayım, diye cevap verdi belediye başkanı.

— Kolunuzu verin, kolunuzu verin.

Her an düşecekmiş gibi sendeliyordu.

Mösyö Ledru yaklaştı, tutukluyu bırakmaları için iki jandarmaya bir işaret yaptı ve kolunu ona uzattı.

— Ona kefilim, dedi.

Belliydi ki o anda Mösyö Ledru, bir suçu cezalandırmaya çalışan belediye başkanı değil, bilinmeyenin alanını araştıran bir felsefeciydi.

Tek bir farkla ki, bu tuhaf araştırmada onun rehberi bir katildi.

Doktorla polis komiseri önden girdiler, ardından Mösyö Ledru ve Jacquemin, daha sonra iki jandarma ve nihayet birkaç ayrıcalıklı kişi. Bu ayrıcalıklı kişiler arasında ben de bulunuyordum, jandarmalarla daha önce tanışmış olmama borçluydum bunu, daha önce düzlükte onlarla karşılaşma ve silah ruhsatımı gösterme şerefine nail olduğumdan, artık onlar için bir yabancı değildim.

Kapı, dışarıda homurdanıp duran diğer insanların üzerine kapandı.

Küçük evin iç kapısına doğru ilerledik.

Orada yaşanan korkunç olaya işaret edecek hiçbir şey yoktu; her şey yerli yerindeydi: Yeşil şayak yatak yüklükte duruyordu, yatağın başucunda siyah ahşap haç ve onun da üzerinde son Paskalyadan beri kurutulan bir şimşir dalı vardı. Şöminenin üzerinde balmumundan bir çocuk İsa, eskiden gümüş kaplanmış XII. Louis tarzı iki şamdanın arasındaki çiçeklerin içinde uzanmaktaydı; duvarda, siyah ahşap çerçeveler içinde, dünyanın dört bölümünü gösteren dört renkli gravür yer alıyordu.

Bir masada sofra kurulmuştu ve ocakta sebzeli sığır haşlaması kaynamaktaydı; yarımı vuran bir guguklu saatin yanında bir sandık açık duruyordu.

— Pekâlâ! dedi doktor, neşeli tavrıyla. Şimdiye kadar bir şey görmedim.

— Sağdaki kapıdan girin, diye mırıldandı Jacquemin, boğuk bir sesle.

Tutuklunun işaret ettiği yere yöneldik ve kendimizi bir tür kilerde bulduk. Kilerin bir köşesinde bir yer kapağı vardı ve bu kapağın ağzında aşağıdan gelen soluk bir ışık titreşmekteydi.

— Orada, orada, diye mırıldandı Jacquemin, bir eliyle Mösyö Ledru'nün koluna yapışıp, diğer eliyle mahzenin ağzını göstererek.

— Ah, ah! dedi doktor polis komiserine; yüzünde hiçbir şeye inanmadıkları için hiçbir şeyden etkilenmeyen insanlara has şu haşin gülümseme vardı. Belli ki Madam Jacquemin Üstat Adam'ın öğüdünü tutmuş.

Mırıldandı:

Ölürsem eğer, gömsünler beni

Mahzene, orada...

— Susun, diye araya girdi Jacquemin, beti benzi atmış, saçları diken diken, alnı ter içindeydi. Şarkı söylemeyin burada.

Bu sesteki ifadeyle kalakalan doktor sustu.

Ama neredeyse hemen ardından, merdivenin ilk basamaklarını inerken:

— Bu ne böyle? diye sordu.

Eğilerek, yerden geniş ağızlı bir kılıç aldı.

Söylemiş olduğu gibi, Jacquemin'in 29 Temmuz 1830 günü Topçuluk Müzesi'nden aldığı iki kulplu kılıçtı bu; ağzı kana boyanmıştı.

Polis komiseri kılıcı doktorun elinden aldı.

— Bu kılıcı tanıyor musunuz? dedi tutukluya.

— Evet, diye cevap verdi Jacquemin. Hadi, hadi, bu işi bitirelim artık.

Cinayetin ilk rastlanan kanıtıydı bu.

Her birimiz daha önceki sırayı takip ederek, mahzene girdik: Doktor ve polis komiseri en önde, ardından Mösyö Ledru ve Jacquemin, sonra Mösyö Ledru'nün evindeki iki kişi, sonra jandarmalar ve nihayet benim de aralarında bulunduğum ayrıcalıklılar.

Yedinci basamağı indikten sonra mahzenin içini rahatça görebildim, gördüğüm bütün korkunçluğu size anlatmaya çalışacağım.

İlk göze çarpan, bir fıçının yanında yatan kafasız bir cesetti; fıçının yarı açık musluğundan sızıntı halinde akan

şarap, fıçı kerevetinin altında kaybolan bir derecik oluşturuyordu.

Cesedin kısmen çarpık bir duruşu vardı; sanki sırtüstü dönmüş gövde bir can çekişme hareketine başlamış, ama bacaklar devamını getirememişti. Elbisesinin bir tarafı jartiyere kadar sıyrılmıştı.

Kurbanın, fıçının önünde diz çöküp bir şişeyi doldurmaya başladığı sırada darbe aldığı anlaşılıyordu; şişe elinden kaymış, yanı başında yerde duruyordu.

Bedenin üst tarafı bir kan gölünün içinde yüzmekteydi.

Duvara dayalı bir alçı çuvalının üzerinde, kaidesinin üstünde bir büst gibi, saçların arasında kaybolmuş bir kafa görülüyor, daha doğrusu bunun bir kafa olduğu tahmin ediliyordu. Tepeden yarıya kadar, kan bir yol halinde çuvalı kırmızıya boyamıştı.

Doktor ve polis komiseri cesede çoktan göz atmışlar ve merdivenin karşısında duruyorlardı.

Mösyö Ledru'nün iki arkadaşı ve oraya kadar sokulmak için telaş etmiş birkaç meraklı, mahzenin ortalarında bir yerdeydi.

Jacquemin merdivenin dibindeydi, son basamaktan daha ileriye götürememişlerdi onu.

Jacquemin'in arkasında iki jandarma yer alıyordu.

Jandarmaların arkasında ise, benim de aralarında bulunduğum ve toplu olarak merdivende duran beş-altı kişi vardı.

Tüm bu iç karartıcı mekân, karşısında Jacquemin'in karısının cesedinin yattığı, şarap akıtan fıçının üzerine konmuş bir mumun titrek ve ölgün ışığıyla aydınlanmaktaydı.

— Bir masa, bir sandalye, dedi polis komiseri, tutanak düzenleyelim.

Tutanak

İstediği iki mobilya polis komiserine verildi; polis komiseri masanın dengesini sağladı, oturdu ve mumu istedi, doktor cesedin üstünden atlayarak ona mumu getirdi, cebinden bir hokka, kalemler ve kâğıt çıkaran polis komiseri tutanağına başladı.

Tutanağın girişini yazdığı sırada, doktor, alçı çuvalının üzerine konulmuş kafaya doğru merakla bir hamle yaptı ama komiser onu durdurdu.

— Hiçbir şeye dokunmayın, dedi, her şeyden önce kurallar gelir.

— Çok doğru, dedi doktor.

Ve yerine döndü.

Birkaç dakikalık bir sessizlik oldu, bu sessizlik sırasında sadece polis komiserinin kaleminin pürtüklü resmi kâğıt üzerinde çıkardığı gıcırtı duyuldu; yazarın alışık olduğu bir tarzda, satırların hızla birbirini takip ettiği görülüyordu.

Birkaç satırın sonunda başını kaldıran komiser etrafına bakındı.

— Kim şahitlik yapmak ister? diye sordu, belediye başkanına hitaben.

— Ama, dedi Mösyö Ledru, oturan polis komiserinin yanında ayakta duran iki arkadaşını işaret ederek. Önce bu iki bey.

— Tamam.

Benden tarafa döndü.

— Ardından beyefendi, tabii adını bir tutanakta görmek onu rahatsız etmeyecekse...

— Asla beyefendi, diye cevap verdim.

— Öyleyse beyefendi aşağı inerler mi? dedi polis komiseri.

Cesede yaklaşmak bende bir tiksinti duygusu yaratıyordu. Bulunduğum yerden, bazı ayrıntılar gözümden kaçmadığı halde, korkunçluklarının üzerine şiirsellik örtüsünü seren yarı karanlıkta kayboldukları için bana daha az iğrenç geliyorlardı.

— Bu çok gerekli mi? diye sordum.

— Hangisi?

— Aşağı inmem.

— Hayır. Orada iyiyseniz, kalın.

Bulunduğum yerde kalmak istiyorum anlamına gelen bir baş hareketi yaptım.

Polis komiseri, kendisine en yakın mesafede bulunan, Mösyö Ledru'nün iki arkadaşına doğru döndü.

— Soyadınız, adınız, yaşınız, unvanlarınız, mesleğiniz ve ikametgâhınız? diye sordu, bu tür soruları sormaya alışık bir adamın rahatlığıyla.

— Jean-Louis Alliette, diye cevap verdi komiserin hitap ettiği adam, tersten söyleyerek Etteilla derler, edebiyatçıyım, Ancienne-Comédie sokağı, 20 numarada oturuyorum.

— Yaşınızı söylemeyi unuttunuz, dedi polis komiseri.

— Gerçek yaşımı mı, yoksa bana biçtikleri yaşı mı söylemeliyim?

— Tabii ki kendi yaşınızı söyleyeceksiniz, insanın iki yaşı olmaz.

— Yani, komiser bey, bazı kimseler vardır, Cagliostro, Saint-Germain Kontu, Gezgin Yahudi mesela...

— Cagliostro, Saint-Germain Kontu ya da Gezgin Yahudi mi olduğunuzu söylemek istiyorsunuz? dedi komiser, kendisiyle dalga geçildiğini düşünüp alnını kırıştırarak.

— Hayır, ama...

— Yetmiş beş, dedi Mösyö Ledru; yetmiş beş yazın Mösyö Cousin.

— Öyle olsun, dedi polis komiseri.

Ve yetmiş beş yazdı.

— Ya siz beyefendi? diye sürdürdü sözünü, Mösyö Ledru'nün ikinci arkadaşına hitap ederek.

İlkine sorduğu soruları aynen tekrar etti.

— Pierre-Joseph Moulle, altmış bir yaşındayım, Saint-Sulpice Kilisesi'ne bağlı din adamıyım, Servandoni sokağı 11 numarada oturuyorum, diye cevap verdi yumuşak bir sesle, kendisine soru sorulan kişi.

— Ya siz beyefendi, dedi komiser bana hitap ederek.

— Alexandre Dumas, tiyatro yazarı, yirmi yedi yaşındayım, Paris'te Université sokağı 21 numarada oturuyorum, diye cevap verdim.

Mösyö Ledru bana doğru döndü ve nazik bir selam verdi, ben de elimden geldiğince aynı şekilde karşılık verdim.

— Tamam! dedi polis komiseri. Bakın bakalım iyi mi beyler, bir iki itirazınız olabilir.

Yalnızca devlet memurlarına özgü o genizden gelen ve yeknesak tonda okumaya koyuldu:

"Bugün, 1831 yılı Eylül ayının ilk günü, öğleden sonra saat ikide, Fontenay-aux-Roses belediyesi sınırları içinde bir cinayet işlendiği kulağımıza geldi. Marie-Jeanne Ducoudray adlı şahıs, kocası Pierre Jacquemin tarafından öldürülmüştü. Katil, adı geçen Fontenay-aux-Roses belediyesinin başkanı olan Mösyö Jean-Pierre Ledru'nün evine giderek, kendi iradesiyle, bu cinayetin faili olduğunu beyan etmişti. Biz de vakit geçirmeden adı geçen Jean-Pierre Ledru'nün Diane sokağı 2 numaradaki evine gittik. Yanımızda, adı geçen Fontenay-aux-Roses belediyesi sınırları içinde ikamet eden tıp doktoru Sayın Sébastien Robert vardı. Oraya vardığımızda, Pierre Jacquemin adlı şahıs zaten jandarma tarafından yakalanmıştı ve bizim önümüzde de karısının cinayet failinin kendisi olduğunu tekrar etti; bunun üzerine ona, cinayetin işlendiği eve bizimle gelmesi gerektiğini bildirdik. İlk önce bunu reddetti, ama çok geçmeden sayın belediye başkanının ısrarlarına boyun eğdi ve Sayın Pierre Jacquemin'in ikamet ettiği evin bulunduğu Sergents çıkmazına doğru yola koyulduk. Bu eve geldikten ve halkın içeriye doluşmasını engellemek üzere kapıyı ardımızdan kapadıktan sonra, ilk olarak bir odaya girdik; bu odada bir cinayet işlendiğine dair hiçbir emare yoktu. Ardından, adı geçen Jacquemin'in bizzat çağrısı üzerine, ilk odadan bir ikincisine geçtik; bu odanın bir köşesinde bir yer kapağı açık vaziyetteydi ve bir merdivene açılmaktaydı. Bu merdivenle bir mahzene inildiği ve kurbanın cesedini orada bulacağımız bize söylenince, sözü edilen merdivenden inmeye koyulduk; merdivenin ilk basamaklarında doktor, haç biçimli bir sapı olan, geniş ve keskin ağızlı bir kılıç buldu, adı geçen Jacquemin adlı şahıs, bu kılıcı Temmuz Devrimi sırasında Topçuluk Müzesi'nden aldığını ve cinayeti işlerken kullandığını bize itiraf etti. Ve mahzenin zemininde, Jacquemin'in karısının cesedini sırtüstü devrilmiş ve bir kan

gölünün ortasında yüzerken bulduk; kafa bedenden ayrılmış ve duvara dayalı bir alçı çuvalının üzerine sağlam bir şekilde yerleştirilmişti. Adı geçen Jacquemin, Fontenay-aux-Roses belediye başkanı Mösyö Jean-Pierre Ledru'nün; adı geçen Fontenay-aux-Roses'da ikamet eden tıp doktoru Mösyö Sébastien Robert'in; edebiyatçı, yetmiş beş yaşında, Paris'te Ancienne-Comédie sokağı 20 numarada ikamet eden, Etteilla denen Mösyö Jean-Louis Alliette'nin; altmış bir yaşında, Saint-Sulpice Kilisesi'ne bağlı din adamı olan, Paris'te Servandoni sokağı 11 numarada ikamet eden Mösyö Pierre-Joseph Moulle'un ve tiyatro yazarı, yirmi yedi yaşında, Paris'te Université sokağı 21 numarada ikamet eden Mösyö Alexandre Dumas'nın önünde cesedin ve bu kafanın karısına ait olduğunu kabul etmesi üzerine, sanığın sorgusuna başladık."

— Tamam mı beyler? diye sordu polis komiseri, gözle görülür bir tatmin ifadesiyle bize dönerek

— Mükemmel, beyefendi, diye cevap verdik biz de tek bir ağızdan.

— Peki o zaman! Sanığın sorgusuna geçelim.

Bunun üzerine, tüm okuma boyunca, soluğu tıkanmış biri gibi gürültüyle soluyan tutukluya dönerek:

— Sanık, dedi, adınız, soyadınız, yaşınız, ikametgâhınız ve mesleğiniz?

— Tüm bunlar çok uzun sürecek mi? diye sordu tutuklu, takati tükenmiş biri gibi.

— Cevap verin! Adınız, soyadınız?

— Pierre Jacquemin.

— Yaşınız?

— Kırk bir.

— İkametgâhınız?

— Biliyorsunuz ya, burada olduğunuza göre.

— Olsun, yasalar bu soruya cevap vermenizi gerektiriyor.

— Sergents çıkmazı.

— Mesleğiniz?

— Taş işçisi.

— Cinayetin faili olduğunuzu itiraf ediyor musunuz?

— Evet.

— Sizi bu suça iten sebebi ve cinayetin işlendiği koşulları bize anlatın.

— Suça iten sebep... gereksiz, dedi Jacquemin; benimle şurada yatan kadın arasında kalacak olan bir sır bu.

— Yine de her sonucun bir sebebi vardır.

— Sebebi öğrenemeyeceksiniz, söyledim bunu size. Dile getirdiğiniz biçimiyle, koşullara gelince, bilmek mi istiyorsunuz?

— Evet.

— Pekâlâ, anlatacağım size. İnsan, bizim gibi yeraltında, şu anki gibi karanlıkta çalışınca ve kederinin sebepsiz olmadığına inanınca, ruhunu yiyip bitiriyor, anlıyor musunuz, böylece kötü fikirler geliyor akla.

— Aha! diye araya girdi polis komiseri, cinayeti taammüden işlediğinizi itiraf ediyorsunuz demek?

— Size her şeyi itiraf ettiğimi söylediğime göre, bu yeterli değil mi?

— Olsun, anlatın.

— Peki o zaman! Aklıma gelen kötü fikir, Jeanne'ı öldürmekti. Bir aydan uzun bir süre kafamı kurcalayıp durdu bu; yüreğim beynime engel oluyordu, nihayet bir arkadaşın söylediği bir kelime... karar vermemi sağladı.

— Hangi kelime?

— Bu sizi ilgilendirmeyen konulardan biri. Bu sabah Jeanne'a şöyle dedim:

"Bugün işe gitmeyeceğim; sanki bayrammış gibi eğlenmek istiyorum, gidip arkadaşlarla bilardo oynayacağım. Öğle yemeği saat birde hazır olsun tamam mı."

"Ama..."

"Tamam," dedim. "İtiraz yok, öğle yemeği saat birde hazır olacak, duyuyor musun?"

"Peki!" dedi Jeanne.

Sebze tenceresini bulmak için odadan çıktı.

Bu arada, bilardo oynamaya gitmek yerine, şurada gördüğünüz kılıcı aldım. Bir bileğitaşıyla bilemiştim onu daha önce. Mahzene indim ve fıçıların arkasına gizlendim; bir yandan da şöyle diyordum kendi kendime: "Şarap almak için mutlaka mahzene inecek, o zaman bakarız."

Fıçının gerisinde çömelmiş olarak ne kadar süre geçirdim... hiç bilmiyorum; alev alev yanıyordum, yüreğim deli gibi çarpıyordu, karanlıkta gözümü kan bürümüştü.

Hem sonra, içimde ve çevremde bir ses, dün arkadaşımın bana söylediği şu kelimeyi tekrar edip duruyordu.

— Eh artık, nedir şu kelime söylesenize, diye ısrar etti komiser.

— Yararı yok. Size söyledim ya, asla öğrenemeyeceksiniz. Nihayet, bir etek hışırtısı, yaklaşan bir ayak sesi işittim. Bir

ışığın titreştiğini, aşağı inen karımın bedeninin alt kısmını, sonra üst kısmını ve nihayet kafasını gördüm... Kafası gayet belirgin biçimde görünüyordu... Elinde şamdan tutmaktaydı.

"Hah" dedim, "iyi!.."

Ve çok alçak bir sesle arkadaşımın bana söylediği kelimeyi tekrar ettim.

Bu süre zarfında karım yaklaşmaktaydı. Şerefim üzerine yemin ederim, sanki başına kötü bir iş geleceğinden kuşkulanıyor gibiydi. Korkuyordu, her tarafa göz gezdiriyordu; ama ben iyi gizlenmiştim, kıpırdamadan duruyordum.

Fıçının önünde diz çöktü, şişeyi yaklaştırdı ve musluğu çevirdi.

Ben ayağa kalktım. Anlıyorsunuz değil mi, diz çökmüştü; şişeye akan şarabın sesi benim yapabileceğim gürültüyü duymasını engelliyordu. Zaten gürültü de yapmıyordum; bir suçlu, bir mahkûm gibi dizlerinin üzerindeydi. Kılıcı kaldırdım ve... tak!.. Bir çığlık atıp atmadığını bile bilmiyorum; kafası yuvarlandı.

O anda ölmek istemiyordum. Paçayı kurtarmak istiyordum. Mahzende bir çukur açmayı ve onu oraya gömmeyi hesaplıyordum. Beden kasılıp dururken yuvarlanan kafanın üstünden aştım. Kanı gizlemek için hazırladığım bir çuval alçı vardı. Yerden kafayı kaptım, daha doğrusu kafa beni kaptı. Baksanıza.

Jacquemin sağ elini gösterdi, başparmağında büyük bir ısırık yarası vardı.

— Nasıl yani! Kafa mı sizi kaptı? dedi doktor. Neler zırvalıyorsunuz böyle?

— Diyorum ki beni adamakıllı ısırdı, sizin de gördüğünüz gibi. Beni bırakmak istemedi diyorum. Onu alçı çuvalının üstüne koydum, sol elimle duvara bastırdım ve sağ elimi kurtarmaya çalıştım; ama kısa bir süre sonra dişler kendiliğinden gevşedi. Elimi çektim; bu durumda benim deli olduğumu da düşünebilirsiniz, ama bana öyle geliyor ki kafa canlıydı, gözler fal taşı gibi açıktı. Gözlerini rahatlıkla görüyordum, çünkü şamdan fıçının üstündeydi, hem sonra dudakları... dudakları kımıldıyordu, kımıldarken de dudaklar... dudaklar şöyle dedi: Sefil! Masumdum ben!

Bu tanıklığın diğerlerinin üzerinde nasıl bir etki yaptığını bilmiyorum, ama bana gelince, terler boşanıyordu alnımdan.

— Yo, bu kadarı çok fazla, diye bağırdı doktor, gözler sana baktı, dudaklar konuştu, öyle mi?

— Dinleyin doktor bey, doktor olduğunuz için hiçbir şeye inanmıyorsunuz, bu doğal; ama ben diyorum ki, şurada, şuracıkta gördüğünüz kafa, duyuyor musunuz, diyorum ki beni ısıran kafa, diyorum ki şu kafa bana şöyle dedi: Sefil! Masumdum ben! Bunu söylediğinin kanıtını mı istiyorsunuz? Peki o zaman! Jeanne'ı öldürdükten sonra paçayı kurtarmak istiyordum değil mi? Ama paçayı kurtarmak yerine, dosdoğru sayın belediye başkanının evine koşup, kendi kendimi ele verdim. Doğru değil mi, sayın belediye başkanı, doğru değil mi bu? Cevap verin.

— Evet Jacquemin, diye cevap verdi Mösyö Ledru, tamamen iyi niyetli bir tonda. Evet, doğru.

— Kafayı inceleyin doktor, dedi polis komiseri.

— Ben buradan gidince Mösyö Robert, ben buradan gidince! diye haykırdı Jacquemin.

— Seninle yine konuşur diye mi korkuyorsun, budala? dedi doktor, ışığı alıp alçı çuvalına yaklaşarak.

— Mösyö Ledru, Tanrı aşkına, dedi Jacquemin, gitmeme izin vermelerini söyleyin, rica ediyorum, yalvarıyorum size.

— Beyler, dedi belediye başkanı, doktoru durduran bir hareket yaparak, bu zavallıdan elde edeceğiniz bir şey yok artık; izin verin de onu hapishaneye götüreyim. Yasalar yüzleşmeyi mecbur kılarken, sanığın bununla baş edebilme gücü olduğunu varsaymıştır.

— Peki ya tutanak? dedi komiser.

— Neredeyse tamamlandı.

— Sanığın imzalaması lazım.

— Hapishanede imzalar.

— Evet, evet! diye haykırdı Jacquemin, hapishanede ne isterseniz imzalarım.

— İyi o zaman, dedi polis komiseri.

— Jandarmalar, götürün bu adamı, dedi Mösyö Ledru.

— Ah, sağ olun Mösyö Ledru, sağ olun, dedi Jacquemin, derin bir minnet ifadesiyle.

Ve kendisi jandarmaların koluna girerek, insanüstü bir güçle onları merdivenin başına doğru sürükledi.

Bu adamla birlikte felaket de gitmişti. Mahzende görüntüsü iğrenç denebilecek iki şey kalmıştı yalnızca: Kafasız bir ceset ve bedensiz bir kafa.

Bu kez de ben Mösyö Ledru'ye doğru eğildim.

— Beyefendi, dedim, izninizle gidebilir miyim? Tabii tutanağı ne zaman isterseniz imzalamak üzere emrinizdeyim.

— Elbette beyefendi, ama bir şartla.

— Hangi şart?

— Tutanağı gelip evimde imzalayacaksınız.

— Büyük bir zevkle beyefendi; peki ne zaman?

— Yaklaşık bir saat sonra. Size evimi gezdireceğim, bir zamanlar Scarron'a aitti, bu durum ilginizi çekecek sizin.

— Bir saat sonra sizde olacağım beyefendi.

Veda edip bu kez de ben merdivenden çıkmaya koyuldum; en üst basamaklara gelince, mahzenin içine son bir kez göz attım.

Doktor Robert, elinde şamdan, kafanın saçlarını geriye itmekteydi: Hâlâ güzel olan bir kadının başıydı bu, tabii kestirilebildiği kadarıyla, çünkü gözleri kapalı, dudaklarıysa kasılmış ve morarmış durumdaydı.

— Şu Jacquemin budalasına da bak, dedi doktor, kesik bir kafanın konuşabileceğini ileri sürmek ha! Bizi deli olduğuna inandırmak için böyle bir şey uyduruyorsa o başka; rolünü pek de fena oynamış sayılmaz. Hafifletici neden olur bu.

Scarron'un Evi

Bir saat sonra Mösyö Ledru'nün evindeydim.

Tesadüfen onunla avluda karşılaştım.

— Hah! dedi beni görünce, geldiniz demek. Daha iyi, sizi misafirlerimize takdim etmeden önce biraz sohbet etmek hiç de fena olmaz, yemeği bizimle yiyeceksiniz, değil mi?

— Beyefendi, özrümü kabul edin.

— Özür kabul etmiyorum; bir perşembe gününe denk düştünüz, vay halinize, perşembe benim günümdür, perşembe günü benim evime kim gelirse, tamamen benim mülkiyetim altındadır. Yemekten sonra kalmak ya da gitmekte serbest olacaksınız. Biraz önceki olay olmasaydı, beni masada bulacaktınız, değişmez bir biçimde saat ikide yerim çünkü. Bugün, alışılmışın dışında saat üç buçukta ya da dörtte yiyeceğiz. Şu gördüğünüz Pyrrhus... (Mösyö Ledru harika bir çoban köpeği gösteriyordu bana) Pyrrhus butu kapmak için Antoine Ana'nın heyecanını fırsat bildi; hakkıydı bu onun, öyle ki kasaba gidip yeni bir tane almak zorunda kaldılar. Diyordum ki, bu durum sırf sizi misafirlerime takdim etmek için değil, onlar hakkında da size bir iki bilgi vermek için zaman kazandıracak bana.

— Bir iki bilgi mi?

— Evet, Sevilla Berberi ve Figaro'daki karakterler gibi, bu kişiler de giysileri ve mizaçları konusunda önceden belli bir açıklamayı gerektiriyor; ama önce evden başlayalım.

— Sanırım bana evin bir zamanlar Scarron'a ait olduğunu söylemiştiniz, beyefendi.

— Evet, XIV. Louis'nin müstakbel eşi, yüzü gülmez erkeği güldürmeyi beklerken, ilk kocası olan zavallı kötürüme bu evde baktı; odasını göreceksiniz.

— Madam de Maintenon'un odasını mı?

— Hayır, Madam Scarron'un; karıştırmayalım: Madam de Maintenon'un odası Versailles'da ya da Saint-Cyr'de. Gelin.

Büyük bir merdivenden çıktık ve kendimizi avluya bakan bir koridorda bulduk.

— Alın işte, dedi Mösyö Ledru, işte sizi ilgilendiren şey, sayın şair; 1650'de konuşulan en halis tumturaklı dil.

— Ha! Sevgi haritası, öyle mi?

— Gidiş ve Dönüş, Scarron tarafından çizilmiş, karısı da eliyle notlar koymuş; hepsi bu.

Gerçekten de iki harita iki pencerenin arasında durmaktaydı.

Mukavva üstüne yapıştırılmış büyük bir kâğıdın üzerine mürekkepli kalemle çizilmişlerdi.

— Şu büyük mavi yılankavi çizgiyi görüyorsunuz, diye sözünü sürdürdü Mösyö Ledru, Sevgi Nehri bu; şu küçük güvercinlikler ise, Büyük Özen, Aşk Mektubu, Sır Köyleri. İşte Arzu Hanı, Tatlı Sözler Vadisi, İç Çekişler Köprüsü, Armida'nınki gibi baştan başa canavarlarla dolu Kıskançlık Ormanı. Nihayet, nehrin kaynağı olan gölün ortasında, işte Mükemmel Haz Sarayı: Burası yolculuğun son noktası, gezinin asıl hedefi.

— Tanrım! Ne görüyorum şurada? Bir yanardağ.

— Evet, bazen ülkenin altını üstüne getiriyor. Tutkular Yanardağı bu.

— Matmazel de Scudéry'nin haritasında yer almıyor değil mi?

— Hayır. Madam Paul Scarron'un buluşu bu. Ve birinde var.

— Ya öteki?

— Öteki, Dönüş. Görüyorsunuz, nehir taşıyor, kıyılarını izleyenlerin gözyaşlarıyla kabarmış. İşte Sıkıntı Köyleri, Özlemler Hanı, Pişmanlık Adası. Bundan daha ustalıklı olunamaz.

— Bunun bir kopyasını almama izin verme inceliğini gösterir misiniz?

— İstiyorsanız, tabii. Şimdi Madam Scarron'un odasını görmek ister misiniz?

— İsterim.

— İşte.

Mösyö Ledru bir kapıyı açtı; bana önden yol verdi.

— Bugün benim odam burası; ama odayı dolduran kitaplar dışında, ünlü sahibinin zamanında nasılsa öyle sunuyorum size; yüklük aynı, yatak aynı, mobilyalar aynı, banyo da onun banyosu.

— Peki ya Scarron'un odası?

— Ha! Scarron'un odası koridorun öbür ucundaydı; ama o odadan mahrum kalmak zorundasınız, oraya girilmiyor, gizli oda o, Mavi Sakal'ın odası.

— Hay Allah!

— Böyle işte. Belediye başkanı olmam sıfatıyla benim de kendime ait sırlarım var. Ama gelin, size başka bir şey göstereceğim.

Mösyö Ledru önüm sıra yürüdü; merdivenden indik ve salona girdik.

Evin geri kalanı gibi, bu salon da özel bir niteliğe sahipti. Duvarlar, ilk rengi pek anlaşılamayan bir kâğıtla kaplıydı; bütün duvar boyunca, önlerine bir sıra sandalye dizilmiş iki sıra koltuk vardı, hepsinin kumaşı eskiydi. Yer yer oyun masaları ve yuvarlak masalar göze çarpıyordu; tüm bunların ortasında da, okyanus balıklarının ortasındaki Leviathan gibi, devasa bir çalışma masası duruyordu, bir ucunun dayalı olduğu duvardan başlayarak salonun üçte birlik kısmına kadar uzanmaktaydı, masanın üstü tamamen kitaplar, broşürler ve dergilerle kaplıydı, bunların ortasında da, tıpkı bir kral gibi, Mösyö Ledru'nün gözde gazetesi Le Constitutionnel yer almaktaydı.

Salon boştu, misafirler, pencerelerden olduğu gibi görünen bahçede dolaşmaktaydılar.

Mösyö Ledru dosdoğru çalışma masasına gitti ve büyük bir çekmeceyi açtı, çekmecenin içinde tohum paketlerine benzer bir sürü küçük paket vardı. Bu çekmecede bulunan nesnelerin hepsi etiketli kâğıtlara sarılmıştı.

— Alın işte, dedi Mösyö Ledru, yine sizi ilgilendirecek bir şey, tarihsel adam, Sevgi haritasından daha da ilginç bir şey. Bu bir kutsal kalıntı koleksiyonu, azizlere ait değil ama krallara ait.

Gerçekten de her kâğıt bir kemiği, saç ya da sakal tutamını kapsıyordu. IX. Charles'ın dizkapağı kemiği, I. François'nın başparmağı, XIV. Louis'nin kafatasından bir parça, II. Henri'nin bir kaburgası, XV. Louis'nin bir omuru, IV. Henri'nin bir tutam sakalı ve XII. Louis'nin saçları vardı. Her kral kendinden bir örnek sunmuştu ve tüm bu kemikleri bir araya getirerek, uzun zamandır ana kemikleri eksik olan Fransız monarşisinin iskeletini tam anlamıyla temsil edecek bir iskelet vücuda getirilebilirdi neredeyse.

Bunlardan başka Abélard'ın bir dişiyle Héloïse'in bir dişi vardı, titreyen dudakların örttüğü zamanlarda belki bir öpüşmede bir araya gelmiş olan iki beyaz kesici diş.

Bu kemikler nereden geliyordu?

Mösyö Ledru, Saint-Denis'de kralların mezardan çıkarılması işine başkanlık etmiş ve her mezardan hoşuna giden şeyi almıştı.

Merakımı gidermem için Mösyö Ledru bana bir iki dakika tanıdı, sonra tüm etiketlerini neredeyse gözden geçirdiğimi görerek:

— Hadi, dedi, ölülerle bu kadar meşgul olmak yeter, biraz da canlılara geçelim.

Ve beni, söylediğim gibi tüm bahçeyi gören pencerelerden birinin yanına götürdü.

— Güzel bir bahçeniz var, dedim.

— Beşli ıhlamur ağacı kümesi, yıldızçiçekleri ve gül ağaçları topluluğu, asma çardakları ve şeftali, kayısı ağaçları sıralarıyla bir rahip bahçesi. Tüm bunları göreceksiniz; ama şimdilik, bahçeyle değil, orada dolaşanlarla ilgilenelim.

— Önce bana şunu söyleyin, tersten okunuşuyla Etteilla denilen şu Mösyö Alliette'in, gerçek yaşını mı, yoksa yalnızca göründüğü yaşı mı öğrenmek istediklerini sorması ne anlama geliyor? Bence sizin yakıştırdığınız yetmiş beş yaş, şaşılacak derecede uyuyor ona.

— Doğru, diye cevap verdi Mösyö Ledru. Ben de ondan başlamayı düşünüyordum. Hoffmann'ı okudunuz mu?

— Evet, neden?

— Çünkü bu bir Hoffmann karakteri. Tüm yaşamı boyunca, iskambil kâğıtlarını ve sayıları geleceği görmek için kullandı;

tüm becerisi piyangoda geçerli, son üç rakamı tutturmakla başladı işe, o gün bugündür hiçbir şey kazanmadı. Cagliostro ve Saint-Germain Kontu'yla tanıştı: Onların sülalesinden geldiğini, tıpkı onlar gibi uzun yaşam iksirinin sırrına sahip olduğunu ileri sürüyor. Ona sorarsanız gerçek yaşı iki yüz yetmiş beş: Önce II. Henri'nin saltanat döneminden XIV. Louis'nin saltanat dönemine kadar, yüz yıl hiçbir hastalığa yakalanmadan yaşadı; sonra, sırrı sayesinde, halkın gözünde ölü kabul edilse de, her biri elli yıl süren üç devrim daha gerçekleştirdi. Şu anda dördüncüsüne başlıyor ve sonuç olarak sadece yirmi beş yaşında. İlk iki yüz elli yıl sırf anı olarak önem taşıyor. Böyle yaşamaya devam edecek ta kıyamet gününe kadar, yüksek sesle dile getiriyor bunu. XV. yüzyılda Alliette'i yaktılar ve hata ettiler, bugün onun için üzülmekle yetiniyorlar ve yine hata ediyorlar. Alliette yeryüzünün en mutlu adamı; tarottan, iskambil kâğıtlarından, büyülerden, Thot'un Mısır ilimlerinden, İsis'in sırlarından söz ediyor yalnızca. Tüm bu konular hakkında, kimsenin okumadığı, yine de kendisi kadar çılgın bir yayıncının Etteilla takma adı ya da daha doğrusu tersten okunan adı altında bastığı küçük kitaplar yayımlıyor; şapkası sürekli broşürlerle doludur. İşte, bakın; şapkasını kolunun altında tutuyor, kıymetli kitaplarını kapacaklar diye öyle korkar ki. Bakın adama, yüzüne bakın, giysisine bakın ve doğanın her zaman nasıl da uyumlu olduğunu, şapkanın başa, adamın giysiye, siz romantiklerin dediği gibi, hırkanın kalıba nasıl da cuk oturduğunu görün.

Gerçekten de bundan daha doğru bir şey yoktu. Alliette'i inceledim; üzerinde kir pas içinde, tozlu, yıpranmış, lekeli bir giysi vardı; kenarları cilalı meşin gibi parlayan şapkası üst kısmına doğru aşırı biçimde genişlemekteydi; siyah yünlü kumaştan bir pantolon, siyah, daha doğrusu kızıl renkli çoraplar ve saltanatları döneminde doğduğunu ileri sürdüğü krallarınki gibi burunları yuvarlak ayakkabılar giymişti.

Fiziksel görünüşüne gelince, şişman, ufak tefek, bodur bir adamdı, kırışık yüzü bir sfenksi andırıyordu, diş namına bir şey bulunmayan geniş ağzı derin bir sırıtışla belirginlik kazanıyordu, başının etrafında bir hale gibi dalgalanan, seyrek, uzun ve sarı saçları vardı.

— Rahip Moulle'la sohbet ediyor, dedim Mösyö Ledru'ye, bu sabahki keşif gezimizde size eşlik eden kişi, bu gezi üzerinde tekrar konuşacağız değil mi?

— Neden tekrar konuşacağız ki? dedi Mösyö Ledru, bana merakla bakarak.

— Affedin beni ama, çünkü şu kafanın konuşmuş olabileceğine inanmış gibi görünüyordunuz.

— Fizyonomistsiniz siz! Pekâlâ, doğru, inanıyorum; evet, bütün bunları tekrar konuşuruz, bu tür hikâyelere meraklıysanız, bunları konuşmak için doğru adrestesiniz. Ama Rahip Moulle'a geçelim şimdi.

— İnce davranışları olan bir adam olmalı, diye araya girdim; polis komiserinin sorgusunda cevap verirken, sesinin yumuşaklığı beni etkiledi.

— Pekâlâ, bu sefer de doğru tahmin ettiniz. Moulle benim kırk yıllık arkadaşım ve altmış yaşında kendisi: Görüyorsunuz, Alliette ne kadar yıpranmış giysiler içinde, pasaklı ve pis ise, o da bir o kadar temiz ve özenli; Saint-Germain banliyösü sosyetesine çok önce dahil olmuş birinci sınıf bir salon adamı. Fransa Yüksek Meclisi üyelerinin oğullarını ve kızlarını o evlendirir; bu evlilikler, sözleşme yapan tarafların bastırdığı ve aile içinde gözü gibi koruduğu küçük söylevler verme fırsatı tanır ona. Clermont piskoposu olmasına ramak kalmıştı. Neden olmadı biliyor musunuz? Çünkü eskiden Cazotte'un arkadaşıydı; çünkü tıpkı Cazotte gibi, üstün ve aşağı ruhların, iyi ve kötü cinlerin varlığına inanıyor: Alliette gibi, o da kitap koleksiyonu yapıyor.

Vizyonlar ve hayaletler, hortlaklar, karakoncoloslar üzerine yazılmış ne varsa onun evinde bulursunuz; yine de dine pek de uygun olmayan bütün bunlardan, dostlar arasında olmadıkça, öyle kolay kolay bahsetmez. Sonuç olarak, bu dünyada meydana gelen olağanüstü her olayı cehennemin gücüne ya da tanrısal zekânın müdahalesine bağlayan, inançlı ama ağzı sıkı bir adamdır. Görüyorsunuz, Alliette'in ona söylediklerini sessizce dinliyor, konuştuğu kişinin görmediği bir nesneye bakıyor sanki, zaman zaman bir dudak hareketiyle ya da bir baş işaretiyle cevap veriyor muhatabına. Bazen, bizim aramızdayken, karanlık bir düşe dalar birdenbire, ürperir, titrer, başını çevirir, salonda bir aşağı bir yukarı gidip gelir. Böyle durumlarda, onu rahat bırakmak gerekir; belki de ayıltmaya çalışmak tehlikeli olabilir, ayıltmak diyorum, çünkü öyle zamanlarda uyurgezerlik durumunda olduğunu düşünüyorum onun. Zaten kendi kendine ayılıyor ve siz de göreceksiniz, bu durumda çok güzel bir uyanış oluyor.

— Ah! Baksanıza, dedim Mösyö Ledru'ye, biraz önce sözünü ettiğiniz şu ruhlardan birini çağırmış gibi geliyor bana.

Ve ev sahibime parmağımla, iki konuşmacının yanına gelen, tam anlamıyla canlı bir hayaleti işaret ettim; ayağını dikkatle çiçeklerin arasına basıyordu ve onları ezmeden üzerlerinde yürüyebiliyor gibiydi.

— O da, dedi Mösyö Ledru, benim bir arkadaşım, Şövalye Lenoir...

— Petits-Augustins Müzesi'nin kurucusu mu?..

— Ta kendisi. Müzesinin kapanmasından ötürü kederden ölüyor; 1793 ve 1794 yıllarında on kere ölümün eşiğinden döndü müzesi uğruna. Restorasyon yönetimi, vasat zekâsıyla, müzeyi kapattırdı ve anıtları, daha önce ait oldukları kuruluşlara ve üzerlerinde talep hakkı olan ailelere

iade etme emri verdi. Ne yazık ki, anıtların büyük bir kısmı viraneye dönmüş, ailelerin çoğu da sönüp yok olmuştu; öyle ki eski heykel sanatımızın, sonuç olarak tarihimizin en ilginç kalıntıları dağılıp gitti. Böylece bizim eski Fransa'mıza ait olan her şey elden gidiyor; bir tek bu kalıntılar kalmıştı, yakında onlardan da bir şey kalmayacak geriye. Kimler peki bu yıkımın mimarı? Bizzat muhafazakârlıktan en çok çıkar elde edenler.

Ve Mösyö Ledru, o dönemde denildiği gibi liberal biri olma sıfatıyla, iç geçirdi.

— Misafirlerinizin hepsi bu kadar mı? diye sordum Mösyö Ledru'ye.

— Doktor Robert de gelecek belki. Ondan size hiç bahsetmiyorum, sanıyorum onun hakkında bir karara varmışsınızdır. Tüm hayatı boyunca, bir mankenin üzerinde çalışırcasına, insan denen makine üzerinde deneyler yapmış bir adamdır; bu makinenin acıları kavramak için bir ruha ve onları hissetmek için sinirlere sahip olduğu aklının köşesinden bile geçmemiştir. Birçok ölüme sebebiyet veren ehlikeyif biridir. Onun için ne mutlu ki, hayaletlere inanmaz. Gürültücü olduğu için nüktedan, ateist olduğu için filozof olduğunu düşünen vasat bir zekâ; kendilerini ağırlamak amacıyla değil, bize geldikleri için kabul ettiğim insanlardan biri o da. Bulundukları yeri bilmek isterseniz, bu konuda asla bir fikir edinemezsiniz.

— Ah beyefendi, bu tipleri iyi bilirim.

— Bir başka dostum daha gelecekti, Alliette'ten, Rahip Moulle'dan ve Şövalye Lenoir'dan daha genç olmasına rağmen, iskambil falı konusunda Alliette'e, cin bilimi konusunda Moulle'a, ilkçağ eserleri konusunda da Şövalye Lenoir'a kafa tutan biri; ayaklı kütüphane adeta, Hıristiyan derisiyle ciltlenmiş bir katalog, kendiniz tanımalısınız onu.

— Kitap Kurdu Jacob mu?

— Çok doğru.

— Gelmeyecek mi peki?

— En azından şimdiye kadar gelmedi, genellikle ikide yemek yediğimizi bildiğine ve saat dörde geldiğine göre, gelme olasılığı yok. 1570 yılında Amsterdam'da basılmış bir kitabın peşinde; biri ilk sayfada, biri yedinci sayfada ve bir diğeri de son sayfada olmak üzere üç tipografi hatası bulunan bir ilk baskı.

O sırada salonun kapısı açıldı ve Antoine Ana göründü.

— Beyefendi, sofra hazır, diye bildirdi.

— Hadi beyler, dedi Mösyö Ledru, bu kez de o, bahçe kapısını açarak. Sofraya! Sofraya!

Sonra bana dönerek:

— Şimdi, dedi, görmekte olduğunuz ve size öykülerini anlattığım misafirler dışında, görmediğiniz ve size sözünü etmediğim bir misafir daha olmalı bahçenin bir yerinde. Bu kişi bu dünyadaki olaylardan öylesine kopuk ki yaptığım çağrıyı duymadı bile, oysa gördüğünüz gibi bütün dostlarımız duydu ve geliyor. İlgilenirseniz arayın; maddesiz varlığını, saydamlığını, Almanların dediği gibi eine Erscheinung'u görürseniz, kendinizi takdim eder, sırf yaşamak için bile olsa ara sıra yemek yemenin iyi bir şey olduğuna onu ikna etmeye çalışırsınız, kolunuzu ona uzatıp buraya getirirsiniz; hadi gidin.

Birkaç dakikada değer biçtiğim zeki adamın bana hoş bir sürpriz hazırladığını tahmin ederek Mösyö Ledru'ye itaat ettim ve etrafıma bakınarak bahçede ilerledim.

Araştırma uzun sürmedi, çok geçmeden aradığımı gördüm.

Beşli bir grup oluşturmuş ıhlamur ağaçlarının gölgesinde oturan bir kadındı bu, ne yüzünü ne de bedenini görebiliyordum. Yüzünü görememememin sebebi, başını kırlara doğru çevirmiş olması, bedenini görememememin sebebi de koca bir şala bürünmüş olmasıydı.

Simsiyah giyinmişti.

Ona yaklaştım, tek bir harekette bile bulunmadı. Ayak seslerimi duymuyor gibiydi: Bir heykeldi adeta.

Zaten ona ait görebildiğim ne varsa, kibar ve seçkindi.

Daha uzaktan, onun sarışın olduğunu görmüştüm. Ihlamur ağaçlarının yaprakları arasından geçen bir güneş ışını saçlarında oynaşıyor ve başında altın renkli bir hale oluşturuyordu. Yakından bakınca saç tellerinin inceliğini fark edebildim, sonbaharın ilk esintileriyle Bakire Meryem'in harmanisinden kopan şu ipek ipliklerle yarışabilirlerdi; belki de biraz fazlaca uzun boynu, bir güzellik değilse bile neredeyse daima bir çekicilik katan güzelim abartılardan biriydi; başını sağ eline dayayabilmek için boynunu hafifçe eğmiş, sağ dirseğini ise sandalyenin arkalığına yaslamıştı, bu arada sol kolunu aşağı doğru sarkıtmış, ince uzun parmaklarının ucunda beyaz bir gül tutmaktaydı. Bir kuğununki gibi eğilmiş boyun, kıvrılmış el, sarkan kollar, hepsi aynı donuk beyazlığa sahipti. Yüzeyinde damar, içinde nabız bulunmayan bir Paros mermeriydi sanki: Solmaya başlamış olan gül, onu tutan elden daha renkli ve daha canlıydı.

Bir an için ona baktım; ve ona baktıkça, gözlerimin önünde duranın canlı bir varlık olmadığı sanısına kapılıyordum giderek.

Onunla konuşursam dönüp bakacağından şüphe etmeye başlamıştım. Tek bir söz etmeden iki üç kere ağzımı açtım ve kapadım.

Nihayet karar verdim.

— Hanımefendi, dedim.

Ürperdi, arkasına döndü, bir düşten çıkıp gelmiş ve ona düşüncelerini hatırlatan biriymişim gibi şaşkınlıkla baktı bana.

Üzerime dikilen iri siyah gözlerinde –tarif ettiğim sarı saçlarının yanı sıra, kaşları ve gözleri siyahtı–, üzerime dikilen iri siyah gözlerinde tuhaf bir ifade vardı.

Birkaç saniye boyunca konuşmadan öylece kaldık; o bana bakıyor, ben onu inceliyordum.

Yanakları çökmeden, teni solmadan önce olağanüstü güzel olduğu anlaşılan, otuz iki-otuz üç yaşlarında bir kadındı bu; yine de bu haliyle bile çok güzel buldum onu, eliyle aynı renkte, hiçbir pembelik barındırmayan sedef parlaklığındaki yüzü, gözlerini siyah kehribarlar, dudaklarınıysa mercan gibi gösteriyordu.

— Hanımefendi, diye tekrarladım, Mösyö Ledru, III. Henri'nin, Christine'in ve Antony'nin yazarı olduğumu söylersem, kendimi takdim etmeme izin vereceğinizi ve yemek salonuna kadar koluma girmeyi kabul edeceğinizi ileri sürdü.

— Özür dilerim beyefendi, dedi, bir süredir buradasınız değil mi? Geldiğinizi hissettim ama arkamı dönemedim; bazı durumlarda başıma geliyor bu. Sesiniz büyüyü bozdu, verin öyleyse kolunuzu da gidelim.

Ayağa kalktı ve koluma girdi; hiç kendini zorluyor gibi görünmemesine rağmen, bu kolun baskısını hissediverdim. Sanki yanımda yürüyen bir gölgeydi.

İkimiz de tek bir kelime daha etmeden yemek salonuna vardık.

Masada iki yer ayrılmıştı:

Biri, Mösyö Ledru'nün sağında, onun için...

Bir diğeri de onun karşısında, benim için.

-V-

Charlotte Corday'ye İndirilen Şamar

Mösyö Ledru'ye ait bu masanın, evindeki her şey gibi, özel bir tarzı vardı.

Bahçe pencerelerine dayanmış, at nalı şeklinde büyük bir masaydı, koca salonun dörtte üçü, servis yapılması amacıyla boş bırakılmıştı. Bu masa, hiç kimse rahatsız olmadan yirmi kişi alabilirdi; ister Mösyö Ledru bir, iki, dört, on, yirmi misafir ağırlasın, isterse tek başına olsun, hep bu masada yenirdi yemek: O gün sadece altı kişiydik ve masanın olsa olsa üçte birini dolduruyorduk.

Her perşembe yemek listesi aynıydı. Geçen bir hafta boyunca misafirlerin, ister kendi evlerinde, ister kendilerini davet eden ev sahiplerinin evinde olsun, başka şeyler yemiş olabileceklerini düşünürdü Mösyö Ledru. Bu durumda, Mösyö Ledru'nün evinde her perşembe, çorba, sığır eti, tarhun otlu piliç, kızarmış but, fasulye ve salata bulacağını herkes bilirdi.

Misafirlerin sayısına göre piliç etinin miktarı iki ya da üç katına çıkardı.

Kimse olsun olmasın, Mösyö Ledru hep masanın bir ucunda, sırtı bahçeye, yüzü avluya dönük biçimde otururdu. On yıldır aynı yere kök salmış koca bir koltuktu oturduğu; burada, tıpkı Jacques Usta gibi üniformalı uşaklığa geçmiş olan bahçıvanı Antoine'ın, alelade şaraplar dışında, kendisine neredeyse dini bir saygıyla uzattığı birkaç şişe yıllanmış Bourgogne şarabını alır, aynı saygı ve tapınma havası içinde şişeyi açıp misafirlerinin kadehlerini bizzat doldururdu

On sekiz yıldır hâlâ bir şeylere inanılıyordu; on yıl içinde hiçbir şeye, hatta yıllanmış şaraba bile inanılmaz olacaktı.

Yemekten sonra kahve içmek için salona geçilirdi.

Yemek faslı, bir yemek nasıl geçerse öyle geçti, aşçı kadın övüldü, şarap methedildi. Bir tek genç kadın birkaç parça ekmek yiyip, bir bardak su içti yalnızca ve tek bir söz bile etmedi.

Herkes gibi sofraya oturan, ama bir kürdan yardımıyla sadece birkaç pirinç tanesi yiyen, Binbir Gece Masalları'nın şu gulyabanisini hatırlatıyordu bana.

Yemekten sonra, alışılageldiği üzere, salona geçildi.

Sessiz misafirimize kolunu vermek bana düştü doğal olarak. Koluma girmek için bana doğru yolun yarısını kat etti. Hareketlerinde hep aynı gevşeklik, görünümünde aynı zarafet, kollarında neredeyse aynı diyebileceğim bir elle tutulmazlık vardı.

Onu bir şezlonga götürdüm, oraya uzandı.

Biz yemek yerken iki kişi salona girmişti.

Doktorla polis komiseriydi bunlar.

Polis komiseri, Jacquemin'in hapishanede daha önce imzalamış olduğu tutanağı bize imzalatmak için gelmişti.

Kâğıdın üstünde hafif bir kan lekesi fark ediliyordu.

Sıram gelince ben de imzamı attım, imzalarken de:

— Bu leke de nedir? diye sordum; bu kan karısına mı, yoksa kocaya mı ait?

— Katilin elindeki yaradan oldu, dedi komiser, kanamaya da devam ediyor, durduramadılar kanı.

— Aklınız alıyor mu Mösyö Ledru, dedi doktor, şu hödük karısının kafasının konuştuğu konusunda hâlâ inat ediyor.

— Siz de bu durumun imkânsız olduğuna inanıyorsunuz, değil mi doktor?

— Elbette.

— Hatta gözlerinin tekrar açılmasını da imkânsız buluyorsunuz?

— İmkânsız.

— Tüm atardamarları ve damarları anında tıkamış olan şu alçı tabakası sayesinde akışı durdurulan kanın, bir an için de olsa bu kafaya yaşam ve duyu verebileceğine inanmıyor musunuz?

— İnanmıyorum.

— Pekâlâ! dedi Mösyö Ledru, ben inanıyorum.

— Ben de, dedi Alliette.

— Ben de, dedi Rahip Moulle.

— Ben de, dedi Şövalye Lenoir.

— Ben de, dedim.

Yalnız polis komiseriyle solgun bayan bir şey demediler: Kuşkusuz biri, olay kendisini pek ilgilendirmediği için, diğeri ise belki de kendisini fazlasıyla ilgilendirdiği için.

— Ya! Hepiniz bana karşıysanız, haklısınız demektir. Ama içinizden biri doktor olsaydı...

— Ama doktor, dedi Mösyö Ledru, biliyorsunuz ki ben yarı doktor sayılırım.

— O halde, dedi doktor, hissin olmadığı yerde acının da olmayacağını ve omurganın kesilmesiyle his diye bir şeyin kalmayacağını bilmeniz gerekir.

— Bunu size kim söyledi? diye sordu Mösyö Ledru.

— Mantık elbette!

— Ha! İyi cevap! Galilei'yi mahkûm eden yargıçlara, asıl dönenin Güneş olduğunu ve Dünya'nın hareketsiz durduğunu söyleyen de mantık değil miydi? Mantık saçma bir şeydir, sevgili doktor. Kesik kafalar üzerinde bizzat deneyler yaptınız mı siz?

— Hayır, asla.

— Soemmering'in bilimsel incelemelerini okudunuz mu? Doktor Sue'nün raporlarını okudunuz mu? Oelcher'in itirazlarını okudunuz mu?

— Hayır.

— Demek oluyor ki, Mösyö Guillotin'in[1] raporuna bakarak, aletinin hayata son vermek için en emin, en hızlı ve en az acı verici yöntem olduğuna inanıyorsunuz, öyle mi?

— İnanıyorum.

— İyi ama yanılıyorsunuz azizim, hepsi bu.

— Ya! Bak sen!

— Dinleyin doktor, madem bilime başvurdunuz, ben de sizinle bilimsel bir konuşma yapacağım ve şuna iyice inanın ki aramızdan hiç kimse katılamayacak kadar bu tür konuşmalara yabancı değil.

Doktor kuşku belirtir bir hareket yaptı.

— Önemi yok, bir tek siz anlarsınız o zaman.

Mösyö Ledru'ye yaklaşmıştık ve kendi payıma ben merakla dinliyordum: İster iple, ister giyotinle, ister zehirle uygulanıyor olsun, idam cezası bir insanlık sorunu olarak beni hep özel olarak ilgilendirmişti.

Hatta farklı türde ölümler öncesinde, sırasında ve sonrasında duyulan farklı acılar hakkında bazı araştırmalar bile yapmıştım.

— Hadi anlatın, dedi doktor kuşkulu bir tavırla.

— Bedenimizin yapısı ve yaşamsal güçleri konusunda en ufak bilgiye sahip birine, diye sözünü sürdürdü Mösyö Ledru, işkencenin hissi tamamen yok edemeyeceğini kanıtlamak kolaydır; üstelik ileri sürdüğüm bu düşünce varsayımlara değil, gerçeklere dayanmaktadır, doktor.

— Neymiş bu gerçekler?

— İşte şunlar: Hissin merkezi beyindedir, değil mi?

— Olabilir.

— Beyin aracılığıyla, kan dolaşımı ertelenmiş, zayıflatılmış ya da kısmen yok edilmiş de olsa, bu his bilinci çalışmaları yapılabilir.

— Olabilir.

— Hissetme yeteneğinin merkezi beyinde olduğuna göre, beyin yaşamsal gücünü koruduğu sürece, işkence gören kişi yaşadığı hissine sahiptir.

— Kanıtlar peki?

— İşte. Haller, Fiziğin Temel Bilgileri adlı eserinin IV. cildinin 35. sayfasında şöyle der: "Kesik bir kafa gözlerini açıp bana şaşı şaşı baktı, çünkü parmağımın ucuyla omuriliğine dokunmuştum."

— Haller, öyle olsun; ama Haller yanılmış olabilir.

— Yanıldı diyelim, peki. Başka bir örneğe geçelim. Weycard, Felsefi Sanatlar'ın 221. sayfasında şöyle der: "Kafası kesilmiş bir adamın dudaklarının kımıldadığını gördüm."

— Tamam, ama konuşacak kadar kımıldamadı herhalde...

— Bekleyin, oraya geliyoruz. İşte Sommering; eserleri ortada, araştırabilirsiniz. Sommering şöyle diyor: "Meslektaşım olan birçok doktor, bedenden ayrılmış bir kafanın dişlerini acıyla gıcırdattığını gördükleri konusunda bana güvence verdiler ve ben de, hava hâlâ ses organlarında dolaşımdaysa, kafaların konuşabileceğine ikna oldum." Pekâlâ doktor, diye devam etti Mösyö Ledru, sarararak. Ben Sommering'den daha ilerideyim. Bir kafa benimle konuştu, benimle.

Hepimiz ürperdik. Solgun kadın şezlongunda doğruldu.

— Sizinle mi?

— Evet, benimle; benim de bir deli olduğumu mu söyleyeceksiniz?

— Yok canım! dedi doktor, eğer bizzat sizin başınıza geldiğini söylerseniz...

— Evet, olay bizzat benim başıma geldi diyorum size. Çok kibarsınız, öyle değil mi doktor? Yüksek sesle benim bir deli olduğumu söyleyemiyorsunuz; ama içinizden de söyleseniz kesinlikle değişen bir şey olmaz.

— Pekâlâ! Hadi anlatın bize şunu, dedi doktor.

— Bunu söylemesi kolay. Biliyor musunuz, size anlatmamı istediğiniz olayı, başıma geldiğinden bu yana, yani otuz yedi yıldır kimseye anlatmadım. Tıpkı o kafa konuştuğunda, o ölü gözler benimkilere dikildiğinde bayıldığım gibi, olayı anlatırken de bayılmayacağımın güvencesini veremem size, bunu biliyor musunuz?

Konuşma gittikçe ilginçleşiyor, durum gittikçe daha heyecanlı bir hal alıyordu.

— Hadi Ledru, cesaret, dedi Alliette, anlatın bize şunu.

— Anlatın bize şunu dostum, dedi Rahip Moulle.

— Anlatın, dedi Şövalye Lenoir.

— Beyefendi... diye mırıldandı solgun kadın.

Ben bir şey demedim, ama isteğim gözlerimden okunuyordu.

— İlginç, dedi Mösyö Ledru, bize cevap vermeden ve kendi kendine konuşur gibi, olayların birbirini etkilemesi nasıl da ilginç! Benim kim olduğumu biliyor musunuz? dedi Mösyö Ledru, bana doğru dönerek.

— Biliyorum beyefendi, diye cevap verdim, son derece bilgili, son derece esprili, mükemmel yemek davetleri veren bir insansınız ve Fontenay-aux-Roses'un belediye başkanısınız.

Mösyö Ledru, bir baş hareketiyle bana teşekkür ederek gülümsedi.

— Size kökenimi, ailemi soruyorum, dedi.

— Kökeninizi bilmiyorum beyefendi, ailenizi de tanımıyorum.

— Pekâlâ! Dinleyin, tüm bunları anlatacağım size, ardından belki de sizin öğrenmek istediğiniz ve benim de anlatmaya cesaret edemediğim hikâye gelir kendiliğinden. Gelirse ne âlâ, öğrenirsiniz; yok gelmezse, bana tekrar sormayın: Anlatmak için güç bulamadım demektir.

Herkes oturdu ve rahat rahat dinlemek için önlemini aldı.

Zaten salon da, kalın perdeler ve batmakta olan gün sayesinde hikâye ya da efsane anlatılmasına tam anlamıyla uygun bir salondu; köşeler şimdiden kapkaranlıktı, sadece kapı ve pencere kenarlarından hafif bir ışık sızmaktaydı.

Bu köşelerden birinde solgun kadın oturuyordu. Siyah elbisesi karanlıkta tamamen görünmez olmuştu. Kanepeye dayadığı başında, beyaz, kıpırtısız yüzü görünüyordu sadece.

Mösyö Ledru hikâyesine başladı.

— Ben, dedi, kral ve kraliçenin fizikçisi, ünlü Comus'nün oğluyum; gülünç adı sayesinde hokkabaz ve şarlatanlar arasında anılan babam, Volta, Galvani ve Mesmer okulunun seçkin bir âlimiydi. Fransa'da görüntü oyunu ve elektrikle ilgilenen ilk kişiydi, sarayda matematik ve fizik dersleri verirdi.

Fransa'ya geldiğinde, yani ben bir çocukken birçok defa gördüğüm ve ellerimi tutarak beni birkaç defa öpmüş olan zavallı Marie-Antoinette, babama bayılırdı. 1777 yılında geldiğinde, II. Joseph, Comus'den daha ilginç birini tanımadığını açıkladı.

Tüm bunların arasında, babam erkek kardeşimle benim eğitimimizle de ilgileniyordu, alşimi hakkında bildiği her şeyi bize öğretiyor, ayrıca galvanizm, fizik, manyetik konularında bir sürü bilgi veriyordu; bunlar bugün kamuya mal olmuş bilgiler, ama o zamanlar hepsi birer sırdı ve yalnızca bir avuç kişinin ayrıcalığıydı. Kralın fizikçisi unvanı,1793 yılında babamın hapse atılmasına yol açtı; ama Montagne'daki dostluklarım sayesinde onu serbest bıraktırabildim.

Bunun üzerine babam, şimdi benim yaşadığım eve kapandı ve 1807 yılında, yetmiş altı yaşındayken öldü.

Gelelim bana.

Montagne'daki dostluklarımdan bahsettim. Gerçekten de Danton ve Camille Desmoulins ile bağlantım vardı. Marat'yı dosttan çok, bir doktor olarak tanımıştım. Yine de onu tanıyordum. Ne kadar kısa sürerse sürsün onunla olan bu

ilişkim sonucu, Matmazel de Corday'yi giyotine götürdükleri gün, onun idamına katılmaya karar verdim.

— Ben de tam Charlotte de Corday'yle ilgili olarak tarihin yazılı kayıt bıraktığını söyleyip, hayatın devam etmesi konusunda Doktor Robert'le girdiğiniz tartışmada size yardımcı olacaktım, diyerek araya girdim.

— Oraya geliyoruz, diye sözümü kesti Mösyö Ledru, bırakın devam edeyim. Ben şahit oldum, sonuç olarak size anlatacaklarıma inanabilirsiniz.

Öğleden sonra saat ikiden itibaren, Özgürlük heykelinin yanında yerimi almıştım. Sıcak bir temmuz günüydü, ağır bir hava vardı, gökyüzü bulutluydu ve bir fırtına çıkacağa benziyordu.

Saat dörtte fırtına patladı; tam o sırada Charlotte, kendisini giyotine götürecek olan iki tekerlekli arabanın üzerine çıktı.

Tam genç bir ressam portresini yaparken aldılar onu hücresinden. Kıskanç ölüm genç kızdan geriye hiçbir şeyin, hatta resminin bile kalmamasını istiyordu sanki.

Kafa tuvalde taslak halindeydi ve garip şey, cellat içeri girdiğinde ressam giyotin bıçağının kesip koparacağı boynu çizmekteydi.

Şimşekler çakıyor, yağmur yağıyor, gök gürlüyordu; ama meraklı ayaktakımını hiçbir şey dağıtamıyordu: Rıhtımlar, köprüler, meydanlar alabildiğine doluydu; yeryüzündeki uğultu göğün uğultusunu bastırıyordu neredeyse. Cesur bir adlandırmayla giyotin yaltakçıları denilen şu kadınlar beddualar eşliğinde Charlotte'u takip etmekteydiler. Bir çağlayanın kükremesini andıran kükremeler geliyordu kulağıma. Hiçbir şey görülmeden önce uzun süre kalabalık dalgalandı; nihayet uğursuz bir gemi gibi kalabalığı yaran

araba göründü ve tanımadığım, hiç görmediğim mahkûm kadını seçebildim.

Yirmi yedi yaşında güzel bir genç kızdı; harika gözleri, mükemmel bir burnu, son derece düzgün dudakları vardı. Ayakta duruyordu, başı yukardaydı, bunun sebebi kalabalığa hâkim olur gibi görünmek değildi, arkasında bağlı olan elleri kafasını bu biçimde tutmaya zorluyordu onu. Yağmur dinmişti; ama yolun dörtte üçü boyunca yağmur altında kaldığından, üzerinden akan su, yünlü kumaşın altından harika bedeninin hatlarını ortaya çıkarıyordu: Sanki banyodan çıkmıştı. Celladın ona giydirdiği kırmızı gömlek, bu son derece gururlu ve güçlü yüze tuhaf bir görüntü, uğursuz bir görkem katıyordu. Alana varmak üzereyken yağmur durdu ve iki bulutun arasından sızan bir güneş ışını saçlarında oynaştı ve bir hale gibi parladı. Aslında, size yemin ederim, bu genç kızın arkasında korkunç bir eylem, yani bir cinayet olsa da, insanlığın öcünü aldığı halde ben bu cinayetten tiksinsem de, gördüğümün bir kutsama mı, yoksa bir idam mı olduğunu söyleyemezdim. Giyotini görünce sarardı ve bu sararma, boynuna kadar çıkan şu kırmızı gömlek yüzünden çok belirgindi; ama neredeyse hemen bir gayret sarf edip giyotine doğru döndü ve gülümseyerek baktı.

Araba durdu; Charlotte, kendisine yardım edilmesine izin vermeden arabadan atladı, sonra, yağan yağmurun kayganlaştırdığı idam sehpasının basamaklarını, yerlerde sürünen uzun gömleğinin ve bağlı ellerinin yarattığı rahatsızlığın elverdiği ölçüde hızla tırmandı. Celladın, boynunu saran atkıyı çıkarmak için omzuna koyduğu eli hissedince bir kez daha sarardı; ama aynı anda son bir gülümseme bu sararmayı yalanladı ve Charlotte kendisini rezil kaldıraca bağlamalarına fırsat tanımadan, soylu ve neredeyse neşeli bir hamleyle iğrenç açıklıktan başını geçirdi. Bıçak indi, bedenden ayrılan kafa platforma düşüp

zıpladı. Bunu iyi dinleyin doktor, bunu iyi dinleyin şair, bunun üzerine celladın Legros adındaki bir yardımcısı bu kafayı saçlarından tuttu ve kalabalığa yönelik iğrenç bir dalkavuklukla ona bir şamar indirdi. İşte size söylüyorum, bu şamar üzerine surat kıpkırmızı kesildi; suratı gördüm, yanağı değil, iyi anlıyor musunuz? Sadece şamarı yiyen yanak değil, her iki yanak da eşit kırmızılıktaydı, çünkü bu kafada hâlâ his vardı ve sonu gelmeyen bir utanca maruz bırakılmaktan ötürü öfkeleniyordu.

Halk da bu kırmızılığı gördü ve canlıya karşı ölünün, cellada karşı idam mahkûmunun yanında yer aldı. Bu alçaklığın öcünün alınmasını istedi ve sefil adam hemen jandarmalara teslim edildi ve hapishaneye götürüldü.

— Durun, dedi, doktorun konuşmak istediğini gören Mösyö Ledru, durun, bitmedi daha.

Ben bu rezil eylemi gerçekleştiren adamın nasıl bir duygu taşıyabileceğini merak ediyordum. Nerede bulunduğunu öğrendim, onu kapattıkları l'Abbaye'de adamı ziyaret edebilmek için izin istedim; izni aldım ve gidip onu gördüm.

Bir devrim mahkemesi kararıyla üç ay hapse mahkûm edilmişti. Yapmış olduğu son derece doğal hareket yüzünden mahkûm edilmiş olmasını anlayamıyordu.

Onu bu eyleme itenin ne olabileceğini sordum.

— Bak, dedi, güzel bir soru! Ben Marat'cıyım; kanun adına onu cezalandırdım, kendi adıma da onu cezalandırmak istedim.

— Ama, dedim, ölüme borçlu olduğumuz saygıyı ihlal etmenin bir suç olduğunu anlamadınız öyleyse ha?

— Baksanıza, dedi Legros gözlerini bana dikerek, giyotinle kafaları uçurulduğu için öldüklerini mi sanıyorsunuz yoksa?

— Elbette.

— Pekâlâ! Belli ki toplu halde sepetin içindelerken bakmıyorsunuz; infazdan sonra beş dakika boyunca gözlerini devirdiklerini, dişlerini gıcırdattıklarını görmüyorsunuz. Sepetin dibini dişleriyle öyle bir parçalıyorlar ki, her üç ayda bir sepet değiştirmek zorunda kalıyoruz. Bir türlü ölmek istemeyen bir yığın aristokrat kafası, anlıyor musunuz, günün birinde içlerinden biri, "Yaşasın kral!" diye bağıracak olsa hiç şaşırmazdım.

Tüm bilmek istediklerimi öğrenmiştim, oradan çıktım, aklımda tek bir düşünce vardı: Gerçekten de bu kafalar yaşamaya devam ediyorlardı ve ben buna kesin olarak ikna oldum.

-VI-

Solange

Mösyö Ledru anlatmayı sürdürürken gece olmuştu. Salondaki insanlar birer gölge gibi görünmekteydi sadece, Mösyö Ledru'nün sözü yarım bırakmasından öyle korkuyorlardı ki sırf sessiz değil, hareketsiz gölgelerdi de adeta; çünkü onun anlatmakta olduğu korkunç öykünün gerisinde daha korkunç bir öykü olduğunu anlıyorlardı.

Tek bir soluk bile işitilmiyordu dolayısıyla. Sadece doktor ağzını açmak üzereydi, konuşmasını önlemek için elini tuttum ve sustu.

Birkaç saniye sonra Mösyö Ledru sözünü sürdürdü:

— Tam l'Abbaye'den çıkmış, oturduğum Tournon sokağına gitmek için Taranne meydanından geçiyordum ki, yardım isteyen bir kadının sesini duydum.

Hırsız olamazdı bunlar, saat daha ancak akşamın onuydu. Çığlığı duymuş olduğum meydanın köşesine doğru koştum, buluttan sıyrılan ayın solgun ışığında, bir cumhuriyetçi devriyesinin ortasında çırpınmakta olan bir kadın gördüm.

Kadın da beni gördü ve kıyafetimden halktan biri olmadığımı anlayarak bana doğru atıldı, bir yandan da haykırıyordu:

— Hah, bakın, işte Mösyö Albert, tanırım onu, çamaşırcı Ledieu Ana'nın kızı olduğumu söyleyecektir size.

Aynı anda, beti benzi atmış ve tir tir titreyen zavallı kadın kolumu tuttu, cankurtaran simidine yapışan deniz kazazedesi gibi bana yapıştı.

— İstediğin kadar Ledieu Ana'nın kızı ol, yine de yurttaş kimliğin yok güzel kız, bizimle karakola geleceksin!

Genç kadın kolumu sıktı; bu basınçla, yaşadığı dehşeti ve yakarışını tam anlamıyla hissettim. Anlamıştım.

O bana nasıl aklına gelen ilk isimle hitap etmişse, ben de ona aklıma gelen ilk isimle hitap ettim.

— Ne! Demek sizsiniz, zavallı Solange'cığım? dedim. Ne oldu böyle size?

— Bakın işte, gördünüz mü sayın baylar?

— Bence yurttaşlar diyebilirdin.

— Dinleyin çavuş bey, böyle konuşuyorsam bu benim hatam değil, dedi genç kız; annemin yüksek sosyeteden müşterileri vardı, beni kibar olmaya alıştırdı, bu yüzden kötü bir alışkanlık edindim, bunu iyi biliyorum, bir aristokrat alışkanlığı bu; ama ne yaparsınız çavuş bey, bu alışkanlıktan kurtulamadım gitti.

Titrek bir sesle verilen bu cevapta, sadece benim fark edebildiğim pek hafif bir alay vardı. Bu kadının kim olabileceğini düşünüyordum. Cevaplanması imkânsız bir soruydu. Tek emin olduğum, bir çamaşırcı kadının kızı olmadığıydı.

— Bana ne mi oldu? diye konuşmayı sürdürdü. Yurttaş Albert, işte başıma gelen. Düşünün, çamaşır götürmeye gitmiştim, evin hanımı dışarı çıkmış, paramı almak için dönmesini bekledim. Öyle ya! Günümüzde herkesin paraya ihtiyacı var. Gece oldu, gündüz döneceğimi sandığım için, yurttaş kimliğimi almamıştım yanıma; bu beylerin, affedersiniz bu yurttaşların demek istiyorum, arasına düştüm, bana kimliğimi sordular, kimliğimin olmadığını söyledim, beni karakola götürmek istediler. Ben bağırınca koşup geldiniz, bir tanıdıkla karşılaşınca rahatladım. Kendi kendime, "Mösyö Albert adımın Solange olduğunu, Ledieu

Ana'nın kızı olduğumu bildiğine göre, bana kefil olur" dedim, öyle değil mi Mösyö Albert?

— Elbette, size kefil olacağım ve oluyorum.

— İyi! dedi devriye şefi, peki ya sana kim kefil olacak bay züppe?

— Danton. Bu sana uyar mı? İyi bir yurtsever mi sence o?

— Ha! Danton sana kefil oluyorsa söyleyecek bir şey yok.

— İyi ya! Cordeliers'de toplantı var bugün, oraya gidelim.

— Gidelim, dedi çavuş; cumhuriyetçi yurttaşlar, ileri, marş!

Cordeliers kulübü, Observance sokağında, eski Cordeliers manastırındaydı; çarçabuk oraya vardık. Kapıya gelince, not defterimden bir kâğıt yırttım, kurşunkalemle birkaç kelime yazdım ve Danton'a götürmesini söyleyerek notu çavuşa verdim. Bu arada onbaşı ve devriye başımızda bekliyordu. Çavuş kulübe girdi ve Danton'la birlikte döndü.

— Ne! dedi Danton, tutukladıkları sen misin, sen ha! Benim dostum olan sen! Camille'in dostu olan sen! Yeryüzündeki en iyi cumhuriyetçilerden biri olan sen! Hadi ama! Yurttaş çavuş, diye ekledi cumhuriyetçilerin şefine dönerek, ona kefil oluyorum. Bu senin için yeterli mi?

— Ona kefil oluyorsun, ama kadına da oluyor musun? dedi inatçı çavuş

— Kadına mı? Kimden söz ediyorsun sen?

— Bu kadından elbette!

— Ona, kadına, çevresinde kim varsa; memnun musun şimdi?

— Evet, memnunum, dedi çavuş, bilhassa da seni gördüğüm için.

— Ha, elbette! Bu zevki beleşe yaşayabilirsin: Yanında alıkoyduğun sürece istediğin kadar bak bana.

— Teşekkür ederim; hep yaptığın gibi halkın çıkarlarını savunmaya devam et ve için rahat etsin, halk sana şükran duyacaktır.

— Ha, evet, ben de buna güveniyorum, dedi Danton.

— Elini sıkmama izin verir misin? diye sözünü sürdürdü çavuş.

— Neden olmasın?

Danton ona elini uzattı.

— Yaşasın Danton! diye bağırdı çavuş.

— Yaşasın Danton! diye tekrar etti tüm devriye.

Başındaki şefle birlikte uzaklaştı, şef on adım sonra döndü ve kırmızı başlığını sallayarak bir kez daha haykırdı: "Yaşasın Danton!" Haykırışı adamları tarafından tekrar edildi.

Tam Danton'a teşekkür edecektim ki, kulübün içinde defalarca tekrar edilen adı bize kadar ulaştı.

— Danton! Danton! diye salonda bağırmaktaydı bir sürü ses.

— Özür dilerim azizim, dedi bana Danton, işitiyor musun, tokalaşalım da izin ver içeri gireyim. Sağ elimi çavuşa uzattım, sana solumu uzatıyorum. Kim bilir, saygıdeğer yurtsever uyuzdur belki de.

Ve arkasını dönerek:

— İşte geldim! dedi, sokaktaki heyecanı yaratan ve yatıştıran o güçlü sesiyle, geldim işte, bekleyin beni.

Kulübün içine daldı.

Kapıda, tanımadığım dostumla baş başa kaldım.

— Şimdi hanımefendi, dedim ona, sizi nereye götürmeliyim? Emrinize amadeyim.

— Öyle ya! Ledieu Ana'nın evine, dedi gülerek, biliyorsunuz ki annem o benim.

— Peki ama Ledieu Ana nerede oturuyor?

— Férou sokağı, 24 numarada.

— Hadi Férou sokağı, 24 numaraya, Ledieu Ana'nın evine gidelim öyleyse.

Fossés-Monsieur-le-Prince sokağı boyunca Fossés-Saint-Germain sokağına, sonra da Petit-Lion sokağına kadar indik, ardından da Saint-Sulpice meydanına ve Férou sokağına çıktık.

Tüm bu yolu tek kelime etmeden kat etmiştik.

Ama tüm ihtişamıyla parlayan ayın ışığı altında onu rahatça inceleyebilmiştim.

Yirmi-yirmi iki yaşlarında, esmer, melankolikten ziyade nükteli kocaman mavi gözleri, ince ve düzgün bir burnu, alaycı dudakları, inci gibi dişleri, kraliçelere yaraşır elleri, çocuk ayakları olan cazibeli biriydi; Ledieu Ana'nın kızının basit giysisi altında tüm bunlar aristokratik bir tavrı muhafaza etmekteydi, bu tavır, haklı olarak, yiğit çavuşta ve onun kavgacı devriyesinde alınganlık yaratmıştı.

Kapıya gelince durduk ve bir an sessizlik içinde bakıştık.

— Pekâlâ! Benden ne istiyorsunuz sevgili Mösyö Albert? dedi tanımadığım dostum, gülümseyerek.

— Söylemek istediğim şu ki sevgili Bayan Solange, bu kadar çabuk ayrılacaktık madem, karşılaşmamıza hiç değmezdi.

— Sizden binlerce defa özür dilerim. Tersine, bence değer, çünkü size rastlamamış olsaydım beni karakola götüreceklerdi; Ledieu Ana'nın kızı olmadığımı anlayacaklar, bir aristokrat olduğumu öğrenecekler ve büyük bir ihtimalle boynumu vuracaklardı.

— Bir aristokrat olduğunuzu itiraf ediyorsunuz demek?

— Hiçbir şeyi itiraf etmiyorum ben.

— Hadi ama, en azından adınızı söyleyin bana.

— Solange.

— Çok iyi biliyorsunuz ki size rasgele taktığım bu ad, sizin adınız değil.

— Ne önemi var, bu adı sevdim ve onu kullanıyorum... en azından sizin için.

— Eğer sizi tekrar görmeyeceksem bu adı benim için kullanmanıza ne gerek var?

— Benim söylediğim bu değil. Eğer tekrar görüşürsek ne sizin benim adımı bilmenize, ne de benim sizin adınızı bilmeme gerek olmadığını söylüyorum sadece. Size Albert dedim, bu Albert adını kullanın, ben de Solange adını kullanacağım.

— Peki, öyle olsun, ama dinleyin Solange, dedim.

— Sizi dinliyorum Albert, diye cevap verdi.

— Siz bir aristokratsınız, bunu itiraf ediyorsunuz değil mi?

— Ben itiraf etmesem bile, siz bunu tahmin ederdiniz, değil mi? Demek oluyor ki, itirafımın pek değeri kalmıyor.

— Aristokrat olduğunuz için izleniyorsunuz demek?

— Onun gibi bir şey.

— Sizi izlemelerini önlemek için saklanıyorsunuz yani?

— Férou sokağı 24 numarada oturan Ledieu Ana'nın kocası babamın arabacısıydı. Görüyorsunuz ki sizden bir şey saklamıyorum.

— Ya babanız?

— Sır bana ait olduğu sürece sizden bir şey saklamam sevgili Mösyö Albert; ama babamın sırları bana ait değil. Yurtdışına çıkabilme fırsatını kollarken babam da saklanıyor. Size söyleyebileceklerimin hepsi bu işte.

— Ya siz, ne yapmayı düşünüyorsunuz?

— Mümkünse babamla gitmeyi; eğer bu mümkün olmazsa o önden gidecek, ben onun yanına daha sonra gideceğim.

— Bu akşam sizi tutuklamaya kalktıkları zaman babanızı ziyaretten mi dönüyordunuz?

— Evet.

— Dinleyin beni, sevgili Solange!

— Dinliyorum.

— Bu akşam olanı gördünüz.

— Evet, bu da bana itibarınızın derecesini gösterdi.

— Yo, itibarım fazla değildir maalesef. Ama birkaç dostum var.

— Bu akşam aralarından biriyle tanıştım.

— Biliyorsunuz, zamanımızın epeyi nüfuzlu adamlarından biridir.

— Babamın kaçmasına yardım etmek için onun nüfuzundan yararlanmayı mı düşünüyorsunuz?

— Hayır, bu nüfuzu sizin için saklı tutuyorum.

— Ya babam için?

— Babanız için başka bir imkânım var.

— Başka bir imkânınız var ha! diye haykırdı Solange, ellerime sarılıp, bana kaygıyla bakarak.

— Babanızı kurtarırsam, beni iyi anacak mısınız?

— Ah! Tüm hayatım boyunca size minnettar olacağım.

Bu kelimeleri, peşinen çok sevimli bir minnet ifadesiyle dile getirdi.

Sonra yalvarır gibi bana bakarak:

— Ama bu size yetecek mi? diye sordu.

— Evet, diye cevap verdim.

— Bakın yanılmamışım, asil bir yüreğiniz var sizin. Babamın adına ve kendi adıma size teşekkür ederim; ileride başınız sıkışırsa, geçmişten dolayı size minnettarlığımı göstermek isterim.

— Tekrar ne zaman görüşeceğiz Solange?

— Beni ne zaman görmek istersiniz?

— Yarın, size verecek güzel bir haberim olacağını umuyorum.

— İyi ya, yarın görüşelim.

— Nerede?

— İsterseniz burada.

— Burada, sokakta mı?

— Ama görüyorsunuz ki burası daha emin; yarım saattir bu kapının önünde konuşuyoruz, tek bir kişi bile geçmedi.

— Neden evinize çıkmıyorum, ya da neden siz bana gelmiyorsunuz?

— Çünkü bana gelirseniz, bana barınak sağlamış olan yürekli insanları tehlikeye atarsınız; çünkü size gelirsem ben sizi tehlikeye atarım.

— Peki, öyle olsun, akrabalarımdan birinin kimliğini alıp size vereceğim.

— Ya kazara tutuklanırsam, akrabanızı giyotine yollarlar o zaman.

— Haklısınız, Solange adına bir kimlik getireceğim size.

— Harika! Göreceksiniz, Solange benim tek ve gerçek adım olacak sonunda.

— Saat kaçta?

— Bugün karşılaştığımız saatte. Size de uygunsa saat onda.

— Tamam, saat onda. Nasıl buluşacağız peki?

— Ha, bu pek zor değil. Ona beş kala kapıda olacaksınız; saat onda ben aşağı ineceğim.

— Öyleyse, yarın onda görüşürüz, sevgili Solange.

— Yarın saat onda, sevgili Albert.

Elini öpmek istedim, bana alnını uzattı.

Ertesi akşam, saat dokuz buçukta sokaktaydım.

Ona çeyrek kala Solange kapıyı açıyordu. İkimiz de erken davranmıştık.

Bir adımda yanına vardım.

— Görüyorum ki iyi haberleriniz var, dedi gülümseyerek.

— Mükemmel haberler; öncelikle, işte kimliğiniz.

— Önce babam.

Elimi itti.

— İsterse, babanızı kurtulmuş bilin.

— İsterse mi dediniz? Ne yapması lazım?

— Bana güvenmesi lazım.

— Zaten güveniyor.

— Onu gördünüz mü?

— Evet.

— Kendinizi tehlikeye attınız.

— Ne yaparsınız? Öyle gerekiyor, ama Tanrı yanımda.

— Peki her şeyi anlattınız mı babanıza?

— Dün benim hayatımı kurtardığınızı ve yarın da belki onun hayatını kurtaracağınızı söyledim.

— Yarın, evet, kesinlikle yarın, isterse hayatını kurtaracağım.

— Nasıl olacak bu? Söyleyin, hadi ama, anlatın. Tüm bunların sonu iyiye varırsa, nasıl da güzel bir tanışma olmuş demektir benimki.

— Yalnız... dedim tereddüt ederek.

— Eeee?

— Siz babanızla gidemeyeceksiniz.

— Bu soruna gelince, kararımı size söylemedim mi?

— Zaten daha ileride size bir pasaport ayarlayacağıma eminim.

— Önce babamı konuşalım, beni sonra konuşuruz.

— Pekâlâ! Dostlarım olduğunu söylemiştim size, değil mi?

— Evet.

— Bugün içlerinden biriyle görüştüm.

— Ne oldu peki?

— Adını bildiğiniz biri, adı cesaret, dürüstlük ve erdemin teminatı.

— Bu kişi...

— Marceau.

— General Marceau mu?

— Ta kendisi.

— Haklısınız, eğer söz vermişse tutacaktır.

— Eh, söz verdi işte.

— Tanrım! Beni nasıl da mutlu ediyorsunuz. Hadi söyleyin, ne söz verdi?

— Bize yardımcı olmaya söz verdi.

— Nasıl peki?

— Çok basit bir biçimde. Kléber onu batı ordusunun başkumandanlığına getirdi. Yarın akşam yola çıkıyor.

— Yarın akşam ha; ama hiçbir şey hazırlamaya vaktimiz olmayacak.

— Hazırlanacak bir şey yok.

— Anlamıyorum.

— Babanızı yanında götürüyor.

— Babamı!

— Evet, sekreter olarak. Vendée'ye varınca, babanız Marceau'ya Fransa aleyhinde çalışmayacağına dair şeref sözü verecek ve bir gece bir Vendée ordugâhına ulaşacak; Vendée'den Brötanya'ya, İngiltere'ye geçecek. Londra'ya yerleşince sizi haberdar edecek, ben size bir pasaport ayarlayacağım ve siz Londra'ya gidip babanıza kavuşacaksınız.

— Yarın! diye haykırdı Solange. Babam yarın gidecek ha!

— Kaybedecek zaman yok.

— Babamın haberi yok.

— Haber verin.

— Bu akşam mı?

— Bu akşam.

— Ama bu saatte nasıl olur?

— Bir kimliğiniz ve kolum var.

— Haklısınız. Kimliğim?

— Kimliğini ona verdim, o da göğsüne soktu.

— Ya kolunuz?

Kolumu uzattım ve yola koyulduk.

Taranne meydanına kadar, yani bir önceki gün ona rastlamış olduğum yere kadar indik.

— Beni burada bekleyin, dedi.

Saygıyla başımı eğip bekledim.

Eski Matignon konağının köşesinde gözden kayboldu; on beş dakika sonra yeniden göründü.

— Gelin, dedi, babam sizi görmek ve teşekkür etmek istiyor.

Tekrar koluma girerek beni Saint-Guillaume sokağındaki Mortemart konağının karşısına götürdü.

Oraya varınca cebinden bir anahtar çıkararak karışık bir mimarisi olan küçük bir kapıyı açtı, elimden tutup beni ikinci kata çıkardı ve özel bir tarzda kapıya vurdu.

Kırk sekiz-elli yaşlarında bir adam kapıyı açtı. İşçi kılığındaydı ve ciltçi gibi duruyordu.

Ama dile getirdiği ilk kelimelerinde, bana ettiği ilk teşekkürde soylu beyefendi açığa çıkmıştı.

— Beyefendi, dedi, sizi Tanrı gönderdi bize, ben sizi Tanrı'nın bir elçisi olarak kabul ediyorum. Beni kurtarabileceğiniz, hele hele beni kurtarmak istediğiniz doğru mu?

Ona her şeyi anlattım, Marceau'nun onu sekreter olarak götürmeyi nasıl üstlendiğini ve tek istediğinin Fransa aleyhine çalışmayacağına dair söz vermesi olduğunu söyledim.

— Bu sözü seve seve veririm size ve ona da tekrarlayacağım.

— Onun adına ve kendi adıma size teşekkür ederim.

— Marceau ne zaman gidiyor peki?

— Yarın.

— Bu gece mi gitmeliyim ona?

— Ne zaman isterseniz; sizi bekleyecek.

Baba ve kızı bakıştılar.

— Sanırım oraya bu akşam gitmeniz daha temkinli bir hareket olur babacığım, dedi Solange.

— Peki. Ama yolumu keserlerse, yurttaşlık kimliğim yok.

— Benimkini alın.

— Peki ya siz?

— Ben tanınan biriyim.

— Marceau nerede kalıyor?

— Université sokağı, 40 numarada, kız kardeşi Matmazel Desgraviers-Marceau'nun evinde.

— Bana eşlik edin.

— Siz içeri girdiğinizde küçükhanımı geri getirmek için peşinizden geleceğim.

— Benim sözünü ettiğiniz adam olduğumu Marceau nasıl bilecek peki?

— Ona bu üç renkli kokartı vereceksiniz, şükran ifadesi olacak bu.

— Kurtarıcım için ne yapacağım?

— O nasıl beni sizin selametinizle görevlendirdiyse, siz de kızınızın selametiyle görevlendireceksiniz.

— Gidelim hadi.

— Şapkasını taktı ve ışıkları söndürdü.

Merdiven pencerelerinden süzülen soluk ay ışığı altında aşağı indik.

Kapıda kızının koluna girdi, sağa yöneldi ve Saints-Pères sokağı üzerinden Université sokağına vardı.

Hep on adım geriden onları izlemekteydim.

Kimseyle karşılaşmadan 40 numaraya geldik.

Onlara yaklaştım.

— Hayra alamet bu, dedim; şimdi beklememi mi, yoksa sizinle yukarı çıkmamı mı istersiniz?

— Hayır, kendinizi daha fazla tehlikeye atmayın, kızımı burada bekleyin.

Saygıyla başımı eğdim.

— Bir kez daha teşekkür ederim size, elveda, diyerek elini uzattı. Sizin için hissettiklerimi ifade edecek kelime yok. Umarım Tanrı günün birinde size şükranlarımı sunabilecek duruma getirir beni.

Sadece elini sıkarak cevap verdim ona.

İçeri girdi, Solange da ardından gitti. Ama girmeden önce o da elimi sıktı.

On dakika sonra kapı tekrar açıldı.

— Eee? dedim.

— Ee'si, dedi, dostunuz sizin dostunuz olmayı fazlasıyla hak ediyor; son derece nazik biri anlayacağınız. Yola çıkış anına kadar babamın yanında bulunmaktan mutlu olacağımı anlıyor. Kız kardeşi, odasına benim için bir yatak hazırladı. Yarın öğleden sonra saat üçte babam her türlü tehlikeden uzak olacak. Babasını size borçlu olacak bir kızın teşekkürünün rahatsız olma zahmetine değeceğine

inanıyorsanız, yarın akşam saat onda, tıpkı bugünkü gibi Férou sokağına gelip onu bulun.

— Elbette gelirim. Babanız benim için bir şey demedi mi size?

— Kimliğiniz için size teşekkür ediyor, işte alın, mümkün olan en kısa zamanda beni yanına göndermenizi rica ediyor sizden.

— Ne zaman isterseniz Solange, diye cevap verdim yüreğim sıkışarak.

— Babama nerede kavuşacağımı bilmem gerek en azından, dedi.

Sonra gülümseyerek:

— Ha, daha benden kurtulmadınız henüz.

Elini tutup kalbimin üstüne bastırdım.

Ama bir gün önceki gibi bana alnını uzattı:

— Yarın görüşürüz, dedi.

Dudaklarımı alnına değdirdiğimde, kalbimin üstüne bastırdığım yalnızca eli değil, titreyen göğsü ve küt küt atan kalbiydi aynı zamanda.

Hiç olmadığım kadar içim sevinçle dolu olarak eve döndüm. İyi bir davranışta bulunduğum için duyduğum vicdan rahatlığı mıydı bu? Yoksa bu tapılası varlığı şimdiden sevdiğim için miydi?

Uyudum mu, uyumadım mı bilmiyorum; doğadaki tüm uyumlu seslerin içimde şakıdığını biliyorum; gecenin bana bitmez tükenmez, günün sonsuz göründüğünü biliyorum; önümdeki zamanın hızlı geçmesini isterken, daha yaşayacak olduğum günlerin bir dakikasını bile kaçırmamak için zamanı durdurmak istediğimi biliyorum.

Ertesi gün saat dokuzda Férou sokağındaydım.

Dokuz buçukta Solange göründü.

Bana doğru geldi ve kollarını boynuma doladı.

— Kurtuldu, dedi, babam kurtuldu ve onun selametini size borçluyum! Ah! Sizi nasıl seviyorum!

On beş gün sonra Solange, babasının İngiltere'de olduğunu bildiren bir mektup aldı.

Ertesi gün ona bir pasaport götürdüm.

Pasaportu alırken Solange gözyaşlarına boğuldu.

— Beni sevmiyorsunuz demek! dedi.

— Sizi hayatımdan da çok seviyorum, diye cevap verdim; ama babanıza söz verdim, her şeyden önce sözümü tutmalıyım.

— Öyleyse, dedi, ben sözümü tutmayacağım. Gitmeme seyirci kalacak cesaretin olsa da Albert, benim senden ayrılmaya cesaretim yok.

Ne yazık ki gitmedi.

-VII-

Albert

Mösyö Ledru'nün öyküsünün ilk kesilişinde olduğu gibi, bir anlık sessizlik yaşandı.

İlk seferkine oranla daha fazla özen gösterilen bir sessizlikti bu, çünkü öykünün sonunun geldiğini hissediyorlardı ve Mösyö Ledru bu öyküyü bitirme gücünü belki de bulamayacağını söylemişti.

Ama neredeyse hemen tekrar söze başladı:

— Solange'ın gidişinin söz konusu olduğu o akşamın üzerinden üç ay geçmişti ve o akşamdan beridir tek bir ayrılık lafı dile getirilmemişti.

Solange, Taranne sokağında bir ev istemişti. Solange adına o evi satın almıştım; onunla ilgili başka bir isim bilmiyordum, o da beni sadece Albert olarak tanıyordu. Onu öğretmen yardımcısı olarak genç kızların devam ettiği bir kuruma sokmuştum, amacım her zamankinden daha da etkin olan devrim polisinin araştırmalarından onu uzak tutup güvenliğini sağlamaktı.

Pazar ve perşembe günlerini Taranne sokağındaki bu küçük dairede birlikte geçiriyorduk: Yatak odasının penceresinden ilk kez karşılaşmış olduğumuz meydanı görüyorduk.

Her gün birer mektup alıyorduk, o Solange adına, bense Albert adına.

Bu üç ay hayatımın en mutlu dönemi olmuştu.

Yine de celladın yardımcısıyla yaptığım konuşmanın ardından niyetlendiklerimden vazgeçmemiştim. İdamdan sonra yaşamın devamı üzerine deneyler yapmak için izin talep etmiş ve almıştım; bu deneyler acının idamdan sonra

da devam ettiğini ve korkunç olması gerektiğini bana göstermişti.

— Hah! Benim de kabul etmediğim işte bu, diye bağırdı doktor.

— Hadi ama, diye söze devam etti Mösyö Ledru, bıçağın sinirler orada toplandığı için bedenimizin en hassas olan yerine indiğini inkâr mı edeceksiniz? Boynun üst bedendeki tüm sinirleri, yani sempatik, vagus ve frenikusu, nihayet bacaklara ait sinirlerin çıkış noktası olan omuriliği kapsadığını inkâr mı edeceksiniz? Omurganın kırılmasının, ezilmesinin bir insanın hissedebileceği en dayanılmaz acılardan birine yol açtığını inkâr mı edeceksiniz?

— Olsun, dedi doktor, ama bu acı olsa olsa birkaç saniye sürer.

— Ha! Ben de bunu kabul etmiyorum, diye bağırdı Mösyö Ledru, büyük bir inançla. Hem sonra diyelim ki birkaç saniye sürdü, bu birkaç saniye boyunca his, kişilik, benlik canlı kalır; kafa, varlığının ayrılışını duyar, görür, hisseder ve düşünür, üstelik acının kısa sürmesinin bu acının korkunç yoğunluğunu telafi edebileceğini söyleyebilir miyiz?[2]

— Böylece size göre, darağacının yerine giyotini getiren Kurucu Meclis kararnamesi insancıl bir hataydı ve insanın kafasının kesilmesindense asılması daha iyiydi, öyle mi?

— Hiç kuşkusuz, birçokları kendilerini astı ya da asıldı, hayata geri döndüler. İşte bu insanlar duydukları hissi dile getirebildiler. Ani bir inme hissidir bu, yani özel hiçbir acı hissetmedikleri, herhangi bir kaygı hissi yaşamadıkları derin bir uyku halidir, gözlerinin önünde fışkıran ve yavaş yavaş mavi renge, ardından da baygınlığa düşüldüğünde karanlığa dönüşen bir tür alevdir. Aslında, doktor, siz bunu herkesten iyi bilirsiniz. Kafatasının bir parçasının olmadığı bölgede insanın beynine parmakla bastırılırsa, o insan hiçbir acı

hissetmez, yalnızca uyur. Pekâlâ! Bir kan toplanması beyne baskı yaptığında da aynı olay gerçekleşir. Şimdi, asılan insanda kan birikir, çünkü öncelikle, boynun kemikli yollarından geçtiği için baskılanamayan omur atardamarlarından beyne gider kan; ikincisi ise, boyun damarlarından geriye akma eğiliminde olduğu için boynu sıkan bağ tarafından durdurulur.

— Öyle olsun, dedi doktor, deneylere dönelim. Bir an önce şu ünlü konuşan kafaya gelmek istiyorum.

Mösyö Ledru'nün göğsünden gelen bir iç çekiş sesi duyar gibi oldum. Yüzü ise inanılmazdı. Tam bir karanlığa bürünmüştü.

— Evet, dedi, sahiden de konumdan uzaklaşıyorum doktor, deneylerime dönelim.

Ne yazık ki bende konu hiç eksik olmuyordu.

İnfazların en yoğun olduğu dönemdeydik, günde otuz-kırk kişinin kafası giyotinle uçuruluyordu, Devrim meydanında öyle büyük miktarda kan akıyordu ki, idam sehpasının etrafına üç ayak derinliğinde bir çukur kazmak gerekmişti.

Bu çukurun üstü kalaslarla örtülüydü.

Bu kalaslardan biri sekiz-on yaşlarında bir çocuğun ayağının altında döndü ve çocuk bu iğrenç çukura düşüp boğuldu.

Solange'la görüşmediğim günlerde vaktimi neyle geçirdiğimi ona söylemekten kaçınıyordum elbette; bununla birlikte, önceleri bu zavallı insan kalıntıları karşısında şiddetli bir tiksinti hissettiğimi ve deneylerimin belki de ölüm azabına kattığı art acıdan ürkmüş olduğumu itiraf etmeliyim. Ama sonunda, giriştiğim bu araştırmaların tüm insanlığın yararına olduğunu, çünkü günün birinde düşüncelerimi bir yasama toplantısında dile getirebilirsem

belki de idam cezasını kaldırtabileceğimi söyledim kendi kendime.

Deneylerim sonuç verdikçe, onları bir deftere kaydediyordum.

İki ayın sonunda, idamdan sonra hayatın devamı üzerine yapılabilecek tüm deneyleri gerçekleştirmiş bulunuyordum. Eğer mümkünse bu deneyleri, galvanizm ve elektrik yardımıyla daha ileriye götürmeye karar verdim.

Clamart mezarlığını bana açıp, tüm idam edilmişlerin kafa ve bedenlerini kullanımıma verdiler.

Mezarlığın köşesinde inşa edilmiş küçük bir kiliseyi benim için laboratuvara dönüştürmüşlerdi. Biliyorsunuz, kralları saraylarından kovduktan sonra, Tanrı'yı da kiliselerinden kovdular.

Orada bir elektrikli makine ve uyarıcı denilen şu aygıtlardan üç dört tanesi benim kullanımıma ayrılmıştı.

Saat beşe doğru korkunç konvoy geliyordu. Bedenler yük arabasına üst üste yığılmış, kafalar bir çuvala tıkıştırılmış oluyordu.

Rasgele bir iki kafa ve bir iki beden alıyordum; geri kalanı toplu mezara atıyorlardı.

Ertesi gün, bir gün önce üzerinde deney yaptığım kafalar ve bedenler o günün konvoyuna dahil ediliyordu. Hemen hemen her zaman kardeşim bana bu deneylerde yardım ediyordu.

Ölümle bu temasların arasında Solange'a olan aşkım her geçen gün artıyordu. Onun cephesinden ise, zavallı çocuk beni tüm kalbiyle sevmekteydi.

Çok kereler onun karım olmasını düşünmüştüm, çok kereler böyle bir birlikteliğin mutluluğunu ölçüp biçmiştik; ama

karım olması için Solange'ın ismini söylemesi gerekiyordu, bir göçmene, bir aristokrata, bir sürgüne ait olan ismi ise ölümü kendisiyle birlikte taşıyordu.

Yola bir an önce çıksın diye babası ona birçok defa yazmış, ama Solange ona aşkımızı söylemişti. Evliliğimiz için babasının rızasını istemiş, o da rıza göstermişti; o cephede her şey yolunda gidiyordu yani.

Yine de bu korkunç davaların arasında, diğerlerinden daha da korkunç bir dava ikimizi de derinden üzdü.

Kraliçe Marie-Antoinette'in davasıydı bu.

4 Ekim'de başlayan bu dava tüm hızıyla devam etmekteydi: 14 Ekim'de kraliçe devrim mahkemesinin huzuruna çıkmış, 16 Ekim'de, sabaha karşı dörtte hüküm giymiş, aynı gün saat on birde idam sehpasına çıkmıştı.

Sabah, Solange'dan bir mektup aldım, böyle bir günü beni görmeden geçirmek istemediğini yazıyordu.

Saat ikiye doğru Taranne sokağındaki küçük dairemize gittim ve Solange'ı gözyaşları içinde buldum. Bu infaz beni de derinden etkilemişti. Kraliçe gençliğimde bana karşı öyle iyi davranmıştı ki bu iyiliğin hatırasını canlı bir biçimde korumaktaydım.

Ah! O günü hiç unutmayacağım: Bir çarşamba günüydü; Paris'te üzüntüden fazlası vardı, dehşet vardı.

Bana gelince, garip bir yılgınlık hissediyordum, büyük bir felaketi sezmek gibi bir şeydi bu. Ağlayan, kollarıma yığılan Solange'a güç vermek istemiş, ama teselli edici sözler bulamamıştım, çünkü yüreğimde teselli yoktu.

Her zamanki gibi geceyi birlikte geçirdik; gecemiz günümüzden de hüzünlü oldu. Bizim altımızdaki bir dairede

kapalı kalmış bir köpeğin sabahın ikisine kadar uluduğunu hatırlıyorum.

Ertesi gün durumu öğrendik; sahibi anahtarı da yanına alarak çıkmıştı, sokakta tutuklanmış, devrim mahkemesine götürülmüş, saat üçte hüküm giymiş, saat dörtte de cezası infaz edilmişti.

Ayrılmamız gerekiyordu; Solange'ın dersi sabah saat dokuzda başlıyordu. Okul yurdu Bitki Bahçesi'nin yanındaydı.

Gitmesine izin verme konusunda uzun süre tereddüt ettim. O da benden ayrılmaya karar veremiyordu. Ama iki gün dışarıda kalmak, Solange'ın durumunda daima tehlikeli araştırmalara maruz kalmak demekti.

Bir araba çevirdim ve Fossés-Saint-Bernard sokağının köşesine kadar gittik, orada ben indim ve o yoluna yalnız devam etti. Tüm yol boyunca, tek bir kelime etmeden birbirimize sarılmıştık, dudaklarımıza kadar akan gözyaşlarımız birbirine karışıyor, acılıkları öpücüklerimizin tatlılığıyla birleşiyordu.

Faytondan indim; ama yoluma gitmek yerine, onu alıp götüren arabayı daha uzun süre görmek için bulunduğum yerde çakılıp kaldım. Yirmi adım ötede araba durdu, Sanki hâlâ orada olduğumu tahmin etmiş gibi, Solange kafasını araba kapısından dışarı çıkardı. Ona doğru koştum. Tekrar faytona bindim, camları kapadım. Onu bir kez daha kollarımda sıktım. Ama Saint-Etienne-du-Mont'da saat dokuzu vurdu. Gözyaşlarını sildim, üç öpücükle dudaklarını kapadım ve arabadan atlayarak koşa koşa uzaklaştım.

Solange bana tekrar sesleniyor gibi geldi, ama tüm bu gözyaşları, tüm bu tereddütler dikkat çekebilirdi. Zorunlu bir cesaret göstererek arkama dönmedim.

Umutsuz bir halde eve döndüm. Günü Solange'a yazmakla geçirdim, akşam ona neredeyse kalın bir kitap yolladım.

Tam mektubumu postaya yollamıştım ki ondan bir mektup aldım.

Ciddi biçimde paylanmıştı; ona bir sürü soru sormuşlar, ilk çıkış iznini iptal etmekle tehdit etmişlerdi.

Bundan sonraki ilk çıkış izni bir sonraki pazardı; ama Solange, ne olursa olsun, yurt sahibesiyle bağları koparma pahasına da olsa o gün beni göreceğine yemin ediyordu.

Ben de ona yemin ediyordum; onu görmeden yedi gün geçirirsem, ki ilk çıkış iznini kullanmazsa olacağı buydu, deliririm gibi geliyordu.

Çünkü Solange bir kaygısını dile getirmekteydi; döndüğünde yurtta bulduğu ve babasından gelen bir mektup açılmış gibi gelmişti ona.

Kötü bir gece geçirdim, ardından da daha kötü bir gün. Her zamanki gibi Solange'a yazdım ve o gün deney günüm olduğu için, kardeşimi Clamart'a götürmek üzere saat üçe doğru onun evine gittim.

Kardeşim evinde değildi, tek başıma gittim.

Hava korkunçtu; üzgün doğa yağmur halinde eriyordu, kışı haber veren soğuk ve bardaktan boşanırcasına yağan bir yağmurdu bu. Tüm yol boyunca, o günkü mahkûmların listesini boğuk bir sesle haykıran tellalları işitiyordum. Liste kabarıktı: Erkekler, kadınlar ve çocuklar vardı. Kanlı hasat çok verimliydi ve akşamki seansım için denek sıkıntısı çekmeyecektim.

Günler erkenden bitiyordu. Saat dörtte Clamart'a vardım; neredeyse akşam olmuştu.

Yeni kazılmış geniş mezarları, seyrek ve rüzgârda iskeletler gibi takırdayan ağaçlarıyla bu mezarlığın görüntüsü kasvetli ve neredeyse iğrençti.

Toprağın altüst edilmediği her yer ot, diken ya da ısırgan otuydu. Altüst edilen toprak her geçen gün yeşilliği istila etmekteydi.

Tüm bu toprak tümseklerinin ortasında, günün mezarı kocaman açılmış, avını bekliyordu; mahkûm fazlası öngörülmüş ve mezar her zamankinden büyük tutulmuştu.

Kurulmuş makine gibi yaklaştım. Mezarın dibi olduğu gibi suyla doluydu; kendileri gibi buz kesmiş bu suya atılacak olan çıplak ve buz kesmiş zavallı cesetler!

Mezarın kenarına geldiğimde ayağım kaydı, az kalsın içine düşecektim, saçlarım diken diken oldu. Islanmıştım, ürperti içindeydim, laboratuvarıma yollandım.

Burası, dediğim gibi, eski bir kilisecikti. Etrafta göz gezdirdim; neden gezdirdim işte bunu hiç bilmiyorum. Duvarda ya da eskiden sunak olan yerde bir ibadet işareti kalıp kalmadığına baktım; duvar çıplaktı, sunak dümdüz edilmişti. Eskiden kutsal kâse dolabının, yani Tanrı'nın, yani hayatın bulunduğu yerde etinden ve saçlarından yoksun bir kafatası, yani ölüm, yani hiçlik vardı.

Mumumu yakıp, kendi icat ettiğim şu tuhaf biçimli aletlerle dolu deney masamın üstüne koydum ve oturdum, neyi mi hayal ederek? Öylesine güzel, öylesine mutlu, öylesine sevilmiş olan, evvelki gün tüm bir halkın bedduaları eşliğinde iki tekerlekli arabayla darağacına götürülen, Tuileries'nin, Versailles'ın ve Saint-Cloud'nun yaldızlı lambrileri altında uyumuş olduğu halde, o saatte başı bedeninden ayrılmış olarak yoksulların tabutunda uyuyan o zavallı kraliçeyi.

Ben bu karamsar düşüncelere dalıp giderken, yağmur hızını artırıyor, rüzgâr boraya dönüşerek, ürperttiği ağaç dalları arasında, ot sapları arasında ölümü çağrıştıran iniltisini koyveriyordu.

Çok geçmeden bu gürültüye ölümü çağrıştıran gök gürlemesi gibi bir ses karıştı; ama bu gök gürlemesi, bulutların içinden gelmek yerine, sarstığı toprağın üzerinde sıçramaktaydı.

Bu, Devrim meydanından gelip Clamart'a girmekte olan kızıl ceset arabasının sesiydi.

Küçük kilisenin kapısı açıldı ve üzerinden sular akan iki adam bir çuvalı taşıyarak içeri girdiler.

Biri hapishanede ziyaret ettiğim şu Legros, diğeriyse bir mezarcıydı.

— Buyrun Mösyö Ledru, dedi celladın yardımcısı, işte malınız; bu akşam acele etmenize gerek yok, hepsini size bırakıyoruz, bunları yarın gömeceğiz, hava aydınlanınca. Bir geceyi açık havada geçirdiler diye nezle olmazlar.

Ve bu iki ölüm uşağı, iğrenç bir gülüşle, çuvallarını köşeye, solumdaki sunağın yanına, önüme koydular.

Sonra kapıyı kapamadan çıkıp gittiler, kapının kanadı pervaza çarpmaya başladı, içeriye dalga dalga giren rüzgâr, kararmış fitil boyunca cılız bir biçimde ve adeta sönecekmiş gibi yükselen mum alevini titretiyordu.

Onların atın koşumunu çözdüğünü, mezarlığın kapısını kapadığını ve yük arabasını cesetlerle dolu bırakarak gittiklerini işittim.

Onlarla gitmek için büyük bir istek duydum; ama nedendir bilmiyorum, bir şey beni ürpertiler içinde olduğum yerde alıkoymaktaydı. Korkmuyordum elbette, ama o rüzgârın sesi,

o yağmurun kamçı gibi inişi, eğilip bükülen o ağaçların çığlığı, ışığımı titreten o hava akımının ıslıkları, bütün bunlar, ıslak saç diplerimden tüm bedenime yayılan belli belirsiz bir dehşetin başımın tepesinde salınmasına yol açıyordu.

Birdenbire hem yumuşak hem acıklı bir sesin, küçük kilisenin içinden gelen bir sesin Albert dediğini duyar gibi oldum.

Oh! Nasılsa ürperdim. Albert!.. Yeryüzünde tek bir kişi beni bu adla çağırıyordu.

Şaşkın bakışlarım küçük kilisenin içinde dolandı, kilise ne kadar küçük olsa da ışığım duvarları aydınlatmaya yetmiyordu, gözlerim sunağın köşesinde duran ve kanlı, kabarık kumaşın sardığı ölümü işaret eden çuvalın üzerinde durdu.

Gözlerim çuvalın üzerinde durduğu sırada, aynı ses, ama daha zayıf ve daha acıklı bir biçimde aynı adı tekrarladı.

— Albert!

Dehşetten buz kesmiş halde doğruldum: Bu ses çuvalın içinden gelir gibiydi.

Uyuyup uyumadığımı anlamak için kendimi yokladım; sonra kaskatı bir halde, taştan bir adam gibi, kollarımı öne uzatarak yürüdüm, çuvala yöneldim ve bir elimi içine daldırdım.

Hâlâ ılık olan dudakların baskısını elimin üzerinde hisseder gibi oldum.

Dehşetin aşırılığıyla bizi cesaretimize kavuşturduğu o son aşamasındaydım. Bu kafayı aldım ve koltuğuma dönerek çökercesine oturdum, onu masanın üzerine koydum.

Ah! Korkunç bir çığlık attım. Dudakları hâlâ ılık gibi görünen, gözleri yarı kapalı bu kafa Solange'ın kafasıydı.

Çıldırdığımı sandım. Üç kere haykırdım:

— Solange! Solange! Solange!

Üçüncü seferinde, gözler açıldı, bana baktı ve iki damla yaş akıttı; içinden ruhu çıkıyormuşçasına nemli bir kıvılcım salarak bir daha açılmamak üzere tekrar kapandı.

Delirmiş, çıldırmış, adeta kudurmuş halde ayağa kalktım; kaçmak istiyordum, ama kalkarken giysimin eteği masaya takıldı; masa devrildi, sönen mumu da beraberinde sürükledi, kafa yuvarlandı, kendimi kaybetmiş olan bense ardından sürüklendim. Yerde yatarken, döşeme taşlarının eğimiyle bu kafanın benimkine doğru kaydığını görür gibi oldum: Dudakları benim dudaklarıma değdi, tüm bedenimden buz gibi bir ürperti geçti, bir inilti koyverdim ve bayılmışım.

Ertesi gün sabahın altısında mezarcılar beni üzerinde yattığım döşeme kadar soğuk bir halde buldular.

Babasının mektubuyla kimliği açığa çıkan Solange aynı gün tutuklanmış, aynı gün hüküm giymiş ve aynı gün cezası infaz edilmişti.

Benimle konuşan bu kafa, bana bakan bu gözler, dudaklarımdan öpen bu dudaklar, Solange'ın dudakları, gözleri, kafasıydı.

— Biliyorsunuz Lenoir, diye devam etti Mösyö Ledru, şövalyeye dönerek, o dönemde az kalsın ölüyordum.

-VIII-

Kedi, Kapıcı ve İskelet

Mösyö Ledru'nün hikâyesinin etkisi korkunç oldu; aramızdan hiç kimse, hatta doktor bile, tepki göstermeyi düşünmedi. Mösyö Ledru'nün hitap ettiği Şövalye Lenoir, sadece bir onay işaretiyle karşılık verdi; bir an için kanepesinde doğrulmuş olan solgun bayan yastıklarının arasına yığılmış ve ancak bir iç çekişle hayatta olduğunu belli etmişti; tüm bunlarda tutanak düzenlemesini gerektirecek bir şey göremeyen polis komiseri tek bir kelime etmiyordu. Bense, bir gün olur da birilerine anlatmak istersem diye, felaketin tüm ayrıntılarını zihnime kaydetmekteydim; Alliette ve Rahip Moulle'a gelince, serüven onların düşünceleriyle öylesine örtüşüyordu ki, karşı çıkmaya çalışmaları mümkün değildi.

Tersine, sessizliği bozan Rahip Moulle oldu, bir biçimde genel düşünceyi özetliyordu:

— Bize anlatmış olduklarınıza tümüyle inanıyorum azizim Ledru, dedi; ama bu olguyu, denildiği gibi, maddi dilde nasıl açıklıyorsunuz?

— Açıklamıyorum, dedi Mösyö Ledru, anlatıyorum, hepsi bu.

— Evet, bunu nasıl açıklıyorsunuz? diye sordu doktor, çünkü ne de olsa, hayatın devam ettiğini kabul etsek bile, iki saat sonra kesik bir kafanın, konuştuğunu, baktığını, hareket ettiğini kabul edemezsiniz.

— Eğer bunu kendime açıklayabilseydim sevgili doktor, dedi Mösyö Ledru, bu olayın ardından böylesine korkunç bir biçimde hastalanmazdım.

— Peki ya siz doktor, dedi Şövalye Lenoir, siz bunu nasıl açıklıyorsunuz kendinize? Çünkü Ledru'nün bize kafadan uydurma bir hikâye anlattığını düşünmüyorsunuz; hastalığı da gerçek bir durum üstelik.

— Tabii ya! İyi iş! Bir sanrı nedeniyle Mösyö Ledru gördüğünü sandı, işittiğini sandı; kendince sahiden de görmüş, işitmiş gibi yaşadı her şeyi. Algıyı sensorium'a, yani beyne ileten organlar, onlara etki eden koşullarla ketlenebilirler; bu durumda, ketlenmeye uğrar ve ketlenerek yanlış algılar iletirler: İnsan duyduğunu sanır, duyar; gördüğünü sanır, görür. Soğuk, yağmur, karanlık Mösyö Ledru'nün organlarında ketlenmeye yol açmıştı, hepsi bu. Deli de gördüğünü ve duyduğunu sandığı şeyi görür ve duyar; sanrı anlık bir deliliktir, yok olduğunda hatırası korunur, tüm mesele bu.

— Peki ya yok olmazsa? diye sordu Rahip Moulle.

— Eh! O zaman da hastalık tedavisi imkânsız hastalıklar sınıfına girer ve insan ölür.

— Siz zaman zaman bu tür hastalıklar tedavi ettiniz mi doktor?

— Hayır, ama tedavi eden bazı doktorlar tanıdım, aralarında Fransa yolculuğunda Walter Scott'a eşlik eden bir İngiliz doktor da vardı.

— Size hangi vakayı anlattı?..

— Ev sahibimizin bize anlattığına benzer bir şey anlattı, hatta belki daha da olağanüstü bir şey.

— Ve siz bunu maddi gerekçelerle açıklıyorsunuz, öyle mi? diye sordu Rahip Moulle.

— Elbette.

— Peki, bu İngiliz doktorun size aktardığı olayı bize anlatabilir misiniz?

— Tabii ki.

— Ah! Anlatın doktor, anlatın.

— Gerekli mi bu?

— Olmaz olur mu! diye bağırdı herkes.

— Peki. Walter Scott'a Fransa yolculuğunda eşlik eden doktorun adı Sympson'du. Edinburg Fakültesi'nin en seçkin adamlarından biriydi bu ve dolayısıyla da şehrin en önemli kişileriyle bağlantısı vardı.

Bu kişilerin içinde, bana adını söylemediği bir ceza mahkemesi hâkimi de bulunuyordu. Tüm bu olayda saklamayı uygun bulduğu tek şey bu addı.

Doktor olarak olağan tedavisini üstlendiği bu hâkim, sağlığında görünür bir bozukluk olmaksızın, gözle görülür bir biçimde sararıp solmaktaymış: Koyu bir melankolinin pençesine düşmüşmüş. Ailesi değişik vesilelerle doktora danışmışlar, doktor da arkadaşını yoklamış, fakat sorduğu sorulara aldığı muğlak cevaplar bir sırrın varlığını ortaya koyduğu için doktorun kaygısını artırmaktan başka bir işe yaramamış, ama hasta bu sırrı açıklamak istemiyormuş.

Nihayet bir gün Doktor Sympson, dostunun hasta olduğunu kendisine itiraf etmesi için öyle ısrar etmiş ki, beriki doktorun ellerini tutarak hüzünlü bir gülümsemeyle:

— Pekâlâ! Evet, demiş, hastayım ve hastalığım sevgili doktor, tümüyle kafamın içinde olduğu için de tedavisi imkânsız.

— Nasıl! Kafanızın içinde mi?

— Evet, deliriyorum.

— Deliriyor musunuz! Peki nasıl, sorarım size? Bakışlarınız bilinçli, sesiniz sakin (onun elini tutmuş), nabzınız mükemmel.

— Durumumun ciddiyeti işte tam da buradan ileri geliyor sevgili doktor, durumumu görüyor, değerlendiriyorum.

— Peki ama deliliğiniz neyle ilgili?

— Kapıyı kapayın da bizi rahatsız etmesinler doktor, size anlatacağım.

Doktor kapıyı kapamış ve tekrar gelip arkadaşının yanına oturmuş.

— Bir hüküm vermek zorunda kaldığım son ceza davasını hatırlıyor musunuz? demiş hâkim.

— Evet, idama mahkûm ettiğiniz İskoç bir hayduttu, asıldı.

— Doğru. İşte tam kararı okuduğum sırada gözlerinden bir kıvılcım fışkırdı ve yumruğunu göstererek beni tehdit etti. Hiç önemsemedim... Mahkûmların bu tarz tehditleri sık görülür. Ama infazın ertesi günü cellat evime geldi, rahatsız ettiği için mütevazı bir biçimde özür diledi, ama beni bir konuda haberdar etmesi gerektiğine inandığını söyledi: Haydut bana karşı bir tür büyü mırıldanarak ölmüştü ve ertesi gün saat altıda, yani cezasının infazının gerçekleştiği saatte ondan haber alacağımı söylemişti.

Arkadaşlarının bir sürpriziyle, intikam amaçlı silahlı bir saldırıyla karşılaşacağımı düşünerek, saat altı olduğunda odama kapandım, bir çift tabancayı da çalışma masamın üzerine koydum.

Şöminemin üzerindeki saat altıyı vurdu. Tüm gün boyunca kafam celladın bu açıklamasıyla meşguldü. Ama son gong da tuncun üzerinde çınladı, nedenini bilmediğim bir mırıltı dışında hiçbir ses duymuyordum. Arkamı döndüm, kara ve

ateş rengi kocaman bir kedi gördüm. İçeriye nasıl girmişti? Bunu anlamak imkânsızdı, kapılarım ve pencerelerim kapalıydı. Gün içinde odada kapalı kalmış olması gerekiyordu.

Durum hoşuma gitmemişti; çıngırağı çaldım, uşağım geldi, ama içeri giremedi çünkü kendimi içeriden kilitlemiştim; kapıya gidip açtım. Ona kara ve ateş rengi kediden söz ettim, ama kediyi boşuna aradık, ortadan yok olmuştu.

Bir daha bu mesele üzerinde kafa yormadım; akşam geçti, gece, arkasından da gündüz geldi, gün akıp geçti ve saat altı oldu. Aynı vakitte arkamda aynı sesi duydum ve aynı kediyi gördüm.

Bu sefer dizlerimin üstüne sıçradı.

Kedilerden huylanmam, yine de bu yakınlık bende hoş olmayan bir duygu uyandırdı. Onu dizimden kovdum. Ama yere değer değmez tekrar kucağıma sıçradı. Onu ittim, fakat sonuç ilk seferkinden daha başarılı olmadı. Bunun üzerine ayağa kalktım ve odada dolanmaya başladım, kedi beni adım adım takip etmekteydi, bu ısrar karşısında sabırsızlanarak, bir önceki günkü gibi çıngırağı çaldım, uşağım içeri girdi. Ama kedi yatağın altına kaçtı, onu orada boş yere aradık, yatağın altına girer girmez ortadan yok olmuştu.

Akşam dışarı çıktım. İki üç arkadaşımı ziyaret edip eve geri döndüm, içeriye bir maymuncukla girdim.

Hiç ışığım olmadığı için bir şeylere çarparım korkusuyla merdivenden yavaş yavaş çıkıyordum. Son basamağa geldiğimde, uşağımın karımın oda hizmetçisiyle konuştuğunu duydum.

Adım geçtiği için söylediklerine dikkat kesildim, bir gün öncesiyle o günün tüm macerasını anlatıyordu, ama şunları

ekliyordu:

— Beyefendi delirmiş olmalı, avucumda kara ve ateş rengi bir kedi ne kadar varsa odada da o kadar vardı.

Bu birkaç kelime beni ürküttü: Görüntü ya gerçekti ya da sahte; eğer gerçekse, doğaüstü bir olayın etkisi altındaydım; görüntü sahteyse, uşağımın dediği gibi var olmayan bir şeyi gördüğümü sanıyorsam, deliriyordum.

Kaygıyla karışık nasıl bir sabırsızlıkla saat altıyı beklediğimi tahmin edersiniz aziz dostum; ertesi gün, odayı düzenleme bahanesiyle, uşağımı yanımda alıkoydum; saat altıyı vurduğunda o da yanımdaydı, saatin son çınlamasında aynı sesi işittim ve kedimi gördüm.

Yanımda oturuyordu.

Bir an hiçbir şey söylemeden durdum, uşağımın hayvanı görüp, ondan söz edenin ilk o olacağını umuyordum, ama hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi odada dolanıp duruyordu.

Bir anı kollayıp, yerine getirmek için neredeyse kedinin üstünden geçmesini gerektirecek bir emir verecektim ona.

— Çıngırağımı masamın üstüne koyun John, dedim.

Yatağımın başucundaydı, çıngırak şöminenin üzerinde duruyordu; yatağımın başucundan şömineye gitmek için mecburen hayvanın üzerinden geçmesi gerekecekti.

Uşağım yürümeye koyuldu, ama tam ayağı kedinin üzerine basacakken, kedi dizlerime sıçradı.

John onu görmedi ya da en azından fark etmiş gibi görünmedi.

İtiraf ederim ki alnımı soğuk bir ter kapladı ve şu "Beyefendi delirmiş olmalı" sözü korkunç bir biçimde aklıma geldi.

— John, dedim, dizlerimde hiçbir şey görmüyor musunuz?

John bana baktı. Sonra karara varan bir insan gibi:

— Evet beyefendi, dedi, bir kedi görüyorum.

Rahat bir nefes aldım.

Kediyi tuttum ve ona şöyle dedim:

— Bu durumda John, lütfen onu dışarı çıkarın.

Elleri benimkilerin önüne geldi, hayvanı onun kollarına bıraktım, sonra bir işaretimle dışarı çıktı.

Biraz rahatlamıştım, on dakika boyunca, bir kaygı kalıntısıyla etrafıma bakındım; herhangi bir hayvan türüne ait hiçbir canlı görmeyince, John'un kediyi ne yaptığına bakmaya karar verdim.

Bunun üzerine bunu ona sorma niyetiyle odamdan çıktım, Salon kapısının eşiğine adımımı attığım sırada, karımın giyinme odasından gelen büyük bir kahkaha işittim. Ayaklarımın ucunda yavaşça yaklaştım ve John'un sesini duydum.

— Sevgili dostum, diyordu oda hizmetçisine, beyefendi delirmiyor. Hayır, delirmiş bile. Deliliği, biliyorsun, kara ve ateş rengi bir kedi görmek. Bu akşam, bu kediyi dizlerinde görüp görmediğimi sordu bana.

— Peki sen ne cevap verdin? diye sordu oda hizmetçisi.

— Gördüğümü söyledim, dedi John. Zavallı adamcağız, onu bozmak istemedim; bil bakalım ne yaptı.

— Nereden bileyim!

— Peki o zaman! Sözde kediyi dizlerinden aldı, kollarıma bıraktı ve bana, "Götür! Götür!" dedi. Kararlı bir biçimde kediyi götürdüm, o da memnun oldu.

— Ama onu götürmüş olduğuna göre ortada kedi var demek.

— Yo, hayır, kedi sadece onun kafasında vardı. Ama gerçeği ona söylemem ne işine yarardı ki? Kendimi kapıya koydururdum. Gerçekten olmaz, burada iyiyim ve kalıyorum. Bana yılda yirmi beş lira veriyor... bir kedi görmek için. Ben de görüyorum. Otuz verirse iki tane de görürüm.

Daha fazlasını işitmeye cesaret edemedim. Göğüs geçirip odama döndüm.

Odam boştu...

Ertesi gün saat altıda, her zamanki gibi, arkadaşım yanımdaydı ve ancak gün doğunca yok oldu.

Size ne söyleyeyim dostum? diye sözünü sürdürmüş hasta; bir ay boyunca her akşam aynı görüntü tekrarlandı, tam onun varlığına alışmaya başlıyordum ki, infazdan sonraki otuzuncu gün saat altıda kedi görünmedi.

Ondan kurtulduğumu sandım, sevinçten uyuyamadım: Ertesi gün önümdeki zamanı adeta zorluyor, mukadder saatin bir an önce gelmesini istiyordum. Saat beşten altıya kadar gözümü saatten alamadım. Yelkovanın ilerleyişini dakika dakika takip ediyordum. Nihayet XII rakamına ulaştı, saatin titreşimi duyuldu, ardından gong birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, nihayet altıncı vuruşunu yaptı!..

Altıncı vuruşta kapım açıldı, bir tür kapıcının içeri girdiğini gördüm, kılığı İskoçya başhâkiminin hizmetinde çalıştığını düşündürüyordu.

İlk düşüncem başhâkimin bana bir mesaj yolladığı oldu, yabancı misafire elimi uzattım. Ama hareketime hiç dikkat etmemiş gibi göründü, gelip koltuğumun arkasına yerleşti.

Onu görmek için arkamı dönmeme gerek yoktu; bir aynanın karşısındaydım ve bu aynada onu görebiliyordum.

Ayağa kalktım ve yürüdüm; birkaç adım gerimden beni takip etti.

Masama döndüm ve çıngırağı çaldım.

Uşağım göründü, ama kediyi nasıl görmediyse kapıcıyı da görmedi.

Onu yolladım ve bu tuhaf kişiyle baş başa kaldım, onu rahat rahat inceleyecek vaktim oldu.

Üzerinde saray giysisi vardı, saçları bir filenin içindeydi, yan tarafında kılıcı duruyordu, kasnakta işlenmiş bir ceket giymiş, şapkasını kolunun altında tutuyordu.

Saat onda yattım; bunun üzerine, geceyi kendince en rahat biçimde geçirmek istercesine, yatağımın karşısındaki bir koltuğa oturdu.

Kafamı duvar tarafına çevirdim; ama uyumam imkânsız olduğundan iki üç kere döndüm ve iki üç kere kandilimin ışığında onu aynı koltukta gördüm.

O da uyumuyordu.

Nihayet günün ilk ışıklarının jaluzinin aralıklarından odama sızdığını gördüm, son bir kez daha adamımdan tarafa döndüm, kaybolmuştu, koltuk boştu.

Akşama kadar görüntüden kurtulmuş oldum.

Akşam kilise yüksek komiserinin evinde davet vardı, tören giysimi hazırlama bahanesiyle altıya beş kala uşağımı çağırdım, ona kapıyı sürgülemesi için emir verdim.

Emrime uydu.

Saat altıyı son kez vururken, gözlerimi kapıya diktim: Kapı açıldı ve kapıcım içeri girdi.

Hemen kapıya gittim; kapı kapalıydı, sürgüler yuvalarından çekilmişe benzemiyordu, döndüm, kapıcı koltuğumun arkasındaydı, John onunla hiç ilgilenir gibi görünmeksizin odanın içinde dolanıyordu.

Besbelliydi ki hayvanı görmediği gibi adamı da görmüyordu.

Giyindim.

Ama tuhaf bir şey oldu: Bana karşı son derece dikkatli olan can yoldaşım, her yaptığı işte John'a yardım ediyor, John ise kendisine yardım edildiğini fark etmiyordu. John giysimi yakasından tutuyor, hayalet onu eteklerinden destekliyordu; John pantolonumu belinden tutarak bana uzatıyor, hayalet bacak tarafından tutuyordu.

Bundan daha yardımsever bir uşağım olmamıştı hiç.

Çıkış saatim geldi.

Bunun üzerine, beni izlemek yerine kapıcı önden gitti, odamın kapısından çıktı, merdivenden indi, şapkası kolunun altında, arabanın kapısını açan John'un arkasında durdu ve John kapıyı kapayıp da arkadaki bankta yerini alınca, ona yer açmak için sağa çekilen arabacının koltuğuna çıktı.

Kilise yüksek komiserinin kapısında araba durdu, John kapıyı açtı, ama hayalet onun arkasındaki yerine geçmişti bile. Ayağımı yere henüz koymuştum ki hayalet öne atılarak giriş kapısını dolduran uşakların arasından geçti, bir yandan da onu takip ediyor muyum diye bana bakıyordu.

John'un üzerinde yaptığım deneyi bu kez de arabacının üzerinde yapma isteği duydum.

— Patrick, diye sordum, yanınızdaki adam da kimdi?

— Hangi adam Ekselansları? diye sordu arabacı.

— Koltuğunuzda oturan adam.

Patrick etrafına bakınarak, koca gözlerini şaşkınlıkla devirdi.

— Tamam, dedim, yanılmışım.

Ben de içeri girdim.

Kapıcı merdivende durmuş, beni bekliyordu. Yoluma devam ettiğimi görünce o da yoluna devam etti, davet salonuna beni anons edecek gibi önümden içeri girdi, sonra ben girdim, o ise bekleme odasına giderek kendine uygun yeri aldı.

John ve Patrick için olduğu gibi, hayalet herkes için görünmezdi.

İşte o zaman korkum dehşete dönüştü ve gerçekten delirmekte olduğumu anladım.

O akşamdan itibaren bendeki değişimin farkına varmaya başladılar. Herkes bana ne sıkıntım olduğunu sorar oldu, diğerleri gibi siz de.

Hayaletimi bekleme odasında buldum. Tıpkı gelirken olduğu gibi, giderken de önümden koşturdu, sürücü yerine çıktı, benimle birlikte eve döndü, ardımda odama girdi ve bir gün önce oturduğu koltuğa oturdu.

Bunun üzerine, bu görüntüde gerçek, özellikle de elle tutulur bir yan olup olmadığı konusunda emin olmak istedim. Büyük bir çaba göstererek geri geri gidip koltuğa oturdum.

Hiçbir şey hissetmedim, ama aynada onu arkamda ayakta gördüm.

Bir önceki gün gibi, yattım ama sabahın birinde. Yatağıma girdiğim anda onu tekrar koltuğumda gördüm.

Gün doğarken kayboldu.

Görüntü bir ay sürdü.

Bir ayın sonunda, alışkanlıklarını yerine getirmemeye başladı ve bir gün ortadan yok oldu.

Bu sefer, ilk seferindeki gibi tam bir yok oluşa inanmadım, korkunç bir değişiklik beklentisi içindeydim, yalnızlığımın tadını çıkarmak yerine ertesi günü dehşet içinde bekliyordum.

Ertesi gün saat altıyı son kez vururken, yatağımın perdelerinden gelen hafif bir sürtünme sesi işittim ve perdelerin duvar tarafında birbiriyle bitiştiği aralıkta bir iskelet gördüm.

Bu sefer dostum, anlıyor musunuz, şöyle ifade edebilirim belki, ölümün canlı görüntüsüydü karşımdaki.

İskelet orada, hareketsiz duruyor, boş gözleriyle bana bakıyordu.

Ayağa kalktım, odamda birçok kez gidip geldim, kafa benim her hareketimi takip ediyordu. Gözler üzerimden bir an olsun çekilmedi, bedense hareketsizliğini koruyordu.

O gece yatacak cesareti bulamadım. Uyudum ya da daha doğrusu hayaletin her zaman oturduğu koltukta gözlerim kapalı bir halde kaldım, onun varlığını özler hale gelmiştim.

Gün doğunca iskelet kayboldu.

John'a yatağımın yerini değiştirmesini ve perdeleri sıkıca kapamasını söyledim.

Saat altıyı son kez vururken, aynı sürtünme sesini işittim, perdelerin hareketlendiğini gördüm, ardından da yatağımın

perdelerini açan iki kemikli elin parmak uçlarını fark ettim; perde kanatları aralanınca ortaya çıkan açıklıkta, iskelet bir gün önceki yerini aldı.

Bu sefer yatma cesaretini buldum.

Tıpkı bir önceki gün gibi kafa tüm hareketlerimi takip etmişti, bana doğru eğildi.

Geçirdiğim geceyi düşünebiliyor musunuz! İşte sevgili doktor, yirmi gecedir de aynı şeyi yaşıyorum. Şimdi neyim olduğunu biliyorsunuz, hâlâ beni iyileştirmeye çalışacak mısınız?

— En azından deneyeceğim, demiş doktor.

— Nasıl olacak bu? Hadi ama!

— Gördüğünüz hayaletin sadece sizin kafanızda olduğuna ikna oldum.

— Varmış ya da yokmuş, benim için ne önemi var, ben onu görüyorum ya.

— Benim de onu görmeye çalışmamı ister misiniz?

— Bundan iyisi can sağlığı.

— Ne zaman peki?

— Mümkün olan en kısa zamanda. Yarın.

— Tamam, yarın... o zamana kadar, cesaret!

Ertesi gün, sabah saat yedide, doktor dostunun odasına girmiş.

— Eee, diye sormuş, iskelet nerede?

— Yok oldu, diye cevap vermiş beriki, zayıf bir sesle.

— Pekâlâ! Bu akşam geri gelmemesi için bir çözüm bulacağız.

— Bulun.

— Öncelikle, saat altıyı son kez vururken geldiğini söylemiştiniz.

— Tastamam.

— Saati durdurmakla işe başlayalım.

Ve sarkacı sabitlemiş.

— Ne yapmak istiyorsunuz?

— Zamanı ölçme olanağınızı yok etmek istiyorum.

— Tamam.

— Şimdi, panjurları kapalı tutup pencere perdelerini sıkıca kapayacağız.

— Neden peki?

— Yine aynı amaçla, günün ilerleyişinin hiçbir şekilde farkında olmayasınız diye.

— Yapın.

Panjurlar kontrol edilmiş, perdeler çekilmiş, mumlar yakılmış.

— Kahvaltıyla öğle yemeğini hazır edin John, demiş doktor, belirlenmiş yemek zamanlarında servis istemiyoruz, ben size söylediğimde servis yaparsınız.

— Duydunuz mu John? demiş hasta.

— Evet beyefendi.

— Ayrıca iskambil kâğıtları, zarlar ve domino da getirip bizi yalnız bırakın.

John istenen eşyaları getirmiş ve çekilmiş.

Doktor, kâh sohbet ederek kâh oyun oynayarak, elinden geldiğince hastayı oyalamaya başlamış; acıktığında da çıngırağı çalmış.

Çıngırağın ne amaçla çalındığını bilen John kahvaltıyı getirmiş.

Kahvaltıdan sonra tekrar oyuna başlamışlar ve bir süre sonra doktor yeniden çıngırağı çalmış.

John öğle yemeğini getirmiş.

Yiyip içmişler, kahve içmişler ve tekrar oynamaya koyulmuşlar. Böyle baş başa geçen gün uzun görünmüş onlara. Doktor, kafasında zamanı ölçtüğünü ve uğursuz saatin geçmiş olması gerektiğini düşünüyormuş.

— Pekâlâ! demiş ayağa kalkarak. Zafer!

— Nasıl zafer yani? diye sormuş hasta.

— Elbette; saat en azından sekiz ya da dokuz olmalı, iskelet gelmedi.

— Saatinize bakın doktor, çünkü evde çalışan tek saat o, eğer saat geçtiyse, inanın ben de sizin gibi zafer diye bağıracağım.

Doktor saatine bakmış, ama bir şey söylememiş.

— Yanılmışsınız, değil mi doktor? demiş hasta. Saat tam altı.

— Evet, ne olacak?

— Olacağı şu ki iskelet içeri girdi.

Ve hasta derin bir iç çekişle kendisini geriye atmış.

Doktor dört bir yanına bakınmış.

— Onu nerede görüyorsunuz peki? diye sormuş.

— Her zamanki yerinde, yatağımla duvar arasındaki boşlukta, perdelerin arasında.

Doktor ayağa kalkıp yatağı çekmiş, yatakla duvar arasındaki boşluğa geçerek iskeletin olduğu söylenen yerde, perdelerin arasında durmuş.

— Ya şimdi, demiş, hâlâ onu görüyor musunuz?

— Bedeninin alt kısmını görmüyorum, çünkü sizinki onu gizliyor, ama kafasını görüyorum.

— Nerede bu?

— Sağ omzunuzun üstünde. Sanki iki kafanız varmış gibi, biri canlı, diğeri ölü.

Her ne kadar güç inanır biri olsa da, ürpermekten kendini alamamış doktor.

Arkasına dönmüş ama hiçbir şey görememiş.

— Dostum, demiş üzüntüyle, hastanın yanına gelerek, düzenleyecek bir vasiyetiniz varsa düzenleyin.

Ve çıkıp gitmiş.

Dokuz gün sonra, efendisinin odasına giren John onu yatağında ölü bulmuş.

Haydut idam edileli günü gününe üç ay oluyormuş.

-IX-

Saint-Denis Mezarları

— Peki bu neyi gösteriyor doktor? diye sordu Mösyö Ledru.

— Aldığı algıları beyne ileten organlarda bazı nedenlerle düzen bozukluğu olabileceğini, hatta bu organların zihne aslına uygun olmayan bir yansıma sunabileceğini ve böyle bir durumda da var olmayan nesnelerin ve seslerin görülüp duyulduğunu gösteriyor. Hepsi bu.

— Yine de, dedi Şövalye Lenoir, iyi niyetli bir bilgenin çekingenliğiyle. Yine de bir iz bırakan şeyler, gerçekleşen bazı kehanetler oluyor. Hayaletlerin darbelerinin bu darbelere maruz kalan kişinin bedeninde siyah lekeler oluşturabildiği gerçeğini nasıl açıklıyorsunuz doktor? Bir görüntünün on, yirmi, otuz yıl önceden geleceği gösterebildiğini nasıl açıklıyorsunuz? Var olmayan bir şey, var olanda morluklar yaratabilir ya da neler olacağını söyleyebilir mi?

— Ha! dedi doktor, İsveç kralının gördüğü görüntüden söz etmek istiyorsunuz.

— Hayır, kendi gördüğümden söz etmek istiyorum.

— Sizin mi?

— Benim.

— Nerede oldu bu?

— Saint-Denis'de.

— Ne zaman peki?

— 1794'te, mezarlara saygı ihlali sırasında.

— Ha! Evet, bunu dinleyin doktor, dedi Mösyö Ledru.

— Neyi? Ne gördünüz? Söyleyin.

— Durum şu: 1793'te Fransız Anıtları Müzesi'ne müdür olarak atanmıştım ve bu sıfatla, aydın yurtseverlerin adını Franciade olarak değiştirmiş olduğu Saint-Denis Manastırı'ndaki cesetlerin mezardan çıkarılması işleminde hazır bulundum. Üzerinden kırk yıl geçtikten sonra, bu saygısızlığı haber vermiş olan bazı tuhaf olayları size anlatabilirim.

Kral XVI. Louis'ye karşı halkta yaratılması başarılan ve 21 Ocak darağacının dindiremediği nefret, soyundan geldiği krallara kadar götürülmüştü. Monarşiyi köklerine, hükümdarları mezarlarına kadar takip etmek, altmış kralın küllerini havaya savurmak istediler.

Üstelik belki, bu mezarların birkaçında olduğu ileri sürülen büyük hazinelerin söylendiği kadar bozulmamış bir şekilde korunup korunmadığını da öğrenme merakına kapılmış olabilirler.

Böylece halk Saint-Denis'ye akın etti.

6 Ağustos'tan 8 Ağustos'a kadar elli bir mezar, on iki yüzyıllık bir tarih yok edildi.

Bunun üzerine hükümet bu kargaşayı yoluna koymaya, kendi adına mezarları araştırmaya, son temsilcisi olan XVI. Louis'nin şahsında cezalandırdığı monarşinin mirasına el koymaya karar verdi.

Kralların adına, hatırasına, kemiklerine varıncaya kadar her şeyi yok etmek söz konusuydu hem; on dört yıllık monarşiyi tarihten silmek gerekiyordu.

Zavallı çılgınlar, insanların bazen geleceği değiştirebileceğini... ama asla geçmişi değiştiremeyeceğini anlamıyorlardı.

Mezarlıkta, yoksul mezarları modelinde büyük bir toplu mezar hazırlanmıştı. Dagober'den XV. Louis'ye kadar Fransa'yı milletlerin başı yapanların kemikleri, bir çöplüğe fırlatılır gibi bu çukura ve bir kireç yatağına atılacaktı.

Böylece halk tatmin edilmiş, ama daha da önemlisi, tıpkı kardeşleri gece kuşlarının gözlerinin her türlü ışıkta incinmesi gibi, gözleri her ihtişamda incinen alıcı kuşlar, yani şu kıskanç gazeteciler, şu avukatlar, şu kanun koyucular memnun edilmişti.

Kuramayanların kibri yıkmakta yatar.

Kazı müfettişi olarak atandım; bu benim için birçok kıymetli şeyi kurtarma fırsatıydı. Kabul ettim.

12 Ekim cumartesi günü, kraliçenin davasında ilk soruşturma yapılırken, yeraltı kilise bölmeleri tarafındaki Bourbon mezarlarını açtırdım ve ilk olarak, 14 Mayıs 1610'da elli yedi yaşında öldürülen IV. Henri'nin tabutunu çıkarttırdım.

Jean de Bologne ve öğrencisinin başeseri olan Pont-Neuf heykeli para yapmak için eritilmişti.

IV. Henri'nin bedeni şaşılacak derecede iyi korunmuştu; tamamen tanınabilir olan yüz hatları, halk sevgisinin ve Rubens'in fırçasının atfettiği hatlardı tıpkı. İlk olarak mezardan çıkıp kendisi kadar iyi korunmuş kefeninde gün ışığına kavuştuğu görülünce büyük bir heyecan yaşandı ve Fransa'da son derece popüler olan şu "Yaşasın IV. Henri!" haykırışının içgüdüsel olarak kilisenin kubbeleri altında çınlamasına sanki ramak kalmıştı.

Bu saygı –hatta sevgi diyeceğim– belirtilerini görünce, bedeni dimdik olarak koro yerinin sütunlarından birine yaslattım ve herkes gelip onu seyredebildi.

Giyimi hayatta olduğu zamanki gibiydi, üzerinde beyaz kırmalı yakalığı ve kolluklarının göründüğü siyah kadife hırkası, hırkasıyla aynı kadifeden kısa pantolonu, aynı renk ipek çorapları ve kadife ayakkabıları vardı.

Kırlaşmış güzel saçları kafasının etrafında hâlâ bir hale gibi duruyordu, güzel beyaz sakalı göğsüne iniyordu.

Bir ermişin kutsal emanet sandığının başındaki gibi büyük bir kuyruk oluştu: Kadınlar gelip iyi yürekli kralın ellerine dokunuyor, bazıları harmanisinin eteklerini öpüyor, kimileriyse çocuklarına diz çöktürüyor ve alçacık sesle mırıldanıyordu:

— Ah! O yaşıyor olsaydı, zavallı halk bu kadar mutsuz olmazdı.

Şunu da ekleyebilirlerdi: "Ne de bu kadar acımasız", çünkü halkın acımasızlığını yaratan mutsuzluktur.

Bu uzun kuyruk 12 Ekim cumartesi, 13'ü pazar ve 14'ü pazartesi tüm gün devam etti. Pazartesi günü, işçilerin öğle yemeğinden sonra, yani öğleden sonra saat üçe doğru kazılar yeniden başladı.

IV. Henri'nin cesedinden sonra gün yüzüne çıkan ilk ceset, oğlu XIII. Louis'ninki oldu. Yüz hatları çökmüş olsa da iyi korunmuştu, hâlâ bıyığından tanınabiliyordu.

Ardından, yüzünü Bourbon'ların tipik çehresi kılan geniş hatlarından tanınan XIV. Louis'nin cesedi geldi; yalnız mürekkep gibi siyahtı.

Sonra sırasıyla, IV. Henri'nin ikinci karısı Marie de Médicis, XIII. Louis'nin karısı Avusturyalı Anne, İspanya prensesi ve XIV. Louis'nin karısı Marie-Thérése ve büyük veliaht geldiler.

Tüm bu bedenler çürümüştü. Ama büyük veliahdınki çözülme halinde bir çürümüşlüktü.

15 Ekim salı günü mezardan çıkarmalar devam etti.

16'sı çarşamba günü, tam da Kraliçe Marie-Antoinette'in Devrim meydanında kafasının kesildiği saatte, yani sabahın on birinde, Bourbon mezarlarından Kral XV. Louis'nin tabutu çıkartılmaktaydı.

Fransa'nın eski tören adetleri uyarınca, yanına gelmeyecek olan halefini beklediği, mezarların girişinde yatmaktaydı. Alınıp götürüldü ve tabut ancak mezarlıkta, çukurun kenarında açıldı.

Kurşun tabuttan çıkarılan, kumaş ve sargılarla iyice sarmalanmış olan beden dağılmamış ve iyi korunmuş görünüyordu; ama sargılar açılınca ortaya iğrenç bir çürüme görüntüsü çıktı, etrafa öyle kötü bir koku yayıldı ki herkes kaçıştı, havayı temizlemek için kilolarca barut yakmak gerekti.

Geyikler Parkı kahramanından, Madam de Châteauroux'nun, Madam de Pompadour'un ve Madam du Barry'nin âşığından geriye kalan ne varsa hemen mezara atıldı ve bu iğrenç denecek kutsal kalıntılar sönmemiş kireç yatağına düşer düşmez, üstleri de sönmemiş kireçle örtüldü.

Yanması zor olan kısımları yakmak ve üzerine kireç atmak üzere en sona kalmıştım, o sırada kiliseden gelen büyük bir gürültü duydum; hızla kiliseye girdim, arkadaşlarının arasında çırpınan bir işçi gördüm, kadınlar da ona çatıp tehditler savurmaktaydı.

Zavallıcık iç karartıcı görevini bırakmış, daha da iç karartıcı bir sahneyi görmeye gitmişti, Marie-Antoinette'in idamını; sonra attığı ve atıldığını duyduğu çığlıklardan, aktığını gördüğü kandan başı dönmüş bir halde Saint-Denis'ye gelmişti, direğe yaslanmış ve hâlâ etrafı meraklılarla –sofularla diyesim geliyor– çevrili olan IV. Henri'ye yaklaşarak:

— Devrim meydanında, demişti ona, kralların kafası kesilirken, ne hakla sen burada dikilip duruyorsun?

Ve aynı anda sol eliyle sakala yapışarak yolmuş, sağ eliyle de kralın cesedine bir şamar indirmişti.

Ceset, atılan bir kemik çuvalının sesine benzer tok bir gürültü çıkararak yere düşmüştü.

Bir anda dört bir yandan çığlıklar yükselmişti. Başka herhangi bir kral da olsa böyle bir hakarete uğrama tehlikesi vardı, ama IV. Henri'ye, halkın kralına yapılan bu hareket, neredeyse halkı hiçe saymak demekti.

Bu yüzden, yardımına koştuğum sırada günahkâr işçi çok büyük bir tehlike altındaydı.

Benden bir destek alabileceğini görür görmez bana sığındı.

Ama onu korurken, aynı zamanda da yaptığı utanç verici hareketin ağırlığını hissetmesini istedim.

— Çocuklar, dedim işçilere, bırakın bu sefil adamı; hakaret ettiği kişi, Tanrı'ya onun cezasını verdirecek kadar iyi bir konumda yukarda.

Sonra, cesetten yolduğu ve hâlâ sol elinde tuttuğu sakalı ondan geri alarak adamı kiliseden kovdum ve birlikte çalışacağım işçilerin arasında artık ona yer olmadığını bildirdim.

Arkadaşlarının yuhalamaları ve tehditleri sokağa kadar onu takip etti.

IV. Henri'ye başka hakaretlerde de bulunulabileceğinden korkarak, onun ortak mezara götürülmesini emrettim; ama oraya kadar cesede saygıyla eşlik edildi. Diğerleri gibi çukura, kraliyet çukuruna atılmak yerine, oraya indirildi, yavaşça konulup, köşelerden birine özenle yatırıldı;

ardından da kireç yerine bir kat toprak serildi üzerine saygıyla.

Gün sona erdi, işçiler çekildiler, bekçi tek başına kaldı: Geceleri kiliseye girilip bazı şeylerin kırılmasından ya da çalınmasından korktuğum için orada görevlendirdiğim dürüst bir adamdı bu; bu bekçi gündüzleri uyuyor ve akşam saat yediden sabah saat yediye kadar nöbet tutuyordu.

Geceyi ayakta geçiriyor ve ısınmak için de ya dolaşıyor ya da kapıya en yakın sütunlardan birinin dibinde yakılan bir ateşin yanında oturuyordu.

Bazilikadaki her şey ölümün imgesini temsil etmekte, harabiyet ise bu ölüm imgesini daha da korkunç kılmaktaydı. Mezarlar açıktı, kapak taşları duvara dayalı duruyordu; kırık heykeller kilisenin döşemesine saçılmıştı; sağda solda deşilmiş tabutlar, sadece son yargı gününde hesap vermek zorunda olduklarını sanan ölüleri açığa çıkarmıştı. Kısacası her şey, insan aklını, eğer bu akıl yüksek bir akılsa derin düşünceye, düşük bir akılsa şiddete sevk ediyordu.

Bereket versin bekçi bir akıl değil, organlaşmış bir maddeydi. Tüm bu kalıntılara kesilen bir ormana ya da biçilen bir tarlaya baktığı gözle bakmaktaydı ve tek ilgilendiği, gecenin saatlerini, harap bazilikada canlı kalmış olan yegâne şeyin, yani saatin yeknesak sesini saymaktı.

Saat gece yarısını vurduğunda ve son gong sesi kilisenin karanlık derinliklerinde çınladığında, mezarlık tarafından gelen güçlü çığlıklar duymuş. Bu çığlıklar yardım isteyen çığlıklar, uzun iniltiler, acılı sızlanmalarmış. İlk şaşkınlık anından sonra, eline bir kazma geçiren bekçi, kiliseyle mezarlık arasında geçişi sağlayan kapıya doğru yürümüş. Kapıyı açınca bu çığlıkların kral mezarından geldiğini anlayarak daha ileriye gitmeye cesaret edememiş, kapıyı

tekrar kapatarak beni uyandırmak üzere kaldığım otele koşmuş.

İlkönce, kraliyet mezarından gelen bu haykırışların gerçekliğine inanmadım; ama kaldığım oda kilisenin tam karşısında olduğundan, bekçi penceremi açtı ve sadece kış esintisinin uğultusuyla bozulan sessizliğin ortasında, sırf rüzgârın iniltisi olmadığını düşündüğüm uzun yakınmalar işitir gibi oldum.

Yataktan kalktım ve bekçiyle birlikte kiliseye gittim. Oraya varıp da giriş kapısı ardımızdan kapanınca, bekçinin sözünü ettiği iniltileri daha da açık seçik bir biçimde duyduk.

Bekçinin iyi kapayamamış olduğu mezarlık kapısı daha sonra tekrar açılmış olduğundan, bu iniltilerin nereden geldiğini anlamamız daha kolaydı. Bu iniltiler sahiden de mezarlıktan geliyordu.

İki meşale yakarak kapıya doğru yöneldik; ama kapıya yaklaştığımızda, dışarıdan içeriye giren hava cereyanı meşaleleri üç kere söndürdü. Burasının aşılması zor geçitler gibi olduğunu ve mezarlığa varabilirsek aynı mücadeleyi vermemiz gerekmeyeceğini anladım. Meşalelerimizin dışında bir de fener yaktırdım. Meşalelerimiz söndü ama fener yanmaya devam etti. Geçidi aştık, mezarlığa girince meşalelerimizi yeniden yaktık, rüzgâr artık onlara ilişmiyordu.

Bu arada, biz yaklaştıkça haykırışlar azalmaktaydı, mezarın yanına geldiğimizde ise neredeyse tamamen kesilmişlerdi.

Geniş açıklığın üzerinde meşalelerimizi salladık, kemiklerin ortasında, onlar tarafından oyulmuş şu kireç ve toprak tabakasının üzerinde çırpınan şekilsiz bir şey gördük.

Bu bir insana benziyordu.

— Neyiniz var ve ne istiyorsunuz? diye sordum bu bir tür gölgeye.

— Ne yazık ki, diye mırıldandı, IV. Henri'ye şamar aşk eden sefil işçiyim ben.

— Ama nasıl oraya girdin? diye sordum.

— Önce beni buradan çıkarın Mösyö Lenoir, çünkü ölmek üzereyim, ardından her şeyi öğrenirsiniz.

Ölülerin bekçisi işinin bir canlıyla olduğuna ikna olunca, kapılmış olduğu dehşetten sıyrıldı, mezarlığın otlarına bir merdiven getirmişti bile, bu merdiveni dik tutarak talimatımı bekliyordu.

Merdiveni mezara indirmesini buyurdum ve işçiye yukarı çıkmasını söyledim. Merdivenin dibine kadar süründü, oraya geldiğinde ayağa kalkmak ve merdivenden tırmanmak gerekince, bir bacağıyla bir kolunun kırılmış olduğunu fark etti.

Gemici düğümü yapılmış bir ip attık ona; bu ipi omuzlarının altından geçirdi. İpin öbür ucunu elimde tutuyordum; bekçi birkaç basamak indi ve bu ikili destek sayesinde bu canlıyı ölülerin arkadaşlığından kurtarmayı başardık.

Mezarın dışına çıkar çıkmaz bayıldı.

Onu ateşin yanına taşıdık, samandan bir döşeğin üzerine yatırdık, sonra bekçiyi bir cerrah bulmaya yolladım.

Bekçi bir doktorla geldiğinde yaralı kendine gelmemişti ve ancak müdahale sırasında gözlerini açtı.

Pansuman yapıldı, doktora teşekkür ettim ve kutsallık saygısızının hangi tuhaf sebeple kraliyet mezarında bulunduğunu öğrenmek istediğim için bekçiyi de gönderdim. Bekçi, böyle bir gecenin heyecanından sonra

gidip yatmaktan başka bir şey istemiyordu zaten, ben de işçiyle yalnız kaldım. Üzerinde yattığı saman döşeğin yanındaki bir taşa, kilisenin bulunduğumuz bölümünü aydınlattığı ölçüde iç kısımları daha da yoğun bir karanlıkta bırakan ateşin titrek alevinin karşısına oturdum.

Yaralıya sorular sormaya başladım, işte bana anlattıkları...

Kovulması onu fazla telaşlandırmamıştı. Cebinde parası vardı ve o zamana kadar da insanın parası olunca bir eksiğinin olmadığını görmüştü.

Sonuç olarak, gidip bir meyhaneye oturmuştu.

Meyhanede içmeye başlamış, üçüncü kadehte meyhanecinin içeri girdiğini görmüştü.

— Bitirdik mi? diye sormuştu adam.

— Neden ki? diye cevap vermişti işçi.

— Çünkü IV. Henri'ye şamar indirenin sen olduğunu duydum.

— Peki! Evet, benim, demiş küstahça işçi. Ne olacak?

— Ne mi olacak? Dükkânıma lanet çekecek senin gibi pis bir serseriye içki vermek istemiyorum.

— Dükkânın, senin dükkânın herkesin dükkânı, parasını ödediği sürece insan kendi yerindedir.

— Evet ama sen para ödemeyeceksin.

— Nedenmiş peki?

— Çünkü senin paranı istemiyorum. Para ödemeyeceğine göre kendi yerinde değil, benim yerimde olacaksın; benim yerimde olacağına göre de seni kapıya koyma hakkım olacak.

— Evet, sen daha güçlüysen tabii.

— Daha güçlü değilsem, garsonları çağırırım.

— İyi o zaman, çağır da görelim.

Meyhaneci seslenmişti; önceden tembihlenen üç garson, her biri elinde birer sopayla içeri girmişti ve karar işçideydi, paşa gönlü isterse kalıp direnecek ya da tek kelime etmeden çekip gidecekti.

Bunun üzerine çıkmış, bir zaman şehirde dolanmış, yemek saati gelince de, işçilerin her zaman yemek yedikleri ucuz lokantaya girmişti.

Çorbasını bitirdiği sırada, işten dönen işçiler içeri girmişlerdi.

Onu görünce eşikte durmuşlar ve lokantacıyı çağırarak, bu adam onun dükkânında yemek yemeğe devam ederse kendilerinden hiçbirinin oraya ayak basmayacağını bildirmişlerdi.

Lokantacı, herkesin dışlamasına maruz kalan bu adamın ne yaptığını sormuştu.

Ona, IV. Henri'ye şamar indirenin bu adam olduğunu söylemişlerdi.

— Öyleyse çık buradan, demişti lokantacı, üzerine yürüyerek, yediklerin zehir olsun sana!

Lokantada meyhanedekinden de az direnme imkânı vardı. Lanetlenmiş işçi, arkadaşlarına tehditler savurarak ayağa kalkmış, arkadaşlarıysa onun tehditleri yüzünden değil ama kutsallığa saygısızlık etmiş olduğu için önünden çekilmişlerdi.

Yüreğinde öfkeyle dışarı çıkmış, akşamın bir bölümünde sövüp sayarak Saint-Denis sokaklarında dolanmıştı. Sonra

saat ona doğru yaşadığı odasına dönmüştü.

Binadaki alışkanlığın tersine, kapılar kapalıydı.

İşçi kapıyı çalmıştı.

Odaların sahibi bir pencerede görünmüş, hava karanlık olduğu için de kapıyı çalanı tanıyamamıştı.

— Kimsiniz? diye sormuştu.

İşçi adını söylemişti.

— Ha! demişti oda sahibi, IV. Henri'ye bir şamar indiren sensin; bekle.

— Neyi? Ne beklemem gerekiyor? demişti işçi sabırsızlıkla.

Aynı anda ayaklarının dibine bir paket düşmüştü.

— Nedir bu? diye sormuştu işçi.

— Burada sana ait olan ne varsa.

— Nasıl! Burada bana ait olan ne varsa mı?

— Evet, gidip nerede istersen orada yatabilirsin, evimin başıma geçmesini istemiyorum.

Öfke içindeki işçi bir kaldırım taşı alarak kapıya atmıştı.

— Bekle! demişti oda sahibi, arkadaşlarını uyandıracağım, görürüz o zaman.

İşçi beklemekte bir yarar olmadığını anlamıştı. Çekip gitmiş, oradan yüz adım ötede açık bir kapı görerek içeri girmiş ve bir sundurmanın altına yatmıştı.

Bu sundurmanın altında samanlar vardı, samanların üzerine uzanmış ve uyumuştu.

Gece yarısına on beş dakika kala, birisinin omzuna dokunduğunu hisseder gibi olmuştu.

Uyanmış ve karşısında kendisini takip etmesini işaret eden bir kadın görüntüsünde beyaz bir şekil görmüştü.

Bunun, bedelini ödeyebilecek herkese bir barınak ve zevk sunan şu zavallılardan biri olduğunu düşünmüş, parası olduğu ve geceyi bir sundurmada, samanların üzerinde geçirmek yerine, kapalı bir yerde bir yatakta geçirmeyi tercih ettiği için de ayağa kalkıp kadını takip etmişti.

Kadın bir süre Grande-Rue'nün sol tarafındaki evler boyunca ilerlemiş, sonra caddenin karşısına geçmiş, işçiye hâlâ kendisini takip etmesi için işaret ederek sağdaki bir sokağa girmişti.

Bu gece oyunlarına alışık olan adam da, takip ettiği türden kadınların genellikle yaşadığı sokakları tecrübeleriyle bildiğinden, hiç güçlük çıkarmadan sokağa girmişti.

Sokak tarlalara çıkıyordu; işçi bu kadının müstakil bir evde oturduğunu sanarak, onu takip etmeyi sürdürmüştü.

Yüz adım gittikten sonra, boş bir araziden geçmişlerdi; ama birdenbire gözlerini yukarı kaldıran işçi, karşısında devasa çan kulesi ve bekçinin yanında nöbet tuttuğu içerideki ateşin etkisiyle hafifçe renklenmiş pencereleriyle eski Saint-Denis Manastırı'nı görmüştü.

Gözleriyle kadını aramıştı; kadın yok olmuştu.

İşçi mezarlıktaydı.

Tekrar boş araziden geri dönmek istemişti.

Ama bu karanlık ve tehditkâr arazide, kolu kendisine doğru uzanmış olan IV. Henri'nin hayaletini görür gibi olmuştu.

Hayalet öne doğru bir adım atmış, işçi ise bir adım gerilemişti.

Dördüncü ya da beşinci adımda toprak ayaklarının altından kaymış ve sırtüstü mezara yuvarlanmıştı.

Bunun üzerine, tüm bu kralların, IV. Henri'nin ataları ve çocuklarının, etrafında dikeldiğini görür gibi olmuştu; bazılarının krallık asalarını, bazılarının ise adalet ellerini[3] ona doğru uzatıp, Kutsallığa saygısızlığın vay haline! diye bağırdığını duyar gibi olmuştu; kurşun gibi ağır, ateş gibi yakıcı bu adil eller, bu asalar ona değdiğinde, koluyla bacağının birbiri ardından kırıldığını hissetmişti sanki.

O sırada saat gece yarısını vuruyor ve bekçi iniltileri işitiyordu.

Bu zavallıyı rahatlatmak için elimden geleni yaptım, ama aklını yitirmişti, üç günlük sayıklamanın ardından, "Merhamet!" diye haykırarak öldü.

— Affedersiniz, dedi doktor, ama öykünüzün vardığı sonucu pek anlamıyorum. İşçinizin başına gelen kaza, gündüz yaşadığı olayla kafası meşgulken, ister uyanıklık halinde, ister uyurgezerlik halinde olsun geceleyin şehirde dolanmaya koyulduğunu, dolanırken mezarlığa girdiğini ve önüne bakmak yerine havaya bakarken mezara yuvarlandığını, düşerken de doğal olarak bir koluyla bir bacağını kırdığını gösteriyor. Oysa siz gerçekleşmiş olan bir kehanetten söz etmiştiniz, tüm bunlarda en ufak bir kehanet göremiyorum ben.

— Durun doktor, dedi Şövalye, gerçekliği konusunda tamamen haklı olduğunuz, size anlattığım hikâye, aktaracağım ve bir esrar olan şu kehanete varıyor dosdoğru.

İşte o kehanet:

20 Ocak 1794'e doğru, I. François'nın mezarının tahrip edilmesinin ardından, Uzun Philippe'in kızı Flandre Kontesi'nin mezarı açıldı.

Bu iki mezar kazılacak son mezarlardı, tüm yeraltı mezarları yıkılmış, tüm mezarlar boşaltılmış, tüm kemikler toplu mezara atılmıştı.

Son bir mezar bilinmez olarak kalmıştı; denildiğine göre Saint-Denis'de gömülmüş olan Retz Kardinali'nin mezarıydı bu.

Valois mezarları olsun, Charles mezarları olsun, yeraltı mezarlarının tümü ya da neredeyse tümü tekrar kapatılmıştı.

Geriye bir tek, ertesi gün kapanacak olan Bourbon mezarları kalmıştı.

Bekçi, koruyacak hiçbir şeyin kalmadığı bu kilisede son gecesini geçiriyordu; dolayısıyla ona uyuma izni verilmişti, o da bu izinden yararlanmaktaydı.

Gece yarısında orgun ve dini ezgilerin sesiyle uyandı.

Uyandı, gözlerini ovuşturdu ve kafasını koro yerine, yani ezgilerin geldiği tarafa doğru çevirdi.

Ve koro yerindeki iskemlelerde Saint-Denis din adamlarının oturduğunu şaşkınlıkla gördü; sunakta ayini yöneten bir başpiskopos gördü, aydınlatılmış tabut bölmesini ve aydınlatılmış tabut bölmesinin altında genellikle sadece kralların naaşı için kullanılan yaldızlı tabut örtüsünü gördü.

Uyandığı sırada ayin bitmiş, cenaze töreni başlıyordu.

Kırmızı kadife bir yastığın üzerine konulmuş olan asa, taç ve adalet eli tören görevlilerinin eline verilmişti, onlar da bunları üç prense uzattılar, prensler uzatılanları aldı.

Ardından, yürümekten çok kayar gibi ve ayak sesleri salonda en ufak bir yankı yaratmaksızın ilerleyen soylular naaşı alıp, diğer bütün mezarlar kapanmışken tek açık kalan Bourbon mezarlarına götürdüler.

Törenin başgörevlisi mezarlara indi ve inince diğer görevlilere görevlerini yerine getirmek üzere gelmeleri için seslendi.

Tören görevlileri beş kişiydiler.

Mezarların gerisinden başgörevli birinci görevliyi çağırdı, görevli mahmuzları taşıyarak indi.

Ardından ikinci görevli zırh eldivenlerini taşıyarak indi.

Ardından üçüncüsü kalkanı taşıyarak indi.

Ardından dördüncüsü zırhlı başlığı taşıyarak indi.

Ardından beşincisi zırh üstlüğünü taşıyarak indi.

Sonra törenin başgörevlisi sofra başgörevlisi valeyi çağırdı, vale sancağı getirdi.

Krallığın hizmetindeki İsviçreli yüzbaşılar, muhafız birliği yüzbaşıları ve hanedanın iki yüz soylusuna hizmet veren yüksek görevliler geldi.

Kraliyet ahırı sorumlusu kraliyet kılıcını getirdi.

Başmabeyinci Fransa bayrağını getirdi.

Saray sorumlusu geldi, sofracıbaşılar mezarlara beyaz asalarını atarak, tacı, asayı ve adalet elini taşıyan prensleri selamlayarak onun önünden sırayla geçtiler.

Üç prens de asayı, adalet elini ve tacı getirdiler.

Bunun üzerine törenin başgörevlisi yüksek sesle ve üç kere şöyle bağırdı:

— Kral öldü. Yaşasın kral!

— Kral öldü. Yaşasın kral!

— Kral öldü. Yaşasın kral!

Koro yerinde kalmış olan bir tören görevlisi bu cümleyi üç kere yüksek sesle tekrarladı.

Nihayet saray sorumlusu, kraliyet hanedanının son bulduğu ve kralın görevlilerinin bir üst yargı organına başvurabilecekleri anlamında değneğini kırdı.

Bunun üzerine trompet sesleri yankılandı, org çalmaya başladı.

Ardından trompet sesleri yavaş yavaş hafifler, org giderek daha hafif inilderken, mumların alevi soldu, katılımcılar yavaş yavaş gözden kayboldu ve orgun son iniltisinde, trompetin son sesinde her şey yok oldu.

Ertesi gün bekçi gözyaşları içinde, görmüş olduğu kraliyet cenaze törenini anlattı, zavallı adam bu törene tek başına şahit olmuştu, kırılıp dökülen bu mezarların bir gün tekrar yerli yerine konacağını, Kurucu Meclis'in kararlarına ve giyotinin marifetlerine rağmen Fransa'nın yeni bir monarşi ve Saint-Denis'nin yeni krallar göreceğini söylüyordu.

Bu kehanet zavallıcığın hapse atılmasına mal oldu, darağacına gidecekti az kalsın; otuz yıl sonra, yani 20 Eylül 1824'te, görüntüye şahit olduğu aynı sütunun arkasında, giysimin eteğini çekiştirerek şöyle diyordu bana:

— Peki Mösyö Lenoir, zavallı krallarımızın günün birinde Saint-Denis'ye döneceğini söylediğimde yanılmış mıyım?

Sahiden de o gün, mezarlık bekçisinin otuz yıl önce gerçekleştirildiğini gördüğü aynı törenle XVIII. Louis gömülmekteydi.

Bunu açıklayın bakalım doktor.

-x-

L'Artifaille

Ya ikna olduğundan, ya da –ki bu daha muhtemel– Şövalye Lenoir gibi bir adama olumsuz bir cevap vermek kendisine zor göründüğünden doktor sustu.

Doktorun sessizliği meydanı yorumculara bıraktı: Rahip Moulle ortaya atıldı.

— Tüm bunlar benim sistemimi doğruluyor, dedi.

— Peki sizin sisteminiz hangisi? diye sordu doktor, Mösyö Ledru ve Şövalye Lenoir'dan daha yumuşak bir hasımla polemiği sürdürmekten mutluluk duyarak.

— Birisi cehennemdeki ruhlar, diğeri cennetteki ruhlarla dolu, görünmez iki dünya arasında yaşıyoruz; doğduğumuz anda biri iyi, diğeri kötü iki melek iki yanımızda yerlerini alıyor ve biri iyiliği, diğeri kötülüğü fısıldayarak tüm hayatımız boyunca bize eşlik ediyor, ölüm anımızda da üstün gelen bizi ele geçiriyor; böylece vücudumuz ya bir iblisin kurbanı ya da bir meleğin mekânı oluyor. Zavallı Solange'da iyilik meleği üstün gelmişti ve genç kurbanın sessiz dudaklarıyla size elveda diyen de oydu Ledru; İskoç hâkim tarafından mahkûm edilen haydutta ise, meydan iblise kalmıştı ve sırasıyla bir kedi biçiminde, bir kapıcı kılığında, bir iskelet görüntüsünde hâkimin yanına gelen oydu; nihayet son olayda ise, mezarların kutsallığına gösterilen korkunç saygısızlığın öcünü alan, monarşi meleğiydi ve İsa gibi o da mütevazı insanlara görünerek, krallığın gelecekteki dirilişini zavallı bir mezar bekçisine gösterdi; üstelik bu, XVIII. Louis'nin sarayının gelecekteki tüm ileri gelenleri düşsel törene şahit olmuşçasına büyük bir görkemle gerçekleşti.

— Ama sayın rahip, dedi doktor, tüm sistem bir inanç üzerine kurulu.

— Elbette.

— Ama bu inancın, doğru olması için bir gerçeğe dayanması gerekir.

— Benimki de bir gerçeğe dayanıyor zaten.

— Tamamıyla güven duyduğunuz biri tarafından size anlatılan gerçek bir olaya mı?

— Benim başıma gelen gerçek bir olaya.

— Peki peder, olayı dinleyelim o zaman.

— Seve seve. Ben, eski kralların mirasının şu bölgesinde, bugün Aisne eyaleti denilen, eski adıyla Île-de-France olan yerde doğdum; annem ve babam Villers-Cotterêts ormanının ortasında bulunan, Fleury adlı küçük bir köyde yaşıyorlardı. Ben doğmadan önce ebeveynimin, üçü erkek, ikisi kız olmak üzere beş çocuğu olmuş, hepsi de ölmüşlerdi. Bu nedenle annem bana hamile kaldığını anlayınca, bana yedi yaşıma kadar beyazlar giydireceğine dair Bakire Meryem'e vaatte bulundu, babamsa Notre-Dame-de-Liesse'e bir hac yolculuğu yapacağına ant içti.

Bu iki adağa taşrada pek sık rastlanır, üstelik de aralarında doğrudan bir bağlantı vardı, çünkü beyaz Bakire'nin rengidir ve Notre-Dame-de-Liesse, Bakire Meryem'den başkası değildir.

Ne yazık ki babam annemin hamileliği sırasında öldü, ama dindar bir kadın olan annem iki adağı da yerine getirmek konusunda çok kararlıydı; doğar doğmaz beni tepeden tırnağa beyazlara bürüdü ve ayağa kalkar kalkmaz da babamın adağını yerine getirmek üzere yaya olarak kutsal hac yolculuğuna çıktı.

Bereket versin, Notre-Dame-de-Liesse Fleury köyüne ancak on beş-on altı fersah mesafedeydi; üç kez mola vererek annem varacağı yere ulaştı.

Orada ibadetlerini yerine getirdi ve papazın eliyle verdiği gümüş bir madalyonu getirip benim boynuma astı.

Bu iki adak sayesinde, gençliğimde tüm kazalardan korundum, erinlik çağıma gelince de, ya aldığım dini eğitimin sonucu olarak, ya da madalyonun etkisiyle kendimde din adamlığına eğilim hissettim, Soissons Papaz Okulu'nda eğitimimi tamamladıktan sonra 1780 yılında rahip oldum ve Etampes'a papaz yardımcısı olarak gönderildim.

Tesadüf eseri, Notre-Dame'ın himayesindeki Etampes'ın dört kilisesinden birine bağlı olarak çalışmaya başladım.

Bu kilise Roma döneminin ortaçağa miras bıraktığı en güzel anıtlardan biridir. Güçlü Robert tarafından kurulmuş olan kilise ancak XII. yüzyılda tamamlanmıştır, yakın zamandaki yapımı sırasında, sütunlarını kaplayan resimler ve yaldızlı süslemelerle mükemmel bir uyum içinde olan ve bu sütunların başlıklarını zenginleştiren hayran olunacak vitraylara sahiptir bugün hâlâ.

Çocukken, Fransa'nın, Roma'nın bu büyük kızının yüzeyini bir kilise ormanıyla kaplamak üzere X. ve XVI. yüzyıllar arasında imanın topraktan çıkardığı ve iman Luther ile Calvin'in zehriyle yok edilerek yüreklerde ölüp gittiğinde çiçeklenmesi son bulan bu güzelim granitlere bayılıyordum.

Küçükken, Saint-Jean de Soissons'un harabelerinde oynamıştım; taşlaşmış çiçeklere benzeyen tüm bu gösterişli silmelerle gözlerim bayram ederdi; öyle ki Notre-Dame d'Etampes'ı gördüğümde, talihin, daha doğrusu Tanrı'nın benim gibi bir kırlangıca böyle bir yuva vermesinden mutlu oldum; bahri kuşu olan ben böyle bir gemi bulmuştum.

Bu yüzden mutlu anlarım, kilisede geçirdiğim anlardı. Beni orada alıkoyanın tamamen dini bir duygu olduğunu söylemek istemiyorum, hayır, onu boşluğa ve özgürlüğe iade etmek için boşaltma işleminin başlatıldığı hava tahliye makinesinden çıkarılan bir kuşun huzuruyla karşılaştırılabilecek bir huzur duygusuydu bu. Benim boşluğum, ana kapıdan abside kadar uzanan alandı; özgürlüğüm ise, bir mezarın üzerinde diz çökmüş ya da bir sütuna dayanmış halde iki saat boyunca hayal kurmaktı. Neyin hayalini kuruyordum? Gereksiz bir teolojik ayrıntının değil elbette; hayır, günah gününden beri insanı iki yana çekiştiren, iyi ile kötünün şu ezeli mücadelesini düşlüyordum; her güneş ışınında vitrayların üzerinde harelenerek, bazıları göksel ateşle ışıldayan şu beyaz kanatlı güzel melekleri, diğerleri cehennem alevleriyle tutuşan şu kırmızı suratlı iğrenç iblisleri. Nihayetinde Notre-Dame benim yuvamdı; orada yaşıyor, düşünüyor, dua ediyordum. Bana vermiş oldukları küçük papaz evi geçici mekânımdı; orada yemek yiyor ve yatıyordum, hepsi bu.

Güzel Notre-Dame'ımdan genellikle ancak gece yarısı ya da gecenin birinde ayrılıyordum.

Bunu biliyorlardı. Papaz evinde olmadığım zaman Notre-Dame'daydım. Beni orada arayıp buluyorlardı.

Bu dinsel, özellikle de şiirsel tapınakta kapalı olduğum sürece dünyaya ait sesler bana kadar pek ulaşamıyordu.

Yine de bu sesler arasında biri, büyük küçük, din adamı olan olmayan herkesi ilgilendirmekteydi. Etampes'ın civarı, gözü peklikte seleflerinin izini sürüyor gibi görünen, Cartouche ve Poulailler'nin bir halefinin ya da daha doğrusu bir rakibinin marifetleri yüzünden harabeye dönmüştü. Her şeye, özellikle de kiliselere saldıran bu haydutun adı l'Artifaille'dı.

Bu haydutun marifetlerine daha özel bir dikkat göstermemin bir nedeni vardı, aşağı Etampes şehrinde oturan karısı, bana en devamlı biçimde günah çıkarmaya gelen kadınlardan birisiydi. Kocasının düştüğü suç batağını bir vicdan azabı gibi yaşayan ve Tanrı katında kendisinin sorumlu olduğunu sanan, dürüst ve saygıdeğer kadın, sevapları sayesinde kocasının günahkârlığını hafifletmeyi umarak, hayatını ibadet ve günah çıkarmayla geçirmekteydi.

Adama gelince, size söylediğim gibi, ne Tanrı'dan ne Şeytan'dan korkan, toplumun kuruluşunun hatalı olduğunu, kendisinin onu düzeltmek için gönderildiğini ileri süren bir hayduttu; sayesinde servet dengesinin gerçekleşeceğini ve kendisinin,günün birinde ortaya çıkacağını göreceğimiz ve onun ilkesi olan mülk ortaklığını vazedecek bir tarikatın habercisi olduğunu iddia ediyordu.

Yirmi sefer yakalanmış ve hapse atılmıştı; ama neredeyse her defasında, ikinci ya da üçüncü gece hücresi boş bulunmuştu. Bu kaçışların nasıl açıklanacağı bilinmediğinden, demiri kesen otu bulduğu söyleniyordu.

Kısacası bu adama belli bir mucize atfedilmekteydi.

Bana gelince, itiraf ederim ki bu adamı ancak, karısı bana günah çıkarmaya gelip de yaşadığı dehşeti itiraf ederek benden öğüt istediğinde düşünüyordum.

Ben de bunun üzerine, takdir edersiniz ki, kocasını doğru yola döndürmek için onun üzerinde tüm etkisini kullanmasını öğütlüyordum. Ama zavallı kadının kocası üzerine etkisi çok zayıftı. Bu durumda ona kalan tek çare, ibadet yoluyla şu ezeli Tanrı lütfunu dilemekti.

1783 yılının Paskalya Yortusu yaklaşıyordu. Perşembeyi kutsal cumaya bağlayan geceydi. Perşembe günü çok fazla insan günah çıkarmıştı, akşam saat sekize doğru öyle

yorgun düşmüştüm ki günah çıkarma bölmesinde uyuyakalmıştım.

Ayin eşyalarına bakan rahip beni uyurken görmüş, ama alışkanlıklarıma aşina olduğu ve kilisenin küçük kapısının bir anahtarını üzerimde taşıdığımı bildiği için beni uyandırmayı düşünmemişti bile: O akşam başıma gelen, daha önce yüz kere olmuştu.

Böylece uyurken, uykumun arasında ikili bir gürültü işitir gibi oldum.

Biri, gece yarısını vuran tunç gongun çıkardığı titreşimdi.

Diğeri ise, adımların döşeme taşlarında yarattığı çıtırtılardı.

Gözlerimi açtım ve tam günah çıkarma bölmesinden çıkmaya hazırlanırken pencerelerden birinin vitraylarından sızan ay ışığı huzmesinin altında bir adamın geçtiğini görür gibi oldum.

Bu adam ihtiyatla, attığı her adımda etrafına bakınarak yürüdüğünden, onun ne yardımcılardan biri, ne kilise hizmetlisi, ne kilise şarkıcısı ne de bir kilise müdavimi olduğunu anladım, orada kötü niyetle bulunan, davetsiz bir misafirdi bu.

Gece ziyaretçisi koro yerine doğru yöneldi. Oraya varınca durdu, kısa bir an sonra, bir çakmaktaşının üstünde demirin sert darbe sesini işittim; bir kıvılcımın çıktığını, bir parça kavın tutuştuğunu ve bir kibritin gezinen alevinin sunağın üzerine konmuş bir mumun ucunda durup kaldığını gördüm.

Bu mumun ölgün ışığında, belinde iki tabanca ve bir hançer taşıyan, korkunç olmaktan çok alaycı bir surata sahip olan ve mumun aydınlattığı tüm alana araştırıcı gözlerle bakıp bu araştırma sonucunda tamamen rahatlamış görünen, orta boylu bir adam görebildim.

Sonunda cebinden bir anahtar destesi değil ama bu anahtarların işlevini gören ve maymuncuk denilen şu aletlerden bir deste çıkardı; bu aletler adını kuşkusuz, tüm şifrelerin anahtarına sahip olmakla övünen şu ünlü Rossignol'den[4] almaktaydı. Bu aletlerden birinin yardımıyla kutsal kâse dolabını açtı ve içinden önce eski gümüşten eşsiz bir kupa olan ve II. Henri döneminde hakkedilen kutsal kâseyi, ardından da şehre Marie-Antoinette tarafından verilmiş olan som bir kutsal ekmek kabını ve nihayet yaldızlı gümüşten iki şarap sürahisini çıkardı.

Kutsal kâse dolabında bunlardan başka bir şey bulunmadığı için özenle dolabı kapadı ve sunağın altındaki kutsal emanet sandığını açmak için diz çöktü.

Sunağın altında, altın ve elmas bir taç ve tümüyle değerli taşlarla işlenmiş bir elbise taşıyan balmumundan bir Meryem heykelciği vardı.

Beş dakika sonunda, hırsızın isteseydi zaten cam kenarlarını kırabileceği kutsal emanet sandığı, tıpkı kutsal kâse dolabı gibi uydurulan bir anahtarla açılmıştı; hırsız, elbiseyle tacı, kutsal ekmek kabının, şarap sürahilerinin ve kutsal kâsenin yanına eklemeye hazırlanırken, böyle bir hırsızlığı engelleme isteğiyle günah çıkarma bölmesinden çıktım ve sunağa doğru ilerledim.

Kapıyı açarken çıkardığım gürültü hırsızın arkasına dönmesine yol açtı. Benden tarafa eğildi ve kilisenin karanlık derinliklerini görmeye çalıştı; ama günah çıkarma bölmesi ışığın erişim alanının dışındaydı, beni ancak mumun titrek aleviyle aydınlanan dairenin içine girdiğimde gerçek anlamda gördü.

Bir insan görünce, hırsız sunağa yaslandı ve belinden bir tabanca çıkararak bana doğrulttu.

Ama uzun siyah giysimden, benim imandan başka kalkanı, sözden başka silahı olmayan, sadece zararsız ve basit bir rahip olduğumu anladı.

Bana yöneltilmiş tabanca tehdidine rağmen, sunağın basamaklarına kadar ilerledim. Eğer bana ateş ederse ya tabancanın tutukluk yapacağı ya da kurşunun yolunu şaşıracağı duygusu içindeydim; elim madalyonumun üstündeydi ve kendimi tepeden tırnağa Bakire Meryem'in kutsal aşkıyla sarmalanmış hissediyordum.

Zavallı papaz yardımcısının bu sakinliği haydutu duygulandırmıştı sanki.

— Ne istiyorsunuz? dedi, güvenli çıkmasına çalıştığı bir sesle.

— Siz l'Artifaille mısınız? dedim.

— Elbette! diye cevap verdi, bir kiliseye tek başına girmeye benden başka kim cesaret edebilirdi ki?

— Zavallı kaşarlanmış günahkâr, cürmünle gururlanıyorsun, dedim, oynadığın bu oyunda sırf canını değil ruhunu da yitirdiğini anlamıyor musun?

— Adam sen de! Canımı daha önce yüz kere kurtardım, gerekirse yine kurtarırım, ruhuma gelince...

— Eee, peki ya ruhuna gelince?

— Bu iş karımı ilgilendiriyor: Karım iki kişilik erdem sahibi, kendisininkiyle birlikte benim ruhumu da kurtaracak.

— Haklısınız, karınız erdemli bir kadın dostum ve işlemekte olduğunuz suçu öğrenseydi kuşkusuz acıdan ölürdü.

— Oh! Oh! Zavallı karımın acıdan öleceğine inanıyor musunuz?

— Bundan eminim.

— Bak hele! Demek dul kalacağım, diye sözünü sürdürdü haydut, kahkahadan kırılır ve ellerini kutsal kaplara uzatırken.

Ama ben sunağın üç basamağını çıkarak kolunu tuttum.

— Hayır, dedim, çünkü bu günahı işlemeyeceksiniz.

— Peki kim bana engel olacak?

— Ben.

— Güç kullanarak mı?

— Hayır, ikna yoluyla. Tanrı, insani bir şey olan gücü değil, tanrısal bir erdem olan iknayı kullanmaları için yolladı papazlarını yeryüzüne. Dostum, başka kaplar edinebilecek olan kilise için değil, günahınızı telafi edemeyecek olan sizin için önemli bu. Bu günahı işlemeyeceksiniz dostum!

— Bak hele! Ama siz bunun ilk olduğunu mu sanıyorsunuz, yürekli dostum?

— Hayır, biliyorum ki bu onuncu, yirminci, otuzuncu belki; ama ne önemi var? Şu ana kadar gözleriniz kapalıydı, bu akşam tekrar açılacak, hepsi bu. Aziz Etienne'i taşlayanların harmanilerini tutan Şaul adlı birinden söz edildiğini duymadınız mı hiç? İşte bu adamın gözlerine, kendisinin de dediği gibi perde inmişti; bir gün gözündeki perde kalktı ve görmeye başladı, bu adam Aziz Pavlus oldu. Evet, Aziz Pavlus... Büyük, ünlü Aziz Pavlus.

— Söylesenize bana sayın rahip, Aziz Pavlus asılmamış mıydı peki?

— Evet.

— İyi ya! Gözünün açılması ne işe yaradı?

— Selametin bazen ölümde olduğuna inanmasına yaradı. Bugün Aziz Pavlus yeryüzünde saygı duyulan bir ad bıraktı

ve cennetteki ebedi mutluluğu yaşıyor.

— Aziz Pavlus'un kaç yaşında gözü açıldı?

— Otuz beş yaşında.

— Ben o yaşı geçtim, kırk yaşındayım.

— Tövbe etmek için asla geç sayılmaz. Çarmıhın üstünde, İsa kötü hırsıza[5] şöyle diyordu: Bir dua kelimesi söyle, seni kurtarayım.

— Bak hele! Gümüş takımlarına çok önem veriyorsun demek ki! dedi haydut bana bakarak.

— Hayır. Kurtarmak istediğim ruhuna önem veriyorum.

— Benim ruhuma ha! Bana bunu yutturacağını mı sanıyorsun? Bu senin pek umurunda sanki.

— Önem verdiğim şeyin senin ruhun olduğunu sana kanıtlamamı ister misin? dedim.

— Evet, kanıtla bakalım, memnun olurum.

— Bu geceki hırsızlıktan ne kadar kazanmayı umuyorsun?

— Eh! dedi haydut, şarap sürahilerine, kutsal kâseye, kutsal ekmek kabına ve Bakire'nin elbisesine hoşnutlukla bakarak. Bin ekü.

— Bin ekü mü?

— Bu fiyatın iki katı edeceklerini biliyorum; ama en azından tutarın üçte ikisini gözden çıkarmak gerekecek, bu lanet olası Yahudiler öyle kazıkçı ki!

— Bana gel.

— Sana mı?

— Evet, bana, papaz evine. Bin frank kadar bir param var, onu sana vereceğim.

— Peki diğer iki bin?

— Diğer iki bin mi? Sana söz veriyorum, rahip sözü, memleketime gideceğim; annemin bir mülkü var, üç-dört dönüm toprak satıp öbür iki bini toparlayacak ve sana vereceğim.

— Tabii ya, bana bir randevu verip beni bir tuzağa düşürmek için değil mi?

— Sana söylediğime inanmıyor musun? dedim, elimi ona doğru uzatarak.

— Doğru, sana inanmıyorum, dedi karamsar bir havayla. Peki annen zengin mi bari?

— Annem yoksul.

— Öyleyse varını yoğunu yitirecek desene.

— Onun yıkımı pahasına belki de bir ruhu kurtaracağımı söylediğimde bana hayır dua edecek. Üstelik hiçbir şeyi kalmazsa, gelir benimle oturur, iki kişiyi her zaman geçindirebilirim ben.

— Kabul ediyorum, dedi; hadi sana gidelim.

— Tamam, ama bekle.

— Neyi?

— Aldığın eşyaları kutsal kâse dolabına geri koy, dolabı kilitle, bu sana mutluluk getirecektir.

Kendisine rağmen imanın nüfuz ettiği bir insanınkiler gibi, haydutun kaşları çatıldı. Kutsal kapları tekrar dolaba yerleştirdi ve dolabı kapadı.

— Gel, dedi.

— Önce haç çıkar, dedim.

Alaycı bir biçimde gülmeye çalıştı, ama gülüşü kendiliğinden yarıda kaldı.

Sonra haç çıkardı.

— Şimdi beni takip et, dedim.

Küçük kapıdan çıktık, beş dakika geçmeden benim evime vardık.

Ne kadar kısa olursa olsun, yol boyunca haydut son derece kaygılı görünmüştü, etrafına bakınıyor ve onu bir tuzağa düşürmemden korkuyordu.

Eve varınca, kapının yanında durdu.

— Pekâlâ! Nerede şu bin frank? diye sordu.

— Bekle, diye cevap verdim.

Sönmekte olan ateşimle bir mum yaktım, bir dolabı açıp içinden bir çanta çıkardım.

— İşte paralar, dedim.

Ve çantayı ona verdim.

— Peki, şu diğer iki bini ne zaman alacağım?

— Altı hafta ver bana.

— Tamam, sana altı hafta veriyorum.

— Parayı kime teslim edeceğim?

Haydut bir an düşündü.

— Karıma, dedi.

— Tamam.

— Ama bu paranın nereden geldiğini ya da onu nasıl kazandığımı bilmeyecek.

— Bilmeyecek, ne o, ne de bir başkası. Ve sen de bundan sonra, ne Notre-Dame d'Etampes'a, ne de Bakire Meryem'in himayesindeki herhangi bir kiliseye karşı bir girişimde bulunacaksın, tamam mı?

— Asla!

— Söz veriyor musun?

— L'Artifaille sözü.

— Gidebilirsin kardeşim, bir daha günah işleme.

Elimle, gitmekte serbest olduğunu bildiren bir işaret yaparak ona esenlik diledim.

Bir an tereddüt eder gibi göründü; sonra ihtiyatla kapıyı açarak gözden kayboldu.

Dizlerimin üzerine çöktüm... ve bu adam için dua ettim.

Duamı henüz bitirmemiştim ki kapıya vurulduğunu duydum.

— Girin, dedim, arkama dönmeden.

Biri girerken benim dua ettiğimi görünce durdu ve arkamda dikildi.

Duamı bitirip de arkama dönünce, kapının yanında dimdik ve hareketsiz duran l'Artifaille'ı gördüm, çanta kolunun altındaydı.

— Al, dedi, bin frankını sana iade ediyorum.

— Bin frankımı mı?

— Evet, öbür iki binden de seni muaf tutuyorum.

— Peki bana verdiğin söz geçerli mi hâlâ?

— Elbette.

— Tövbe ediyorsun demek, öyle mi?

— Tövbe edip etmediğimi bilmiyorum, ama senin paranı istemiyorum, hepsi bu.

Çantayı büfenin kenarına koydu.

Çantayı koyduktan sonra, bir şey isteyecek gibi durdu; ama bu isteği dile getirmekte zorlanıyordu, hissedilmekteydi bu.

— Ne arzu ediyorsunuz? diye sordum. Söyleyin dostum. Yapmış olduğunuz iyi bir şey, daha iyisini yapmaktan utanmayın.

— Bakire Meryem'e büyük bir bağlılık duyuyorsun, değil mi? diye sordu.

— Öyle.

— Ne kadar suçlu olursa olsun bir adamın ruhunun onun şefaatiyle ölüm saatinde kurtulabileceğine inanıyor musun peki? Eğer öyleyse, seni muaf tuttuğum o üç bin frankın yerine bana herhangi bir kutsal anmalık, bir tespih ya da bir kutsal eşya kabı ver de ölüm saatimde öpebileyim.

Doğduğum gün annemin boynuma taktığı ve o günden beri hep üzerimde taşıdığım madalyonu ve altın zinciri çıkarıp hayduta verdim.

Haydut dudaklarını madalyona değdirdi ve kaçıp gitti.

L'Artifaille'dan söz edildiğini duymadan bir yıl geçti; başka yerde iş görmek için Etampes'dan ayrılmış olmalıydı mutlaka.

Bu sırada meslektaşım Fleury papaz yardımcısından bir mektup aldım. İyi yürekli anneciğim çok hastaydı ve beni yanına çağırıyordu. İzin alıp gittim.

Altı haftalık ya da iki aylık iyi bir bakım ve dualarla annem sağlığına kavuştu. Ben neşeli, o sağlıklı bir halde birbirimizden ayrıldık ve Etampes'a geri döndüm.

Gelişim bir cuma akşamına rastladı; tüm şehir heyecan içindeydi. Ünlü hırsız l'Artifaille, Orléans tarafında yakalanmış ve o şehrin ceza mahkemesinde yargılanmış, hüküm giydikten sonra da asılmak üzere Etampes'a yollanmıştı; çünkü Etampes kantonu kötülüklerinin asıl sahnesi olmuştu.

İnfaz o sabah gerçekleşmişti.

Sokakta öğrendiğim bu oldu; ama papaz evine girince, daha başka bir şey de öğrendim: Bir gün önce sabahtan itibaren (yani l'Artifaille'ın, idam cezasının infazı için Etampes'a geldiği sırada), aşağı şehirden bir kadın, dönüp dönmediğim konusunda bilgi almak üzere on kereden fazla uğramıştı.

Bu ısrar şaşırtıcı değildi. Geleceğim zamanı bildirmek için mektup yazmıştım ve her an bekleniyordum.

Aşağı şehirde tek tanıdığım kişi, dul kalacak olan zavallı kadındı. Ayağımın tozuyla onun evine gitmeye karar verdim.

Papaz evinden aşağı şehir bir adımlık yoldu. Saat akşamın onuydu, doğru; ama beni görme isteği bu kadar güçlü olduğuna göre ziyaretimin zavallı kadını rahatsız etmeyeceğini düşündüm.

Dış mahalleye indim ve kadının evini sordum. Herkes onu erdemli biri olarak tanıdığından, kimse kocasının suçundan onu sorumlu tutmuyor, kocasının ayıbını ona mal etmiyordu.

Kapıya geldim. Panjur açıktı ve pencere camından zavallı kadını yatağın ayakucunda diz çökmüş, dua ederken gördüm.

Omuzlarının hareketinden, dua ederken hıçkıra hıçkıra ağladığı belli oluyordu.

Kapıyı çaldım.

Doğruldu ve çabucak gelip kapıyı açtı.

— Ah! Sayın peder! diye haykırdı, geleceğinizi biliyordum. Kapı çaldığında gelenin siz olduğunu anladım. Ne yazık! Ne yazık! Çok geç kaldınız: Kocam günah çıkaramadan öldü.

— Kötü duygular içinde mi öldü peki?

— Hayır, tam tersine, eminim ki yüreğinin en derininde Hıristiyandı, ama sizden başka rahip istemediğini, sizden başkasına günah çıkarmayacağını ve size günah çıkaramazsa bir tek Bakire Meryem'e günah çıkaracağını söyledi.

— Size bunu mu söyledi?

— Evet, bunu söylerken de altın zincirle boynuna asılı bir Bakire madalyonunu öpüyordu; her şeyden önemlisi bu madalyonu kendisinden almamalarını ısrarla rica ediyor, onu bu madalyonla gömerlerse kötü ruhun bedenini asla ele geçiremeyeceğini iddia ediyordu.

— Bütün söylediği bu mu?

— Hayır. Darağacına gitmek üzere benden ayrılırken, bu akşam döneceğinizi ve döner dönmez beni görmeye geleceğinizi de söyledi, sizi bu yüzden bekliyordum işte.

— Size bunu mu söyledi? dedim şaşkınlıkla.

— Evet, bir de beni son bir rica için görevlendirdi.

— Bana mı?

— Size. Bana dedi ki, döndüğünüz zaman sizden... Tanrım! Böyle bir şeyi size söylemeye asla cüret edemem.

— Söyleyin hanımefendiciğim, söyleyin.

— Peki! Sizden Adalet'e[6] gitmenizi ve naaşının altında, ruhu için beş Pater ve beş Ave okumanızı rica etmemi istedi. Beni reddetmeyeceğinizi söyledi sayın peder.

— Haklı da, çünkü gideceğim.

— Ah! Ne kadar iyisiniz!

Ellerimi tutup öpmek istedi.

Ellerimi çektim.

— Hadi ama, hanımefendiciğim, dedim, cesaret!

— Tanrı bana cesaret veriyor sayın peder, bu konuda şikayetim yok.

— Başka bir şey istemedi mi?

— Hayır.

— İyi! Ruhunun huzur bulması için bir tek bu isteğin yerine gelmesi gerekiyorsa, ruhu huzur bulacak.

Saat yaklaşık on buçuktu. Nisan ayının son günleriydi ve hâlâ serin bir esinti vardı. Yine de gökyüzü güzeldi, özellikle de bir ressam için, çünkü ay ufka yücelik kazandıran karanlık dalgaların oluşturduğu bir denize batıp çıkıyordu.

Şehrin eski surlarının çevresini dolandım ve Paris kapısına geldim. Saat akşamın on birini geçmiş olduğundan, açık kalan tek Etampes kapısı buydu.

Gezintimin varış noktası, o zamanki gibi bugün de tüm şehre hâkim açık bir alanda bulunuyordu. Yalnız bugün, o

zamanlar bu alanda kurulmuş olan darağacından geriye, sadece iki kalasın birleştirdiği ve darağacını oluşturan üç direği destekleyen duvara ait üç parça kalmıştır.

Etampes'tan Paris'e giderken yolun solunda ve Paris'ten Etampes'a giderken de sağında kalan bu açık alana varmak için, şehri korumak üzere ovanın ortasında tek başına dikilmiş bir nöbetçiyi andıran ileri tabya, Guinette Kulesi'nin dibinden geçmek gerekiyordu.

Bu kuleyi siz biliyor olmalısınız Şövalye Lenoir, XI. Louis'nin eskiden havaya uçurmaya çalışıp da başaramadığı bu kulede patlama sonucu büyük bir gedik açılmıştır, gözbebeği olmayan kocaman bir gözün kara çukuruyla, sadece ucunu görebildiği darağacına bakar gibidir kule.

Gündüzleri kargaların mekânı, geceleri ise gece kuşları ve baykuşların sarayıdır.

Onların çığlıkları ve ötüşleri arasında açık alanın yolunu tuttum, dar, çetin, bozuk, kayalığa oyulmuş, çalıların arasından geçen bir yoldu bu.

Korktuğumu söyleyemem. Tanrı'ya inanan, ona bel bağlayan insan hiçbir şeyden korkmamalıdır; ama heyecanlıydım.

Etrafta bir tek, aşağı şehirdeki değirmenin yeknesak tiktakları, baykuşların ve gece kuşlarının çığlıkları ve rüzgârın çalılıklarda çıkardığı ıslık sesleri duyuluyordu.

Ay, kara bir bulutun içine giriyor, bulutun kenarlarını beyazımtırak bir saçakla süslüyordu.

Kalbim çarpmaktaydı. Görmek için geldiğim şeyi değil de beklenmedik bir şeyi görecekmişim gibi geliyordu bana. Tırmanmaya devam ediyordum.

Yokuşun belli bir noktasına geldiğimde, daha önce sözünü ettiğim şu iki meşe kirişten ve üç direkten oluşan darağacının üst ucunu seçmeye başladım.

İdam mahkûmlarını bağladıkları demir haçları işte bu meşe kirişlere asarlar.

Rüzgârın boşlukta salladığı, bahtsız l'Artifaille'ın bedenini hareketli bir gölge gibi görüyordum.

Aniden durdum; şimdi darağacını en tepesinden dibine kadar seçebiliyordum. Dört ayaklı bir hayvana benzeyen ve hareket eden biçimsiz bir kütle görmekteydim.

Durdum ve bir kayanın arkasına gizlendim. Bu hayvan bir köpekten daha iri ve bir kurttan daha büyüktü.

Aniden arka ayaklarının üzerinde kalktı ve bu hayvanın Platon'un iki ayaklı ve tüysüz bir hayvan, yani bir insan olarak adlandırdığı canlıdan başka bir şey olmadığını fark ettim.

Dini duygularla dua etmek ya da dindışı duygularla bir günah işlemek dışında, bir insanın bu saatte bir darağacının altında ne işi olabilirdi?

Her halükârda sesimi çıkarmadan beklemeye karar verdim.

Bu sırada ay, onu bir an için gizlemiş olan buluttan sıyrıldı ve dosdoğru darağacını aydınlattı.

Böylece adamı açık seçik görebildim, hatta yaptığı tüm hareketleri de.

Bu adam yerden bir merdiven aldı ve merdiveni direklerden birine, asılmış insana en yakın olanına dayadı.

Sonra merdivene tırmandı.

Asılmış insanla, canlı ile ölünün bir kucaklaşma içinde karıştıkları duygusu uyandıran garip bir bütünlük oluşturdu.

Aniden korkunç bir çığlık işitildi. İki bedenin sallandığını gördüm; boğuk bir sesin yardım istediğini duydum, bu ses çok geçmeden duyulmaz oldu; ardından iki bedenden birisi darağacından düştü, diğeriyse ipin ucunda sallanıyor, kollarını ve bacaklarını savuruyordu.

Rezil aracın altında ne olup bittiğini kestirmem mümkün değildi; ama ister insan, ister Şeytan işi olsun, olağanüstü bir şey olmuştu, yardıma çağıran, imdat isteyen biri vardı.

Öne doğru atıldım. Gördüğüm kadarıyla, asılmış olanın çırpınışı artmış gibiydi, onun altında ise, darağacından düşmüş olanın hareketsiz ve yerde yatan bedeni duruyordu.

Önce canlı olana koştum. Merdivenin basamaklarını hızla tırmandım ve bıçağımla ipi kestim; asılmış olan yere düştü, ben de merdivenden aşağı atladım.

Asılmış olan korkunç kasılmalar içinde yerde yuvarlanıyor, ceset ise hâlâ hareketsizliğini koruyordu.

Yağlı ilmiğin zavallı adamcağızın boynunu hâlâ sıkmakta olduğunu anladım. Üstüne yatıp onu zapt ettim ve onu boğan yağlı ilmiği binbir güçlükle çözdüm.

Beni bu adamla yüz yüze gelmek zorunda bırakan bu işlem sırasında, hayretle onun cellat olduğunu gördüm. Gözleri yuvalarından fırlamış, yüzü morarmış, ağzı neredeyse çarpılmıştı; solumadan çok hırıltıya benzeyen bir nefes çıkmaktaydı göğsünden.

Yine de hava yavaş yavaş ciğerlerine giriyordu, havayla birlikte hayat da.

Sırtını büyük bir taşa yaslamıştım; bir süre sonra kendine gelir gibi göründü, öksürdü, öksürürken başını çevirdi ve nihayet bana baktı.

Şaşkınlığı, benim yaşamış olduğum şaşkınlıktan az değildi.

— Aaa! Sayın peder, dedi, sizsiniz ha?

— Evet, benim.

— Burada ne işiniz var? diye sordu.

— Ya sizin?

Kafasını toplar gibi göründü. Bir daha etrafına bakındı, ama bu sefer gözleri cesedin üzerinde durdu.

— Ah! dedi ayağa kalkmaya çalışarak, gidelim buradan sayın peder, Tanrı aşkına gidelim buradan.

— Siz isterseniz gidin dostum, ama benim yerine getirilecek bir görevim var.

— Burada mı?

— Burada.

— Peki nedir o görev?

— Bugün sizin astığınız bu bahtsız, darağacının altına gelmemi, ruhunun selameti için beş Pater ve beş Ave okumamı istemiş.

— Ruhunun selameti için mi? Ah sayın peder, bu ruhu kurtarırsanız başınıza iş alırsınız, bu adam Şeytan'ın ta kendisi.

— Nasıl! Şeytan'ın ta kendisi mi?

— Elbette, bana ne yaptığını görmediniz mi?

— Ne diyorsunuz! Size yaptığını mı? Ne yaptı ki size?

— Beni astı ya!

— Sizi astı mı? Ama bana kalırsa tersine, bu üzücü hizmeti siz ona sunmuştunuz.

— Evet aslında. Üstelik onu bir güzel astığımı sanıyordum. Belli ki yanılmışım. Peki ya kaçıp kurtulmak için benim darağacında olduğum andan neden yararlanmadı acaba?

Cesedin yanına gidip onu hafifçe doğrulttum, sertleşmiş ve soğuktu.

— Çünkü ölü, dedim.

— Ölü! diye tekrarladı cellat. Ölü ha! Aman Tanrım! Bu daha da beter; kaçalım öyleyse sayın peder, canımızı kurtaralım.

Ve ayağa kalktı.

— Yok, yemin ederim, dedi, kalmayı tercih ediyorum, en fazla kalkar ve beni kovalar. Ama en azından siz, kutsal bir insan olduğunuz için beni korursunuz.

— Dostum, dedim cellada, gözümü ona dikerek, bu meselede bir iş var. Demin, bu saatte burada ne işim olduğunu soruyordunuz bana. Şimdi de ben size soruyorum: Sizin burada ne işiniz vardı?

— Aslında sayın peder, bunu size günah çıkarma sırasında söylemem lazım ya da farklı bir biçimde. Eh peki, farklı biçimde söyleyeceğim size. Ama durun...

Geriye doğru bir hareket yaptı

— Ne oldu?

— Kımıldamıyor orada değil mi?

— Hayır, rahat olun, zavallıcık tam anlamıyla ölü.

— Aman! Tam anlamıyla ölü... tam anlamıyla ölü... ne önemi var! Size yine de neden buraya geldiğimi söyleyeceğim, eğer yalan söylersem beni yalanlayacak, hepsi bu.

— Söyleyin.

— Size söylemem gerekir ki bu zındık günah çıkarmanın lafını bile ettirmedi; sadece ara sıra şöyle diyordu: "Rahip Moulle geldi mi?" Ona, "Hayır, henüz değil" diye cevap veriliyordu. Göğüs geçiriyordu; ona bir rahip getiriliyor, o ise, "Hayır! Rahip Moulle... başkası olmaz" diyordu.

— Evet, bunu biliyorum.

— Guinette Kulesi'nin dibinde durdu: "Bakın bakalım" dedi bana, "Rahip Moulle'un geldiğini görüyor musunuz?" "Hayır" dedim. Ve tekrar yola koyulduk. Merdivenin altında tekrar durdu. "Rahip Moulle gelmiyor mu?" diye sordu. "Hayır dedim ya size." Aynı şeyi tekrarlayıp duran bir adamdan daha sinir bozucu bir şey olamaz. "Hadi o zaman" dedi. İpi boynuna geçirdim. Ayaklarını basamağa koydum, "Tırman" dedim. Fazla nazlanmadan tırmandı; ama merdivenin üçte ikisini çıkmıştı ki, "Durun" dedi, "Rahip Moulle'un gelip gelmediğinden emin olmalıyım." "Eh bakın bakalım" dedim, "yasak değil ya." Bunun üzerine son bir kez daha kalabalığı gözleriyle taradı, sizi görmeyince de göğüs geçirdi. İkna olduğunu ve geriye sadece infazı gerçekleştirmek kaldığını sandım; ama yaptığım hareketi gördü. "Dur" dedi. "Yine ne var?" "Boynumdaki Bakire Meryem madalyonunu öpmek istiyorum." "Ha! Bu mu?" dedim, "Çok yerinde bir davranış, öp." Ve madalyonu dudaklarına götürdüm. "Başka ne var?" diye sordum. "Bu madalyonla gömülmek istiyorum." "Hımm!" dedim, "Bana kalırsa asılandan geriye kalan ne varsa cellada aittir." "Bu beni ilgilendirmez, ben madalyonumla gömülmek istiyorum." "İstiyorum, istiyorum... Biraz abartıyorsunuz!" "İstiyorum, ne olmuş!" Sabrım taştı; tamamen hazırdı, ip boynundaydı, ipin öbür ucu da kancaya takılıydı. "Cehenneme git!" dedim. Ve onu boşluğa fırlattım. "Bakire Meryem, acıy..." İşte tüm söyleyebildiği bu oldu; ip aynı anda hem adamı, hem cümleyi boğdu. Aynı anda, ne yapılması gerektiğini bilirsiniz, ipi tuttum, omuzlarına

çullandım ve hınk! hınk! İş bitti. Benden yakınmasını gerektirecek bir şey olmadı ve sizi temin ederim ki acı çekmedi.

— Ama tüm bunlar bu akşam neden geldiğinizi açıklamıyor.

— Ah! İşte anlatması en zor olan da bu ya.

— Pekâlâ! Ben söyleyeyim size, onun madalyonunu almaya geldiniz.

— Öyle olsun, evet, Şeytan beni dürttü. Kendi kendime şöyle dedim: "İyi, iyi! Sen iste; bunu söylemek çok kolay, rahat ol sen, ama gece olsun görürüz." Böylece, gece evden çıktım. Merdivenimi civarda bir yerde bırakmıştım; nerede olduğunu biliyordum. Bir gezinti yapacaktım; en uzun yoldan geri döndüm ve düzlükte kimsenin olmadığını görüp hiçbir ses duymayınca darağacına yaklaştım, merdiveni dayadım, tırmandım, asılmış adamı kendime doğru çektim, zincirini boynundan çıkardım ve...

— Ve ne?

— Gerçekten, ister inanın ister inanmayın. Madalyon onun boynundan ayrıldığı anda asılmış adam beni yakaladı, kafasını yağlı ilmikten çekti, kendisininkinin yerine benim kafamı geçirdi ve Tanrı inandırsın, benim onu ittiğim gibi bu sefer de o beni itti. Olan biten bu işte.

— İmkânsız, yanılıyorsunuz.

— Beni asılmış buldunuz mu, bulmadınız mı?

— Buldum.

— Daha ne! Size yemin ederim ki kendi kendimi asmadım. İşte size söyleyebileceklerimin hepsi bu.

Bir an düşündüm.

— Ya madalyon, diye sordum, o nerede?

— Bilmem, yerde arayın, uzakta olamaz. Asılmış olduğumu anlayınca, elimden bıraktım.

Ayağa kalktım ve yerde göz gezdirdim. Bir ay ışığı huzmesi, arayışıma rehberlik eder gibi madalyonun üzerine düşmekteydi.

Onu yerden aldım. Zavallı l'Artifaille'ın cesedine yaklaşıp madalyonu boynuna taktım.

Madalyon göğsüne değdiği anda, tüm bedeninden ürperti gibi bir şey geçti ve göğsünden tiz ve neredeyse acılı bir çığlık çıktı.

Cellat geriye doğru sıçradı.

Bu çığlıkla zihnim aydınlandı. Kutsal kitaplar Şeytan çıkarmalardan ve cin çarpmışların bedeninden çıkarken iblislerin attığı çığlıklardan söz ediyordu.

Cellat yaprak gibi titriyordu.

— Buraya gelin dostum, dedim, sakın korkmayın.

Tereddüt ederek yaklaştı.

— Benden ne istiyorsunuz? dedi.

— İşte tekrar yerine koymanız gereken bir ceset.

— Asla! Beni yine assın diye mi!

— Tehlike yok dostum, sizi her konuda temin ederim.

— Ama sayın peder! Sayın peder!

— Gelin diyorum size.

Bir adım daha attı.

— Hımm! diye mırıldandı, güvenmiyorum.

— Yanılıyorsunuz dostum. Beden madalyonuna kavuştuğunda korkacak hiçbir şey kalmıyor.

— Neden peki?

— Çünkü Şeytan'ın onun üzerinde hiçbir etkisi olmayacak. Bu madalyon onu koruyordu, siz onu aldınız; alır almaz da onu kötülüğe teşvik etmiş ve iyilik meleği tarafından uzaklaştırılmış olan kötü cin tekrar cesedin içine girdi ve bu kötü cinin marifetini gördünüz.

— Öyleyse şu işittiğimiz çığlık?..

— O çığlık, kurbanını elinden kaçırdığını hissettiğinde kötü cinin attığı çığlıktı.

— Bak hele, dedi cellat, gerçekten de öyle olabilir.

— Olan bu.

— Öyleyse onu tekrar kancasına asayım.

— Asın, adaletin seyrini izlemesi lazım. Cezanın tamamlanması gerek.

Zavallı adam hâlâ tereddüt ediyordu.

— Hiç korkmayın, dedim, sizi her konuda temin ederim.

— Önemi yok, dedi cellat, gözlerinizi üzerimden ayırmayın, en ufak çığlıkta da yardımıma koşun.

— Rahat olun, bana ihtiyacınız olmayacak.

Cesede yaklaştı, omuzlarından tutarak yavaşça doğrulttu ve onunla konuşarak merdivene doğru çekti.

— Korkma l'Artifaille, diyordu ona, madalyonunu almak için yapmıyorum bunu... Gözünüzü bizden ayırmayacaksınız, değil mi sayın peder?

— Hayır dostum, rahat olun.

— Madalyonunu almak için yapmıyorum bunu, diye devam etti cellat, en yatıştırıcı sesiyle. Hayır, rahat ol; mademki öyle arzu ettin, madalyonunla gömüleceksin. Haklısınız, hareket etmiyor sayın peder.

— Gördünüz ya.

— Madalyonunla gömüleceksin. Bu arada, sayın pederin isteği üzerine seni tekrar yerine koyacağım, çünkü, benim için, anlıyorsun ya!..

— Evet, evet, dedim, gülümsemekten kendimi alamıyordum. Ama çabuk olun.

— İşte oldu, dedi, tekrar kancaya takmış olduğu bedeni bırakıp, aynı anda yere atlayarak.

Beden hareketsiz ve cansız bir biçimde boşlukta sallandı.

Diz çöküp l'Artifaille'ın benden istediği duaları okumaya koyuldum.

— Sayın peder, dedi cellat yanımda diz çökerek. Ben de tekrar edebileyim diye duaları biraz yüksek sesle ve tane tane okur musunuz?

— Ne! Talihsiz adam! Duaları unuttunuz mu yoksa?

— Onları hiçbir zaman öğrenmedim sanırım.

Beş Pater ve beş Ave'yi okudum, cellat da duaları benim arkamdan özenle tekrarladı.

Dua bitince ayağa kalktım.

— L'Artifaille, dedim yüksek sesle idam mahkûmuna, ruhunun selameti için elimden ne geliyorsa yaptım, gerisi Bakire Meryem'e kalmış.

— Amin! dedi arkadaşım.

O sırada bir ay ışığı huzmesi, gümüş bir şelale gibi cesedi aydınlattı. Notre-Dame'da saat gece yarısını vurdu.

— Hadi, dedim cellada, artık burada yapacak işimiz kalmadı.

— Sayın peder, dedi zavallıcık, bana son bir iyilik yapma lütfunda bulunur muydunuz?

— Neymiş o?

— Bana evime kadar eşlik etmek; benimle bu yaman adam arasında sıkıca kapanmış kapımın bulunduğunu hissetmedikçe rahat edemeyeceğim.

— Gelin dostum.

Açık alanı terk ettik, arkadaşım her on adımda bir arkasına dönüp, asılmış adamın yerinde durup durmadığını kontrol ediyordu.

Hiçbir kıpırtı olmadı.

Şehre geri döndük. Dostumu evine kadar götürdüm. Işıklarını yakmasını bekledim, sonra bana veda etti, kapının aralığından teşekkür ederek kapısını kapattı. Bedenen ve zihnen huzur içinde evime döndüm.

Ertesi gün uyandığımda, hırsızın karısının yemek odamda beni beklediğini söylediler.

Yüzünde huzurlu ve neredeyse neşeli bir ifade vardı.

— Sayın peder, dedi, size teşekkür etmeye geldim, dün Notre-Dame'da saat gece yarısını vururken kocam bana göründü ve şöyle dedi: "Yarın sabah, Rahip Moulle'u görmeye git, onun ve Bakire Meryem'in sayesinde ruhumun kurtulduğunu söyle ona."

-XI-

Saçtan Bilezik

— Sevgili peder, dedi Alliette, size sonsuz saygı, Cazotte'a da sonsuz hayranlık duyuyorum; sizin iyilik meleğinizle kötülük meleğinizin etkisini tümüyle kabul ediyorum, ama bir şeyi unutuyorsunuz ki ben bunun canlı örneğiyim: Ölüm yaşamı yok etmez, ölüm insan bedeninin bir dönüşüm biçimidir sadece; ölüm hafızayı yok eder, hepsi bu. Eğer hafıza yok olmasaydı, her birimiz dünyanın başlangıcından bugüne kadarki ruh yolculuklarımızı hatırlardık. Felsefe taşı bu sırdan başkası değildir; Pythagoras'ın bulmuş olduğu, Saint-Germain Kontu'yla Cagliostro'nun da tekrar bulduğu sırdır bu; ben de bu sırra sahibim ve daha önce de dört beş kere başına geldiğini kesin olarak hatırladığım için, bedenimin öldüğünü biliyorum, üstelik bedenim öldü demekle hata ediyorum, bazı bedenler vardır ki ölmezler, benim bedenim de bu bedenlerden.

— Mösyö Alliette, dedi doktor, öncelikle bana bir izin verir misiniz?

— Ne izni?

— Ölümünüzden bir ay sonra mezarınızı açtırma izni.

— Bir ay, iki ay, bir yıl, on yıl sonra, ne zaman isterseniz doktor; ama temkinli olun... çünkü cesedime vereceğiniz zarar, ruhumun girdiği diğer bedeni de etkileyebilir.

— Siz bu çılgınlığa inanıyorsunuz demek?

— Buna inanmak için bedel ödedim: Gördüm.

— Ne gördünüz?.. Şu yaşayan ölülerden birini mi?

— Evet.

— Hadi ama Mösyö Alliette, herkes kendi öyküsünü anlattığına göre siz de sizinkini anlatın; anlatılan öyküler içinde gerçeğe en yakın olanın bu olması ilginç olurdu.

— Gerçeğe yakın ya da değil doktor, işte tüm gerçekliği içinde öyküm. Strasbourg'dan Loéche kaplıcalarına gidiyordum. Yolu biliyorsunuz değil mi doktor?

— Hayır, ama önemli değil, devam edin siz.

— Dediğim gibi, Strasbourg'dan Loéche kaplıcalarına gidiyor, doğal olarak da Basel'den geçiyordum, orada halk taşıtını bırakıp, özel bir araba kiralamam gerekiyordu.

Bana tavsiye edilen Couronne Oteli'ne varınca, bir araba araştırarak, otel sahibinden şehirde benimle aynı yola gidecek birinin olup olmadığını öğrenmesini rica ettim; yolun hem daha eğlenceli hem daha az masraflı olmasını sağlayacak o kişiye beraber yolculuk etmemizi önerecekti.

Akşam istediğimi yapmış olarak geri döndü; emzirdiği üç aylık bebeğini kaybetmiş olan Basel'li bir tüccarın karısı bu kaybın ardından hastalanmış ve kendisine Loéche kaplıcalarına gitmesi önerilmişti. Bir yıllık evli olan genç karıkocanın ilk çocuklarıydı bu.

Otel sahibim, kadını kocasından ayrılmaya zor ikna ettiklerini anlattı. Ya kesinlikle Basel'de kalmayı ya da kocasının da kendisiyle birlikte Loéche'e gelmesini istiyordu; ama öte yandan sağlığı nedeniyle kaplıcalara gitmek zorunda olduğu ve kocasının ise ticari işleri dolayısıyla Basel'de kalması gerektiğinden kararını vermişti, ertesi sabah benimle birlikte yola çıkıyordu. Oda hizmetçisi ona eşlik edecekti.

Civardaki küçük bir köyün kilisesinde hizmet gören Katolik bir rahip de bizimle gelecek ve arabadaki dördüncü koltukta oturacaktı.

Ertesi gün sabah saat sekize doğru araba bizi almak için otele geldi; rahip gelmişti bile. Ben de arabaya bindim ve hanımla oda hizmetçisini almaya gittik.

Arabanın içinden karıkocanın birbirlerine veda edişlerine tanık olduk, dairelerinde başlayıp dükkânda devam eden vedalaşmaları ancak sokakta son buldu. Kuşkusuz kadının bir önsezisi vardı, çünkü bir türlü teselli bulmuyordu. Elli fersahlık bir yola gitmiyor da dünya turuna çıkıyordu sanki.

Koca daha sakin görünüyordu, yine de mantıken böyle bir ayrılık için olması gerekenden daha heyecanlıydı.

Nihayet yola çıktık.

Doğal olarak rahip ve ben en iyi iki yeri yolcu kadınla oda hizmetçisine bırakmıştık, yani biz ön koltuklarda, onlarsa arka koltuklardaydı.

Soleure yolunu tuttuk, ilk gün geceyi Mundischwyll'de geçirdik. Yol arkadaşımız hanım tüm gün boyunca sıkıntılı ve kaygılı görünmüş, akşam geri dönen bir araba görerek tekrar Basel'in yolunu tutmak istemişti. Oda hizmetçisi onu yola devam etmeye ikna edebildi.

Ertesi gün sabah saat dokuza doğru yola koyulduk. Gün kısa sürecekti; Soleure'den ileriye gitmeyi düşünmüyorduk.

Akşama doğru şehri seçmeye başladığımız sırada hastamız ürperdi.

— Ah! dedi, durun, bizi takip ediyorlar.

Arabanın kapısından dışarıya doğru eğildim.

— Yanılıyorsunuz hanımefendi, diye cevap verdim, yol tamamen boş.

— Garip, diye ısrar etti. Bir atın dörtnala koştuğunu duyuyorum.

Yanlış gördüğümü sandım. Arabadan kafamı çıkararak daha da öteye uzattım.

— Kimse yok hanımefendi, dedim.

O da baktı ve tıpkı benim gibi, yolun bomboş olduğunu gördü.

— Yanılmışım, dedi, kendisini arabanın arka koltuğuna bırakarak.

Ve düşüncesini kendi üzerinde yoğunlaştırmak isteyen bir kadın gibi gözlerini kapadı.

Ertesi gün sabahın beşinde yola çıktık. Bu sefer gün uzun sürecek, sürücümüz geceyi Bern'de geçirecekti. Bir gün öncekiyle aynı saatte, yani beşe doğru, yol arkadaşımız dalmış olduğu bir tür uykudan sıyrıldı ve kolunu arabacıya doğru uzatarak:

— Sürücü, dedi, durun. Bu sefer eminim, takip ediliyoruz.

— Hanımefendi yanılıyorlar, diye cevap verdi arabacı. Karşılaştığımız ve sakin sakin yollarına devam eden üç köylüden başkasını görmüyorum.

— Ama dörtnala koşan atın sesini duyuyorum.

Bu sözler öyle bir inançla dile getirilmişti ki, arkamıza bakmaktan kendimi alamadım.

— İmkânsız hanımefendi, diye cevap verdim, atlı birini görmüyorum.

— Nasıl olur da atlı birini görmezsiniz, oysa ben bir adamla bir atın gölgesini görüyorum.

Elinin işaret ettiği yöne baktım ve gerçekten de bir atla bir binicinin gölgesini gördüm. Ama gölgelerin ait olduğu bedenleri boş yere aradım.

Bu tuhaf durumu rahibe söyledim, o da haç çıkardı.

Yavaş yavaş bu gölge aydınlandı, giderek daha az görünür oldu ve nihayet tümüyle kayboldu.

Bern'e girdik.

Tüm bu belirtiler zavallı kadına uğursuz görünüyordu; durmadan dönmek istediğini söylüyor, yine de yoluna devam ediyordu.

İster yaşadığı manevi kaygıdan olsun, ister hastalığın doğal seyrinden, Thun'a vardığımızda hasta öylesine kötü durumdaydı ki yola sedyede devam etmesi gerekti. Kander-Thal'dan ve Gemmi'den bu şekilde geçti. Loéche'e geldiğimizde, bir yılancık baş gösterdi ve bir aydan uzun bir süre sağır ve kör oldu.

Zaten önsezileri onu yanıltmamıştı, olsa olsa yirmi fersah yol almışken kocası bir beyin hummasına yakalanmıştı.

Hastalık öyle hızlı bir seyir izlemişti ki, durumunun ciddiyetini sezen koca aynı gün karısını haberdar etmek ve geri dönmesini istemek için bir atlı yollamıştı. Ama Lauffen Breinteinbach arasında at yere kapaklanmış, düşen atlı kafasını bir taşa çarpmıştı; bir hana giden atlının, başına gelen kazadan onu haberdar etmek dışında, kendisini gönderen kişi için elinden bir şey gelmemişti.

Bunun üzerine başka bir haberci yola çıkarılmıştı, ama üzerlerinde bir uğursuzluk vardı kuşkusuz; haberci Kander-Thal'ın sınırında atını bırakmış, Oberland'ı Valais'den ayıran Schwalbach Yaylası'na çıkmak için bir rehber edinmiş, Attels Dağı'ndan yuvarlanan bir çığ yarı yolda onu kendisiyle birlikte bir uçuruma sürüklemişti; rehber mucize eseri kurtulmuştu.

Bu süre zarfında hastalık korkunç bir seyir izliyordu; kafasına buz koymak için çok uzun saçları olan hastanın

kafasını kazımak zorunda kalmışlardı. O andan itibaren, can çekişen adamın hiçbir umudu kalmamış ve bir sükûnet anında karısına mektup yazmıştı:

"Sevgili Bertha,

Ölmek üzereyim ama senden tümüyle ayrılmak istemiyorum. Kestikleri ve bir kenara koyduracağım saçlarımdan bir bilezik yaptır. Onu hep üstünde taşı, bana öyle geliyor ki böylece tekrar bir araya geleceğiz.

Senin Frederick'in."

Sonra bu mektubu bir üçüncü haberciye teslim etmiş ve kendisi son nefesini verir vermez yola çıkmasını buyurmuştu.

Aynı akşam ölmüştü. Ölümünden bir saat sonra haberci yola çıkmış ve iki selefinden daha şanslı olarak, beşinci günün sonuna doğru Loéche'e varmıştı.

Ama kadını kör ve sağır bulmuştu; bu iki sakatlık, kaplıcaların etkisi sayesinde ancak bir ayın sonunda yok olmaya başlamıştı. Kötü haberi kadına ancak bir sonraki ay içinde vermeye cesaret etmişlerdi, zaten kendisine görünen değişik görüntüler de onu bu habere hazırlamıştı. Tamamen iyileşmek için son bir ay daha orada kalmış, nihayet üç aylık yokluğun ardından tekrar Basel'e dönmüştü.

Ben ise tedavimi tamamlamıştım, kaplıca kürüne başvurma sebebim olan romatizma çok daha iyiye gittiği için, onunla dönmek üzere iznini istedim, benim şahsımda, yola çıkış anımızda ancak şöyle bir gördüğüm, ama sonuçta görmüş olduğum kocasından söz edeceği birini bulmaktan dolayı minnetle kabul etti.

Loéche'den ayrıldık, beşinci günün akşamı Basel'e dönmüştük.

Bu zavallı dulun evine dönüşünden daha hüzünlü ve daha acıklı bir şey yoktu; genç karıkoca dünyada yapayalnız olduğundan, koca ölünce dükkân kapanmış, sarkaç durduğunda hareketin son bulması gibi, ticaret son bulmuştu. Onu tedavi eden doktor, son anlarına tanık olan insanlar bulunup getirildi ve onlar aracılığıyla bir biçimde bu can çekişme yeniden canlandırıldı, bu ilgisiz yüreklerde neredeyse çoktan unutulmuş olan bu ölüm yeniden kurgulandı.

Kadın, en azından, kocasının ona bıraktığı şu saçları istedi.

Doktorun aklına saçların kesilmesini istemiş olduğu geldi; berber hastanın kafasını kazımış olduğunu hatırladı, ama hepsi bu. Saçlar yele savrulmuş, dağılmış, yok olmuştu.

Kadının umudu kırıldı; can çekişen adamın bu yegâne arzusu, yani karısının onun saçlarından bir bileziği takması, gerçekleşmesi imkânsız bir arzuydu demek.

Geceler birbirini kovaladı; evin içinde dolanan dul kadının canlı bir varlıktan çok bir gölgeye benzediği son derece hüzünlü gecelerdi bunlar.

Yatar yatmaz, daha doğrusu uyur uyumaz, sağ kolunun uyuştuğunu hissediyor ve kendisine bu uyuşma kalbine ulaşmış gibi geldiğinde uyanıyordu ancak. Bu uyuşma bileğinden, yani saçtan bileziğin olması gereken yerden başlıyordu; kadın çok dar demir bir bileziğin baskısına benzer bir baskı hissediyordu bileğinde ve bileğinden başlayan uyuşma, söylemiş olduğum gibi, kalbine ulaşıyordu.

Belliydi ki ölü, isteğinin yerine getirilmemesi karşısında üzüntüsünü gösteriyordu.

Dul kadın, mezarın öte yanından gelen bu üzüntüyü anladı. Mezarı açtırmaya ve kocasının kafası tamamen

kazınmamışsa, onun son arzusunu yerine getirmek için yeterli miktarda saç almaya karar verdi.

Sonuç olarak, niyetinden kimseye söz etmeksizin, mezarcıyı çağırması için birini gönderdi.

Ama kocasını gömen mezarcı ölmüştü. Daha on beş gün önce işe başlamış olan yeni mezarcı da mezarın nerede olduğunu bilmiyordu.

Bunun üzerine, atla atlının çifte görüntüsünü görmüş, bileziğin baskısını hissetmiş olduğu için mucizelere inanma hakkını kendisinde gören kadın, bir Tanrı esini umarak tek başına mezarlığa gitti, mezarların üstünde bitenler gibi yeşil ve uzun ömürlü otlarla kaplı bir tümseğin üzerine oturdu ve araştırmasında kendisine yardımcı olabilecek yeni bir işaret bekledi.

Bu mezarlığın duvarına bir ölüm dansı resmedilmişti. Gözleri Ölüm'ün üzerinde durdu, uzun süre için bu alaycı ve korkunç surata dikili kaldı.

O sırada, Ölüm'ün etleri dökülmüş kolunu kaldırdığı ve kemikli parmağının ucuyla son mezarların ortasındaki bir mezarı işaret ettiği duygusuna kapıldı.

Dul kadın dosdoğru o mezara gitti, oraya vardığında Ölüm'ün, kolunu eski duruşuna getirdiğini açıkça görür gibi oldu.

Mezara bir işaret koyup mezarcıyı çağırmaya gitti, saptanan yere onu getirerek şöyle dedi:

— Kazın, burası!

Bu işlem sırasında ben de orada bulunuyordum. Bu acıklı macerayı sonuna kadar takip etmek istemiştim.

Mezarcı kazdı.

Tabuta ulaşınca, kapağı kaldırdı. Önce tereddüt etmiş, ama dul kadın kararlı bir sesle ona şöyle demişti:

— Kaldırın, kocamın tabutu bu.

Mezarcı itaat etti, bu kadın kendi sahip olduğu güveni başkalarına aktarmayı nasıl da biliyordu.

Bunun üzerine gözlerimle gördüğüm mucizevi bir şey oldu. Bu, o ceset, kocasının cesedi olmakla kalmıyor, neredeyse solgun rengine kadar onun canlı halini yansıtıyordu, dahası, kazınmış olduklarından bu yana, yani öldüğü günden bu yana saçları öyle uzamıştı ki, tabutun tüm çatlaklarından bitki kökleri gibi fışkırıyorlardı.

Zavallı kadın sadece uyuyor gibi görünen bu cesedin üzerine eğildi; onu alnından öpüp, bir ölünün kafasında mucizevi bir şekilde biten uzun saçlarından bir tutam kesti ve bu saçlardan bir bilezik yaptırdı.

O günden sonra gece uyuşmaları son buldu. Yalnız büyük bir tehlikenin yakınında bulunduğunda, bileziğin hafif bir baskısı, dostça bir kavrayışı dikkatli olması için onu uyarmaktaydı.

Pekâlâ! Bu bedenin gerçekten öldüğüne, bu cesedin sahiden bir ceset olduğuna inanıyor musunuz? Ben inanmıyorum.

— Peki, diye sordu solgun kadın, ışıksızlığın bizi mahkûm ettiği bu karanlıkta hepimizi ürperten son derece tuhaf bir tınıyla. Bu cesedin mezardan çıktığının konuşulduğunu duymadınız mı hiç, onu gören ya da onunla temas eden herhangi birinin zarar gördüğünden söz edildiğini hiç duymadınız mı?

— Hayır, dedi Alliette. Ülkeden ayrıldım.

— Ya! dedi doktor, bu kadar kolay pes etmeniz hiç doğru değil Mösyö Alliette. İşte bakın Madam Gregoriska, sizin İsviçre-Basel'deki iyi tüccarınızı Polonyalı, Eflaklı ya da Macar bir vampire dönüştürmeye tam anlamıyla hazır. Karpat Dağları'nda kaldığınız sırada, diye devam etti doktor gülerek, tesadüfen vampir görmüş olabilir misiniz acaba?

— Dinleyin, dedi solgun kadın tuhaf bir törensellikle, mademki burada herkes bir öykü anlattı, ben de bir tane anlatmak istiyorum. Doktor, öykünün gerçek olmadığını söyleyemezsiniz; benim başımdan geçti çünkü... Bugüne kadar bilimin size söyleyemediği şeyi öğreneceksiniz böylece; yüzümün neden bu kadar solgun olduğunu öğreneceksiniz.

O sırada bir ay ışığı huzmesi pencere perdelerinin arasından sızıp, onun uzanmış olduğu kanepeye vurarak, kadını bir mezara uzanmış siyah mermerden bir heykele benzeten mavimtırak bir ışıkla sarmaladı.

Teklif karşısında tek bir ses çıkmadı, ama salona hâkim olan derin sessizlik herkesin kaygıyla beklediğinin habercisiydi.

Karpat Dağları

— Ben Polonyalıyım, Sandomir'de doğdum, yani efsanelerin dini dogmalara dönüştüğü, aile geleneklerimize İncil'e olduğu kadar, belki daha da fazla inandığımız bir memlekette... Hayaleti olmayan tek bir şatomuz, aşina olduğu bir perisi olmayan tek bir kulübemiz yoktur. Yoksulun evinde olduğu gibi varlıklının da evinde, kulübede olduğu gibi şatoda da, dost ilke kadar düşman ilke de kabul edilir. Bazen bu iki ilke mücadeleye girer ve çatışırlar. Bu durumda, koridorlarda öyle esrarlı gürültüler kopar, eski kulelerden öyle korkunç çığlıklar gelir, duvarlarda öyle ürkütücü sarsıntılar olur ki, insanlar şatodan da, kulübeden de kaçarlar, köylüsü olsun, soylusu olsun kiliseye koşup, bizi huzursuz eden şeytanlara karşı yegâne koruyucular olan kutsanmış haça ya da kutsal anmalıklara sarılır.

Ama burada da daha korkunç, daha çetin, daha acımasız iki ilke karşı karşıyadır: Zorbalık ve özgürlük.

1825 yılı, Rusya ile Polonya arasında, genellikle bir ailenin tüm kanının tükenmesi gibi, bir halkın tüm kanının tükendiğini düşündürebilecek şu çatışmalardan birine sahne oldu.

Babam ve iki erkek kardeşim yeni çara başkaldırmışlar ve daima alt edilmiş, daima tekrar ayağa kalkmasını bilmiş olan Polonya bağımsızlık hareketinin saflarında yer almışlardı.

Bir gün küçük erkek kardeşimin öldürüldüğünü öğrendim; bir başka gün büyük erkek kardeşimin ölümcül bir yara aldığını bildirdiler; durmadan yaklaşmakta olan top seslerini dehşet içinde dinlediğim bir günün sonunda, babamın, kumandasındaki üç bin adamdan artakalan yüz kadar atlıyla çıkageldiğini gördüm.

Babam, yıkımının altında gömülmek niyetiyle şatomuza kapanmıştı.

Kendisi adına hiçbir şeyden korkmayan babam benim için kaygılanmaktaydı. Sahiden de babam için ölümden başkası söz konusu değildi, çünkü düşmanlarının eline canlı olarak geçmeyeceğinden çok emindi; ama benim için kölelik, onurumun kırılması, utanç söz konusuydu.

Babam, kalan yüz adamından on tanesini seçti, kâhyayı çağırdı, sahip olduğumuz tüm altın ve mücevherleri ona teslim etti; Polonya'nın ikinci paylaşımı sırasında neredeyse çocuk olan annemin Karpat Dağları'nın ortasındaki Sahastru Manastırı'nda erişilmez bir sığınak bulduğunu hatırlayarak, anneye konuksever davranan manastırın, kuşkusuz kızına karşı daha az konuksever olmayacağı düşüncesiyle, kâhyaya beni o manastıra götürmesi talimatını verdi.

Babamın bana olan büyük sevgisine rağmen vedalaşmamız uzun sürmedi. Ruslar ertesi gün şatonun çok yakınında olacaklardı kuşkusuz. Kaybedilecek zaman yoktu yani.

Kardeşlerimle ava giderken giyme alışkanlığında olduğum uzun bir binici eteğini alelacele üzerime geçirdim. Ahırdaki en güvenilir atı benim için eyerlediler, babam Tula işçiliğinin şaheseri olan kendi tabancalarını eyerimin kuburluklarına soktu, beni öptü ve yola çıkma emri verdi.

Gece ve bir sonraki tüm gün boyunca, Vistül'e dökülen şu adsız dere boylarını takip ederek yirmi fersah yol gittik. Geride bırakılan bu ilk etap, bizi Rusların erişebileceği alanının dışına çıkarmıştı.

Güneşin son ışıklarında Karpat Dağları'nın karlı doruklarının parıldadığını görmüştük. Ertesi günün sonuna doğru dağların eteğine vardık; nihayet üçüncü günün sabahında boğazlarından birini geçmeye başladık.

Bizim Karpatlar'ımız sizin Batı'nın uygarlaşmış dağlarına hiç benzemez. Doğa tuhaf ve görkemli neye sahipse, hepsini tüm haşmeti ile gözler önüne serer. Sürekli karlarla kaplı fırtınalı dorukları bulutların arasında kaybolur; geniş köknar ormanları denize benzeyen göllerin ayna gibi yüzeyine eğilir; bu göllerden tek bir sandal geçmemiş, onların gökyüzünün maviliği gibi derin, billursu sularını hiçbir balıkçı ağı bulandırmamıştır; insan sesi orada kırk yılda bir duyulur, vahşi hayvan çığlıklarının karşılık verdiği bir Moldavya ezgisidir bu: Ezgi ve çığlıklar, basit bir uğultu sayesinde kendi varoluşunun farkına vardığı için tam bir şaşkınlığa düşen münzevi bir yankı yaratacaktır. Kilometreler boyunca, yalnızlığın her adımda gözlerimizin önüne serdiği ve zihnimizde şaşkınlıkla hayranlığın yer değiştirdiği şu beklenmedik güzelliklerle kesilen karanlık orman kubbesi altında yol alınır. Orada tehlike her yerdedir ve binbir farklı tehlike söz konusudur; ama insan korkmaya vakit bulamaz, bu tehlikeler öyle yücedir ki. Bunlar kâh izlediğiniz patikayı, vahşi hayvanın ve onun izini süren avcının geçişiyle açılmış dar patikayı kayadan kayaya sıçrayarak bir anda kaplayan, buzların erimesiyle oluşan ani çağlayanlar; kâh topraktan ayrılan ve bir deprem gürültüsüne benzer korkunç bir çatırtıyla devrilen, zamanın aşındırdığı ağaçlar; kâh ortasından ateşten bir yılana benzer şimşeğin fışkırdığı, uzadığı ve kıvrılıp büküldüğü görülen bulutlarla sizi sarmalayan kasırgalardır.

Sonra, Alpler'dekine benzer bu dorukların ardından, bu ilkel ormanların ardından, nasıl kocaman dağlar gördüyseniz, nasıl uçsuz bucaksız korular gördüyseniz, dalgaları ve fırtınalarıyla gerçek bir deniz, manzaranın sınırsız bir ufukta yitip gittiği çorak ve tümseklerle kaplı bozkırlar olan uçsuz bucaksız düzlükler görürsünüz; artık sizi saran dehşet değil, içinizi kaplayan hüzündür söz konusu olan; hiçbir şeyin avutamadığı büyük ve derin bir melankolidir bu¸ çünkü yörenin sunduğu görüntü göz

alabildiğine aynıdır. Benzer bayırları yirmi defa iner çıkar, boş yere belirlenmiş bir yol ararsınız: Issızlıkların ortasında kendi yalnızlığınızda kaybolduğunuzu görerek, doğada tek başınıza olduğunuzu sanırsınız ve melankoliniz bir yıkıntı hissine dönüşür; sahiden de yürüyüş sizi hiçbir yere ulaştırmayacak ve yararsız bir işe dönüşmüş gibidir; ne bir köye, ne bir şatoya, ne bir kulübeye rastlarsınız, insan yerleşiminden eser yoktur; yalnız bazen bu iç karartıcı manzaraya eklenen fazladan bir hüzün gibi, dar bir vadinin dibinde uyuklayan, başka bir Ölü Deniz'e benzer, sazsız, çalısız küçük bir göl, yeşil sularıyla önünüzü kesiverir, siz yaklaşınca bu sulardan uzun ve uyumsuz çığlıklar atan bazı su kuşları havalanır. Sonra kıvrılarak ilerlersiniz; önünüzdeki tepeye tırmanır, başka bir vadiye iner, başka bir tepeye tırmanırsınız ve bu, giderek yüksekliği azalan dalgalı dağ zincirinin sonuna gelinceye kadar devam eder.

Ama bu dağ zinciri sona erince, güneye doğru kıvrılırsanız, manzara tekrar görkemli hale gelir ve daha yüksek, resmedilmeye daha layık, daha zengin görünüşlü başka bir dağ zinciri görürsünüz; bu dağ zinciri tamamen ormanlarla kaplıdır, her adımda derelerle kesilir: Gölge ve suyla birlikte manzarada hayat yeniden başlar; bir keşişhanenin çanı işitilir; bir kervanın bir dağ yamacında yılan gibi kıvrılarak yol aldığı görülür. Nihayet güneşin son ışıklarında, birbirlerine sokulmuş beyaz kuşlar sürüsü gibi, sanki bir gece saldırısından korunmak üzere bir araya toplanmış bir köyün evleri seçilir; çünkü hayatla birlikte tehlike de geri gelmiştir ve geçilen ilk dağlardaki gibi korkulması gereken ayılar ve kurt sürüleri değildir artık, Moldavyalı haydut çeteleriyle savaşmak gerekmektedir.

Bu arada yaklaşıyorduk. On günlük yürüyüş kazasız belasız atlatılmıştı. Boyu tüm bu dev ailesininkini aşan Pion Dağı'nın doruğunu şimdiden görebiliyorduk. Gittiğim Sahastru

Manastırı, bu dağın güney yamacındaydı. Üç gün daha yol almış ve nihayet oraya varmıştık.

Temmuz ayının son günleriydi, gündüz hava çok sıcaktı, saat dörde doğru benzersiz bir keyifle akşamın ilk serinliğini solumaya başlamıştık. Harabe halindeki Niantzo kulelerini geçmiş, dağların arasındaki açıklıklardan seçmeye başladığımız bir ovaya doğru iniyorduk. Bulunduğumuz yerden, kıyıları kırmızı çiçekler ve beyaz çançiçekleriyle bezenmiş Bistriza'nın akışını gözlerimizle takip edebiliyorduk. Dibinde henüz sadece bir sel olan nehrin aktığı bir uçurumun kıyısından yol alıyorduk. Atlarımızın kapladığı genişlik iki kişi yan yana ilerlememize ancak izin veriyordu.

Rehberimiz atının üzerinde yana yatmış, önümüzden gidiyor, yeknesak bir sesle şarkı söylüyordu, ben de bu şarkının sözlerini tuhaf bir ilgiyle dinliyordum.

Şarkıcı aynı zamanda şairdi. Ezgiye gelince, size onu tüm vahşi hüznü, tüm karamsar sadeliği içinde tekrarlamak için şu dağ adamlarından biri olmak gerekir.

İşte şarkının sözleri:

Nice savaşçı kanının aktığı

Stavila bataklığında,

Gördünüz mü şu cesedi orada?

Bu bir İllyria oğlu değil asla;

Öfke saçan bir eşkıya,

Kandırarak tatlı Meryem'i,

Öldürdü, aldattı, yaktı her şeyi.

Eşkıyanın kalbine kurşun

Girdi kasırga gibi.

Bir de yatağan saplı boğazına.

Ama üç gün oluyor ey gizem!

Altında tasalı ve yalnız çamın,

Suluyor ılık kanı toprağı

Ve karartıyor solgun Ovigan'ı.

Mavi gözleri ışıldadı sonsuzluğa,

Kaçalım hepimiz, vah ki

Kim gelirse bataklığa, onun yanına.

Bir vampir bu! Vahşi kurt bile

Kaçıyor kokuşmuş cesetten öte,

Ve çıplak dağın tepesinde

Kaçtı akbaba, oysa tapar ölüme.

Aniden bir silah sesi duyuldu ve bir kurşun vınladı. Şarkı kesildi ve ölümcül yara alan rehber uçurumun dibine yuvarlandı, atıysa efendisinin kaybolduğu uçurumun dibine doğru zeki başını uzatmış, titreyerek duruyordu.

Aynı anda büyük bir çığlık yükseldi, dağın yamacında otuz kadar haydutun dikildiğini gördük; etrafımız tamamıyla sarılmıştı.

Herkes silahına sarıldı, bana eşlik edenler çatışmalara alışık eski askerler olduğundan, hazırlıksız yakalanmış olmalarına rağmen sinmediler ve karşılık verdiler; ben bile örnek bir davranış sergileyerek bir tabanca kaptım ve durumun elverişsizliğini hissedip, "İleri!" diye bağırdım, dürttüğüm atım ova yönüne doğru atıldı.

Ama işimiz dağlılarlaydı, gerçek uçurum şeytanları gibi kayadan kayaya sıçrıyor, sıçrarken de yamacımızın üzerinde aldıkları konumu hiç bozmadan ateş ediyorlardı.

Zaten bizim manevramızı öngörmüşlerdi. Yolun genişlediği, dağın yaylaya açıldığı bir yerde, on kadar atlının başında genç birisi bizi bekliyordu; bizi görünce atlarını dörtnala sürüp önümüzü kestiler, bu arada bizi takip edenler de dağın yamacından aşağı inerek geri dönüş yolumuzu tıkadılar, dört bir taraftan sarılmıştık.

Durum vahimdi, yine de çocukluğumdan beri savaş sahnelerine alışık olduğum için, tek bir ayrıntıyı atlamaksızın durumu gözden geçirebildim.

Koyun postlarına bürünmüş bu adamların hepsinin kafasında doğal çiçeklerle bezenmiş, Macarlarınkine benzer geniş, yuvarlak şapkalar vardı. Her biri elinde, ateş ettikten sonra vahşi çığlıklar atarak salladığı uzun bir Türk tüfeği taşıyordu, bellerindeyse kıvrık bir kılıç ve bir çift tabanca vardı.

Reislerine gelince, soluk yüzlü, siyah çekik gözlü, kıvırcık saçları omuzlarına düşen, en fazla yirmi iki yaşında bir delikanlıydı. Kıyafeti kürklerle süslenmiş, sırmalı ve ipekli bir kuşakla beli sıkılmış bir Moldav giysisiydi. Elinde kıvrık bir kılıç parıldamakta, belinde ise dört tabanca ışıl ışıl yanmaktaydı. Çatışma sırasında insan diline ait gibi görünmeyen boğuk ve anlaşılmaz çığlıklar atıyordu; ama bu çığlıklar onun isteklerini ifade ediyordu yine de, çünkü bu çığlıklara adamları itaat etmekteydi, kâh askerlerimizin açtığı ateşten sakınmak için yere yüzükoyun kapaklanıyor, kâh kendileri ateş açmak için tekrar doğruluyorlar, böylece hâlâ ayakta olanları yere seriyor, yaralıların işini bitiriyor ve nihayetinde çatışmayı katliama dönüştürüyorlardı.

Beni savunanların üçte ikisinin birbiri ardından yere düştüğünü görmüştüm. Ayakta kalan dört kişi beni

çevrelemişlerdi, elde edemeyeceklerinden emin oldukları için aman dilemiyorlar ve tek bir şeyi, postu kolay kolay kaptırmamayı düşünüyorlardı.

Genç reis, kılıcının ucunu bize doğru uzatarak diğerlerinden daha anlamlı bir çığlık attı. Kuşkusuz bu emir, bu son grubu bir ateş çemberine almaya ve hepimize birden kurşun yağdırmaya yönelikti, çünkü uzun Moldav tüfekleri aynı hareketle doğrultuldu. Son saatimizin gelip çattığını anladım. Son bir yakarışla gözlerimi ve ellerimi gökyüzüne kaldırdım ve ölümü bekledim.

O sırada genç bir adamın, indiğini değil ama hızla atıldığını, kayadan kayaya sıçradığını gördüm, adam tüm bu sahneye hâkim bir taşın üzerinde durdu, kaidesinin üzerindeki bir heykele benziyordu, elini savaş alanına doğru uzatarak şu tek kelimeyi etti:

— Yeter!

Bu ses üzerine tüm gözler yukarı kalktı, hepsi bu yeni efendiye itaat eder gibi göründü. Tek bir haydut tüfeğini tekrar omzuna dayadı ve ateş etti.

Adamlarımızdan biri bir çığlık kopardı: Kurşun sol kolunu kırmıştı.

Hemen geriye dönerek kendisini yaralamış olan adamın üzerine çullanmaya niyetlendi, ama atının daha dört adım atmasına kalmadan, başlarımızın üzerinde bir şimşek çaktı ve asi haydut, kafası bir kurşunla parçalanmış halde yere yuvarlandı.

Bunca heyecan yüzünden gücüm tükenmişti, bayıldım.

Kendime geldiğimde, başım, belimi saran beyaz ve yüzüklerle kaplı elinden başka hiçbir yerini göremediğim bir adamın dizlerinde, otların üzerinde yatmaktaydım; önümdeyse kılıcı bir kolunun altında, kollarını kavuşturmuş

halde, bize karşı saldırıyı yönetmiş olan Moldavyalı genç reis ayakta durmaktaydı.

— Kostaki, diyordu beni tutan adam, bir üstünlük havasıyla ve Fransızca konuşarak, hemen şu anda adamlarınızı geri çekecek ve bu genç bayanın bakımını bana bırakacaksınız.

— Ağabeyciğim, ağabeyciğim, diye karşılık verdi bu sözlerin yöneltildiği kişi; kendini zor zapt ediyormuş gibiydi. Ağabeyciğim, sabrımı taşırmamaya dikkat edin, size şatoyu bırakıyorum, siz de bana ormanı bırakın. Şatoda siz efendisiniz, ama burada mutlak güç bana ait. Burada bana itaat etmek zorunda kalmanız için tek bir sözüm yeterli olacaktır.

— Kostaki, ben yaşça büyüğüm, bu demektir ki ben her yerde efendiyim, şatoda olduğu gibi ormanda da, burada olduğu gibi orada da. Sizin gibi Brancovan'ların kanından geliyorum ben, buyurmaya alışkın kraliyet kanından, ve buyuruyorum.

— Buyuruyorsunuz tabii Gregoriska, uşaklarınıza, evet; benim askerlerime hayır.

— Sizin askerleriniz eşkıya Kostaki... bana hemen itaat etmezlerse, kulelerimizin mazgallarından sallandırtacağım eşkıyalar.

— Pekâlâ! Onlara buyurmayı deneyin bakalım.

Bunun üzerine beni tutan kişinin dizini çektiğini ve başımı yavaşça bir taşa yasladığını hissettim. Kaygı içinde gözlerimle onu takip ettim. Kargaşanın ortasında sanki gökten düşer gibi belirivermiş olan ve o konuşmaya başladığı anda bayıldığım için ancak hayal meyal fark edebildiğim aynı genç adamı gördüm.

Uzun boylu, iri mavi gözlerinde şaşılacak bir kararlılık ve metanet okunan, yirmi dört yaşında genç bir adamdı bu.

Slav ırkının göstergesi olan uzun sarı saçları, başmelek Mikail'inkiler gibi omuzlarına dökülüyor, genç ve taze yanaklarını çevreliyorlardı; bir horgörü ifadesiyle kıvrılmış olan dudaklarının arasından inci gibi iki sıra diş görünmekteydi; gözlerinde keskin şahin bakışı vardı. Siyah kadifeden bir tür gömlek vardı üzerinde; İsrafil'inkine benzer, bir kartal tüyüyle süslenmiş küçük bir başlık kafasını örtmekteydi; bedenini sıkıca saran bir pantolon ve nakışlı çizmeler giymişti. Belini sıkan kemerden bir av bıçağı sarkıyordu; omzuna çapraz olarak astığı ve şaşmazlığını haydutlardan birinin saptama imkânı bulduğu küçük bir karabina taşıyordu.

Elini uzattı, uzanan bu el, bizzat kardeşine buyurur gibiydi.

Moldav dilinde bir iki kelime söyledi.

Bu kelimeler haydutların üzerinde derin bir etki yapmıştı sanki.

Bunun üzerine genç reis de aynı dilde konuştu, sözlerine tehdit ve bedduaların karıştığını kestirebiliyordum.

Ama bu uzun ve ateşli söyleve iki kardeşin büyüğü sadece tek bir kelimeyle karşılık verdi.

Haydutlar eğildiler.

Adamın bir hareketiyle, arkamızda dizildiler.

— Öyle olsun, Gregoriska, dedi Kostaki, tekrar Fransızca konuşmaya başlayarak. Bu bayan mağaraya gitmeyecek, ama benim olmasına engel değil bu. Onu güzel buluyorum, onu ele geçirdim ve istiyorum.

Bu sözleri söyleyerek, üzerime atıldı ve beni kollarının arasında havaya kaldırdı.

— Bu bayan şatoya götürülecek ve anneme teslim edilecek, oraya kadar da yanından ayrılmayacağım, diye

cevap verdi koruyucum.

— Atım! diye bağırdı Kostaki, Moldav dilinde.

On haydut emri yerine getirmek için koşturdular ve istediği atı efendilerine getirdiler.

Gregoriska etrafına bakındı, sahipsiz bir atı dizgininden yakaladı ve üzengilere değmeden üzerine atladı.

Beni hâlâ kollarında tuttuğu halde, Kostaki de neredeyse ağabeyi kadar hafifçe eyere oturup dörtnala yola koyuldu.

Gregoriska'nın atı da aynı atılımla harekete geçmiş gibiydi, gelip kafasını ve böğrünü Kostaki'nin atının kafasına ve böğrüne yapıştırdı.

Bu iki atlının bir an için bile birbirlerini gözden kaçırmadan, bu umutsuz koşunun korulara, kayalıklara ve uçurumlara sürüklediği atlarına kendilerini bırakarak, sessiz, kaygı verici bir biçimde yan yana uçar gibi gitmeleri görülmeye değerdi. Başım yana kaykılmış olduğu için, Gregoriska'nın benimkilere sabitlenmiş güzel gözlerini görebiliyordum. Kostaki bunu fark etti ve başımı doğrulttu, artık onun beni yiyip bitiren karanlık bakışlarından başka bir şey görmüyordum. Gözkapaklarımı indirdimse de boşuna oldu; kirpiklerimin arasından, bağrımın ta derinliklerine nüfuz ederek yüreğimi delen onun o ısrarcı bakışlarını görmeye devam ediyordum. Derken, tuhaf bir sanrıya kapıldım; Bürger'in baladındaki Lenore olduğumu ve hayalet at ve atlı tarafından götürüldüğümü sandım, durduğumuzu hissettiğimde ise gözlerimi dehşetle açtım, etrafımda kırık haçlar ve açık mezarlar göreceğime öylesine inanmıştım ki. Gördüklerim hiç de daha iç açıcı değildi: XIV. yüzyılda yapılmış bir Moldavya şatosunun iç avlusundaydık.

-XIII-

Brancovan Şatosu

Kostaki beni kollarından yere doğru kaydırdı, neredeyse hemen o da yanıma indi, ama hareketi ne kadar hızlı olursa olsun, Gregoriska'dan önce davranamamıştı.

Gregoriska, söylemiş olduğu gibi, şatoda gerçekten efendiydi.

Bu iki genç adamı ve yanlarında getirdikleri bu yabancı kadını gören hizmetliler koşturdular; her ne kadar Kostaki ve Gregoriska'ya gösterilen ilgi paylaştırılmış olsa da, en büyük özenin, en derin saygının Gregoriska için olduğu hissediliyordu.

İki kadın yaklaştılar. Gregoriska, Moldav dilinde onlara bir emir verdi ve bana da bir el işareti yaparak onları takip etmemi istedi.

Bu işarete eşlik eden bakışlarda öyle bir saygı vardı ki hiç tereddüt etmedim. Beş dakika sonra bir odadaydım, insanların en az müşkülpesent olanına bile çırılçıplak ve oturulmaz görünecek olan bu oda, elbette ki şatonun en güzel odasıydı.

Burası yeşil şayaktan bir tür divanın bulunduğu, kare biçiminde büyük bir odaydı: Bu divan gündüzleri koltuk, geceleri yatak oluyordu. Beş altı tane kocaman meşe koltuk, geniş bir sandık ve odanın köşelerinden birinde büyük ve muhteşem bir kilise iskemlesine benzer tavanlıklı bir koltuk vardı.

Pencerelerde ve yatakta perde namına bir şey yoktu.

Bu odaya bir merdivenle çıkılıyor, merdivenin kenarındaki nişlerde ise, gerçeğinden daha büyük üç Brancovan heykeli ayakta duruyordu.

Kısa bir süre sonra eşyaları odaya çıkardılar, aralarında bavullarım da vardı. Kadınlar bana hizmet ettiler. Bu olay yüzünden perişan olan üstümü başımı düzelttim, ama binici eteğimi çıkarmadım, çünkü bu kılığım, giyebileceğim diğer giysilerimin hiçbirinin olmadığı kadar ev sahiplerimin giysileriyle uyumluydu.

Bu küçük değişiklikler henüz tamamlanmıştı ki usulca kapıma vurulduğunu duydum.

— Girin, dedim elbette Fransızca olarak, bilirsiniz, biz Polonyalılar için Fransızca neredeyse anadildir.

Gregoriska girdi.

— Ah, hanımefendi, Fransızca konuştuğunuz için memnunum.

— Ben de beyefendi, diye cevap verdim, bu dili konuştuğuma memnunum, çünkü bu tesadüf sayesinde sizin bana karşı olan yüce gönüllü tutumunuzu değerlendirebildim. Kardeşinizin niyetine karşı beni bu dilde savundunuz, ben de en içten şükranlarımı size bu dilde ifade ediyorum.

— Teşekkür ederim hanımefendi. İçinde bulunduğunuz durumda, bir kadınla ilgilenmem çok normaldi. Düzensiz ve sürekli silah sesleri duyduğumda dağda avlanıyordum; silahlı bir saldırının söz konusu olduğunu anladım ve askeri dilde dendiği gibi, ateşin üstüne yürüdüm. Tanrı yardım etti de tam zamanında geldim; ama sizin gibi kibar bir bayanı hangi tesadüfün bizim dağlara sürüklediğini lütfedip de bana açıklar mısınız hanımefendi?

— Ben Polonyalıyım beyefendi, diye cevap verdim, iki erkek kardeşim Rusya ile olan savaşta öldüler; şatomuzu düşmana karşı savunmaya hazırlanmış halde bıraktığım babam da şu sırada onlara kavuşmuştur kuşkusuz, bense

babamın buyruğuyla tüm bu katliamlardan kaçarak Sahastru Manastırı'nda kendime bir sığınak bulmaya geliyordum, annem gençliğinde ve benzer koşullarda orada güvenli bir barınak bulmuştu.

— Rusların düşmanı mısınız? Daha iyi! dedi genç adam; bu nitelik sizin için şatoda güçlü bir yardımcı olacak, hazırlanmakta olan savaşı desteklemek için tüm gücümüze ihtiyacımız var. Öncelikle, mademki ben sizin kim olduğunuzu biliyorum, siz de hanımefendi, bizim kim olduğumuzu öğrenin: Brancovan adı size hiç de yabancı değil, öyle değil mi hanımefendi?

Hafifçe eğildim.

— Annem bu isimdeki son prenses, I. Petro'nun sefil dalkavukları olan Kantemiroğullarının öldürttüğü şu ünlü önderin son torunu. Annem ilk evliliğini babamla, kendisi gibi prens olan, ama daha az ünlü bir soydan gelen Serban Waivady ile yapmış.

Babam Viyana'da yetişmiş; orada medeniyetin üstünlüklerini görme fırsatı bulmuş. Beni bir Avrupalı yapmaya karar verdi. Fransa'ya, İtalya'ya, İspanya'ya ve Almanya'ya gittik.

Annem (size bu söyleyeceklerimi anlatmak bir oğula düşmez, bunu iyi biliyorum, ama selametimiz için sizin bizi iyi tanımanız gerekiyor, bu açıklamanın sebeplerini takdir edeceksiniz), annem ben çok küçükken, babamın ilk yolculukları sırasında bir partizan şefiyle utanılacak bir ilişki yaşamış. Bu memlekette, diye ekledi Gregoriska gülümseyerek, size saldıran adamları partizan diye adlandırırlar, ne diyordum, yarı Yunan yarı Moldavyalı olan Giordaki Koproli adında bir kontla utanılacak bir ilişki yaşayan annem, her şeyi anlatmak ve boşanma talep etmek için babama mektup yazmış, gerekçe olarak da, bir Brancovan olan kendisinin, günbegün ülkesine daha da

yabancılaşan bir erkeğin karısı olarak kalmak istemeyişini göstermiş. Ne yazık ki babam bu isteğe rıza göstermeye gerek duymamış, bu durum size garip gelebilir, ama bizim için en alışıldık ve en doğal şeydir. Babam uzun süredir çekmekte olduğu bir anevrizma yüzünden öldü ve mektup benim elime geçti..

Yapacak bir şeyim yoktu, annemin mutluluğu için en içten dileklerimi sunmak dışında. Bu dilekleri, artık dul olduğunu bildirdiğim bir mektupla ona ilettim.

Aynı mektupta, yolculuklarıma devam etmeme izin vermesini rica ediyordum ondan, izni verdi.

Gerçek niyetim, benden nefret eden ve benim de sevemediğim bir adamdan, yani annemin kocasından uzak kalmak için Fransa'ya ya da Almanya'ya yerleşmekti, ama birden Kont Giordaki Koproli'nin öldürüldüğünü öğrendim, söylendiğine göre bu işi babamın Kazakları yapmıştı.

Aceleyle geri döndüm, annemi seviyordum; onun yalnızlık duygusunu, böyle bir anda kendisi için kıymetli sayılan insanları yanında görme ihtiyacını anlıyordum. Hiçbir zaman bana karşı çok sıcak bir sevgi beslememiş de olsa onun oğluydum. Beklenmediğim bir sabah atalarımızın şatosuna geri döndüm.

Orada genç bir adamla karşılaştım, önce bir yabancı olduğunu düşünsem de, daha sonra kardeşim olduğunu öğrendim.

Bu, zinadan doğan oğul, ikinci evlilikle yasallık kazanan Kostaki'ydi, yani tutkuları tek yasa yerine geçen, bu dünyada annesinden başka kutsallık tanımayan, kendisini ehlileştiren güce itaat eden bir kaplan gibi bana itaat eden, ama itaat ederken de günün birinde beni parçalayıp yutacağına dair belli belirsiz bir umutla sürekli kükreyen, şu sizin görmüş olduğunuz ehlileştirilemez yaratık. Şatonun

içinde, Brancovan'ların ve Waivady'lerin evinde ben hâlâ efendiyim; ama şatonun sınırları dışına çıkıp kırların ortasında bulunmayagörsün, çelik iradesi karşısında her şeye boyun eğdirmek isteyen, koruların ve dağların vahşi çocuğuna dönüşüyor tekrar. Bugün nasıl itaat etti, adamları nasıl itaat ettiler? Hiç bilmiyorum; eski bir alışkanlık, bir saygı kalıntısı belki. Ama yeni bir denemeye girişme tehlikesini göze almak istemezdim. Burada kalın, bu odanın, bu avlunun, kısacası şato surlarının dışına çıkmayın, o zaman her konuda size güvence veririm, ama şatonun dışına bir adım bile atarsanız size verebileceğim tek güvence, sizi savunmak uğruna öldürülmek olur.

— Demek babamın arzusunu yerine getirmek için Sahastru Manastırı'na doğru yoluma devam edemeyeceğim, öyle mi?

— İsterseniz deneyin, emredin size eşlik edeyim; ama ben yolda kalacağım ve siz, siz... yerinize ulaşamayacaksınız.

— Ne yapmalı o zaman?

— Burada kalıp beklemeli, olaylardan ders çıkarıp fırsatlardan yararlanmalı. Varsayın ki bir haydut yatağına düştünüz ve işin içinden sıyrılmanız bir tek cesaretinizle mümkün, sadece soğukkanlılığınız sizi kurtarabilir. Annem, âşık olduğu adamın çocuğu olduğu için Kostaki'ye daha düşkün olsa da iyi ve yüce gönüllüdür. Zaten bir Brancovan, yani gerçek bir prensestir. Göreceksiniz; sizi Kostaki'nin kaba tutkularından koruyacaktır. Onun koruması altına girin; güzelsiniz, sizi sevecektir. Zaten (bana tanımlanamaz bir ifadeyle baktı) kim sizi görüp de sevmezlik edebilir ki? Şimdi yemek salonuna gelin, annem sizi orada bekliyor. Ne kaygı ne güvensizlik yaşayın; Lehçe konuşun: Burada kimse bu dili bilmez; sözlerinizi anneme çevireceğim, içiniz rahat olsun, ne söylenmesi gerekiyorsa onu söyleyeceğim. Özellikle de size açıklamış olduğum konu hakkında tek bir kelime bile edilmemeli; aramızda bir işbirliği olduğundan kimse

şüphelenmemeli. Bizim aramızdaki en içten kurnazlık ve ikiyüzlülüğü bilmiyorsunuz daha. Gelin.

Duvarlardan çıkan demir ellerde yanmakta olan reçineden meşalelerin aydınlattığı şu merdivende onu takip ettim.

Belliydi ki bu alışılmadık aydınlatma benim içindi.

Yemek salonuna geldik.

Gregoriska salonun kapısını açıp Moldav dilinde bir kelime söylediği anda yabancı kadının ne anlama geldiğini öğrendim, uzun boylu bir kadın bize doğru ilerledi.

Prenses Brancovan'dı bu.

Örülmüş beyaz saçları başının etrafına sarılmıştı; tepesinde bir sorguç taşıyan samur kürkünden küçük bir başlığı vardı, prens soyundan geldiğinin kanıtıydı bu.

Üst kısmına değerli taşların serpiştirilmiş olduğu sırmalı yünden bir tür tunik giymişti, bu gömleğin altında, başlıktaki kürkün aynısıyla süslenmiş, Türk kumaşından uzun bir elbise vardı.

Elinde amber taneli bir tespih vardı, tespihi parmaklarının arasında çok hızlı bir biçimde çekmekteydi.

Yanında göz kamaştırıcı ve görkemli Macar giysisiyle Kostaki duruyordu, bu giysinin altında gözüme daha da tuhaf göründü.

Geniş kol ağızları olan, dizinin altına inen, yeşil kadifeden bir giysiydi bu; kırmızı kaşmir pantolonu, sırmalarla işlenmiş maroken ayakkabıları vardı; başı açıktı ve simsiyah olduğu için maviye çalan uzun saçları, ipek bir gömleğin ince, beyaz yakasından görülen çıplak ensesine dökülüyordu.

Beni acemice selamladı, Moldav dilinde söylediği bir iki söz benim için anlaşılmaz kaldı.

— Fransızca konuşabilirsiniz kardeşim, dedi Gregoriska, hanımefendi Polonyalı ve bu dili anlıyor.

Bunun üzerine Kostaki, benim için neredeyse Moldav dilinde sarf etmiş olduğu kadar anlaşılmaz olan Fransızca bir iki laf etti; ama kolunu ciddiyetle uzatan anne onun sözünü kesti. Benim için açıktı ki, beni ağırlamanın kendisine düştüğünü oğullarına bildirmekteydi.

Böylece Moldav dilinde bir hoş geldiniz konuşmasına başladı, yüz ifadesi bu konuşmaya yorumlaması kolay bir anlam veriyordu. Bana masayı gösterdi, yanında bir yer sundu, evin bana ait olduğunu söylemek ister gibi tüm evi işaret etti; yüce gönüllü bir vakarla masaya ilkönce o oturdu, haç çıkararak bir duaya başladı.

Ardından herkes yerini aldı, her birimizin yeri protokol uyarınca belirlenmişti: Gregoriska benim yanımdaydı. Ben yabancı kadındım, dolayısıyla annesi Smerande'nin yanında Kostaki'ye bir şeref yeri sağlıyordum. Prensesin adı buydu, Smerande.

Gregoriska da kıyafetini değiştirmişti. Kardeşi gibi o da Macar tuniği giymişti, ama bu tunik nar çiçeği rengi kadifedendi ve pantolonu ise mavi kaşmirdi. Muhteşem bir madalya sarkıyordu boynundan: Sultan Mahmut'un nişanıydı bu.

Evdeki diğer insanlar da aynı masada yemek yiyordu, her biri, dostlar ya da hizmetliler arasındaki konumunun sağladığı yerde oturmaktaydı.

Akşam yemeği kasvetli geçti; Kostaki bana tek kelime olsun etmedi, ama ağabeyi benimle Fransızca konuşmaya özen gösterdi hep. Anneye gelince, üzerinden hiç gitmeyen o ciddiyet havasıyla bana her şeyi kendisi ikram etti. Gregoriska doğruyu söylemişti, gerçek bir prensesti o.

Yemekten sonra, Gregoriska annesine doğru ilerledi. Moldav dilinde ona, benim kuşkusuz yalnız kalma ihtiyacı içinde bulunduğumu ve böyle bir günün heyecanından sonra dinlenmenin benim için ne kadar gerekli olduğunu anlattı. Smerande başıyla bir onay işareti yaptı, bana elini uzatıp kızıymışım gibi alnımdan öptü ve şatosunda iyi bir gece geçirmemi diledi.

Gregoriska yanılmamıştı: Bu yalnızlık anını şiddetle arzuluyordum. Bu yüzden prensese teşekkür ettim, prenses beni kapıya kadar geçirdi, daha önce de beni odama götürmüş olan iki kadın orada beni beklemekteydi.

Prensesi ve iki oğlunu başımla selamladım ve bir saat önce çıkmış olduğum o aynı daireye geri döndüm.

Kanepe yatak olmuştu. Orada yapılan tek değişiklik işte buydu.

Kadınlara teşekkür ettim. Onlara bir işaretle tek başıma soyunacağımı anlattım; her konuda bana itaat etmeleri için emir aldıklarını gösteren saygı ifadesiyle dışarı çıktılar.

Bu koskoca odada tek başıma kaldım, benimle birlikte yer değiştiren ışığım yalnızca benim geçtiğim kısımları aydınlatıyor, odanın bütününü aydınlatamıyordu. Bu tuhaf ışık oyunu, perdesiz penceremden giren ay ışığı ile mumumun ölgün ışığı arasında bir mücadeleye yol açıyordu.

Girmiş olduğum ve merdivene bakan kapı dışında, odama açılan iki kapı daha vardı; ama bu kapıların üzerinde, benim bulunduğum taraftan çekilen koca sürgüler, içimi rahatlatmaya yetiyordu.

Kullandığım giriş kapısına gittim. Bu kapı da diğerleri gibi güvenlik imkânlarına sahipti.

Pencereyi açtım, bir uçuruma bakıyordu.

Gregoriska'nın düşünerek bu odayı seçtiğini anladım.

Nihayet kanepeme döndüğümde, başucuma yerleştirilmiş bir masanın üstünde katlanmış küçük bir kâğıt buldum.

Kâğıdı açtım ve Lehçe olarak okudum:

"Huzur içinde uyuyun, şatoda bulunduğunuz sürece hiçbir şeyden korkmanıza gerek yok.

Gregoriska."

Bana verilen tavsiyeye uydum. Yorgunluk, kaygılarımı alıp götürdüğü için uzandım ve uyudum.

İki Erkek Kardeş

Bu andan itibaren şatoya yerleştim ve yine bu andan itibaren, size anlatacağım dram başlamış oldu.

Her biri kendi karakterinin özellikleri dahilinde, iki kardeş bana âşık oldular.

Kostaki hemen ertesi gün beni sevdiğini söyledi, bir başkasının değil onun olacağımı ve kim olursa olsun bir başkasına ait olmama izin vermektense beni öldüreceğini bildirdi.

Gregoriska hiçbir şey söylemedi, ama beni ilgi ve özenle sarmaladı. Parlak bir eğitimin tüm imkânlarını, Avrupa'nın en soylu saraylarında geçen bir gençliğin tüm hatıralarını bana kendini beğendirmek için kullandı. Yazık ki bu hiç de zor değildi: Sesini daha ilk duyuşumda, bu sesin ruhumu okşadığını; gözleri ilk kez bana baktığında, bu bakışın yüreğime nüfuz ettiğini hissetmiştim.

Üç ayın sonunda, Kostaki beni sevdiğini yüzlerce kere tekrar etmişti ve ben ondan nefret ediyordum; üç ayın sonunda Gregoriska bana henüz tek bir aşk sözü bile söylememişti ve ben istediği anda tümüyle ona ait olacağımı hissediyordum.

Kostaki haydutluk faaliyetinden vazgeçmişti. Şatodan ayrılmıyordu. Zaman zaman gelip emirlerini alan ve sonra da ortadan kaybolan bir tür teğmene sorumluluk vermiş, kendisi geçici olarak reislikten feragat etmişti.

Smerande de bana karşı coşkulu bir dostluk besliyor, bu dostluğu ifade ediş biçimi beni korkutuyordu. Açıkça Kostaki'yi kayırıyor, beni onun kıskanmadığı kadar kıskanır görünüyordu. Ama ne Lehçe ne Fransızca bildiğinden, ben

de Moldav dilinden anlamadığımdan, oğlunun lehine ısrarlı telkinlerde bulunamıyordu; ama dudaklarını alnıma değdirdiği her seferinde tekrar ettiği Fransızca üç kelime öğrenmişti:

— Kostaki, Hedwige'yi seviyor.

Bir gün yaşadığım felaketi doruk noktasına vardıran korkunç bir haber aldım: Çatışmada hayatta kalan o dört adama özgürlükleri geri verilmiş, onlar da bana babamdan haber getirmek üzere içlerinden birinin üç ay dolmadan geri geleceğine dair söz vererek Polonya'ya dönmüşlerdi.

Gerçekten de içlerinden biri bir sabah çıkageldi. Şatomuz ele geçirilmiş, yakılıp yıkılmış ve babam şatoyu savunurken öldürülmüştü.

Bundan böyle hayatta yapayalnızdım.

Kostaki ısrarlarını, Smerande ise şefkatini artırdı; ama bu sefer babamın yasını bahane ediyordum. Kostaki, ne kadar yalnız kalırsam bir desteğe o kadar çok ihtiyaç duyacağımı söyleyerek üsteledi¸ annesi de onun gibi ve onunla birlikte, belki ondan daha da çok üsteledi.

Gregoriska bana, Moldavların duygularının açığa çıkmasını istemediklerinde kendi üstlerinde uyguladıkları şu baskıdan söz etmişti. Kendisi de bunun canlı bir örneğiydi. Bir erkeğin aşkından, benim onun aşkından emin olduğumdan daha fazla emin olmak imkânsızdı ama yine de bu kesin bilginin hangi kanıta dayandığını bana sorsalar, bunu dile getiremezdim; şatoda hiç kimse, onun elinin benimkine değdiğini, gözlerinin benim gözlerimi aradığını görmemişti. Sadece duyduğum aşkın beni bu aşk konusunda aydınlatabileceği gibi, Kostaki'yi de bu rekabet konusunda aydınlatabilecek olan kıskançlıktı.

Yine de, itiraf ederim, Gregoriska'nın kendisine uyguladığı bu baskı beni endişelendiriyordu. Elbette inanıyordum, ama bu yeterli değildi, ikna olmak ihtiyacındaydım ki, bir akşam odama henüz dönmüşken, içeriden sürgülendiğini söylediğim şu iki kapıdan birine usulca vurulduğunu duydum; vuruş biçiminden kapıdaki kişinin bir dost olduğunu tahmin ettim. Yaklaşıp, kim o diye sordum.

— Gregoriska! diye cevap verdi bir ses, vurgusuna bakılırsa yanılmama imkân yoktu.

— Ne istiyorsunuz? diye sordum tir tir titreyerek.

— Bana güveniyorsanız, dedi Gregoriska, benim şerefli bir erkek olduğuma inanıyorsanız, isteğimi yerine getirin.

— Nedir isteğiniz?

— Yatmışsınız gibi ışığınızı söndürün ve yarım saat sonra bana kapınızı açın.

— Yarım saat sonra gelin, oldu tek cevabım.

Işığımı söndürüp bekledim.

Kalbim çok hızlı atıyordu, çünkü önemli bir olayın söz konusu olduğunu anlamıştım.

Yarım saat geçti; kapıya ilk seferkinden de usulca vurulduğunu duydum. Beklerken sürgüleri açmıştım, yani tek yaptığım iş kapıyı açmak oldu.

Gregoriska girdi, o bana söylemeden ben kapıyı kapatıp sürgüleri çektim.

Bir işaretle sessiz kalmamı isteyerek, bir an için hiç konuşmadan hareketsiz durdu. Sonra bizi tehdit eden acil bir tehlike olmadığına kanaat getirince, beni geniş odanın ortasına götürdü ve titremekten ayakta duramayacağımı hissederek bana bir sandalye getirmeye gitti.

Bu sandalyeye oturdum, daha doğrusu çöktüm.

— Aman Tanrım! dedim, ne var böyle, bunca tedbir neden?

— Çünkü hiç önemli olmasa da benim hayatım, çünkü belki sizinki de, yapacak olduğumuz konuşmaya bağlı.

Ürkmüş halde elini yakaladım.

Elimi dudaklarına götürdü, bir yandan da böyle bir cesaret gösterdiği için benden özür dilemek amacıyla bana bakıyordu.

Gözlerimi indirdim: Bu rıza göstermekti.

— Sizi seviyorum, dedi, bir ezgi gibi kulağı okşayan sesiyle. Siz beni seviyor musunuz?

— Evet, diye cevap verdim.

— Karım olmayı kabul eder miydiniz?

— Evet.

Büyük bir mutlulukla nefesini koyvererek elini alnından geçirdi.

— O zaman peşimden gelmeyi reddetmezsiniz değil mi?

— Peşinizden her yere gelirim.

— Çünkü anlıyorsunuz değil mi, diye devam etti, ancak kaçarak mutlu olabiliriz.

— Ah, evet! diye bağırdım, kaçalım.

— Sessiz olun! dedi ürpererek. Sessiz olun!

— Haklısınız.

Tir tir titreyerek ona yaklaştım.

Bakın ne yaptım, dedi bana; sizi öyle uzun zamandır sevdiğim halde bunu itiraf edemedim görüyorsunuz: Çünkü aşkınızdan emin olduğumda, birleşmemize hiçbir şeyin engel olmamasını istiyordum. Ben zenginim Hedwige, son derece zengin, ama Moldav beyleri tarzında: Toprak, sürü, köle açısından zenginim. Bu durumda, Hango Manastırı'na bir milyon değerinde toprak, sürü ve köy sattım. Bana üç yüz bin frank tutarında değerli taş, yüz bin frank tutarında altın verdiler, geri kalanı için Viyana'da tahsil edilecek bir senet yaptık. Bir milyon sizin için yeterli olacak mı?

— Sizin aşkınız yeter bana Gregoriska, artık siz düşünün.

— Pekâlâ, dinleyin. Yarın Hango Manastırı'na gidip başrahiple son hazırlıkları görüşeceğim. Benim için atları hazır tutuyor; bu atlar saat dokuzdan itibaren şatonun yüz adım ötesinde gizlenmiş olarak bizi bekleyecekler. Akşam yemeğinden sonra, bugünkü gibi odanıza çıkacak, bugünkü gibi ışığınızı söndüreceksiniz; ben de bugünkü gibi odanıza geleceğim. Ama yarın tek başıma çıkmayacağım, siz beni takip edeceksiniz, kırlara bakan kapıdan çıkıp atlarımızı bulacağız, üzerlerine atladığımız gibi yarından sonraki sabah otuz fersah yol kat etmiş olacağız.

— Neden yarından sonraki günde değiliz ki!

— Sevgili Hedwige!

Gregoriska beni göğsüne bastırdı, dudaklarımız birleşti. Ah! Doğru söylemişti; kendisine odamın kapısını açtığım şerefli bir erkekti o; ama şunu iyi anladı: Bedenim ona ait olmasa bile ruhum ona aitti.

Geceyi bir an bile uyuyamadan geçirdim. Gregoriska'yla kaçarken görüyordum kendimi; Kostaki'nin beni kapıp götürmesi gibi onun tarafından kapılıp götürüldüğümü hissediyordum; yalnız bu sefer o korkunç, ürkütücü, kasvetli koşu, hızın zevk kattığı –çünkü hızın kendisi başlı başına

zevklidir– tatlı ve kendinden geçirici bir kucaklaşmaya dönüşüyordu.

Sabah oldu. Aşağı indim. Kostaki'nin beni selamlayış biçiminden, her günkünden daha kaygı verici bir şey olduğu duygusuna kapıldım. Gülümseyişi bile artık bir alay değil, bir tehditti. Smerande'ye gelince, bana her zamanki gibi göründü.

Kahvaltı sırasında Gregoriska atlarının hazırlanmasını buyurdu. Kostaki bu buyruğa hiç aldırış etmemiş gibi göründü.

Saat on bire doğru Gregoriska bizi selamlayarak, ancak akşama dönebileceğini bildirdi, annesinden kendisini akşam yemeğine beklememesini rica etti; sonra da bana dönerek, özürlerini kabul etmemi istedi.

Dışarı çıktı. Kardeşinin gözleri, o odadan çıkana kadar onu takip etti ve o anda bu gözlerden öyle bir nefret ışığı fışkırdı ki ürperdim.

Gün, tahmin edebileceğiniz büyük kaygılar içinde geçti. Planlarımız konusunda kimseye açılmamış; dualarımda Tanrı'ya bile bu planlardan söz etme cesaretini zar zor bulmuştum. Bu planlar herkes tarafından biliniyormuş ve üzerime dikilen her göz yüreğime nüfuz edip içindekileri okuyabilirmiş gibi geliyordu bana.

Akşam yemeği bir işkence oldu: İç karartıcı ve asık suratlı Kostaki nadiren konuşuyordu; bu sefer annesine Moldav dilinde bir iki laf etmekle yetindi ve her seferinde de sesindeki vurgu beni ürpertti.

Tekrar odama çıkmak için ayağa kalktığımda, Smerande her zamanki gibi beni öptü ve öperken de, bir haftadır ağzından çıktığını hiç duymadığım şu cümleyi söyledi:

— Kostaki, Hedwige'yi seviyor!

Bu cümle bir tehdit gibi beni takip etti; odama girdiğimde, uğursuz bir ses kulağıma şöyle fısıldıyormuş gibi geliyordu:

— Kostaki, Hedwige'yi seviyor!

Oysa Kostaki'nin aşkı, Gregoriska bana bunu bana söylemişti, ölümdü.

Akşamın saat yedisine doğru, gün sona ererken, Kostaki'nin avluyu geçtiğini gördüm. Benden tarafa bakmak için arkasına döndü, ama beni görmesini engellemek için kendimi geriye attım.

Kaygılıydım, çünkü penceremin konumu elverdiği sürece onu gözlerimle takip etmiş, ahırlara doğru yöneldiğini görmüştüm. Kapımın sürgülerini açma ve onun her yaptığını görebileceğim yan odaya geçme tehlikesini göze aldım.

Gerçekten de ahırlara gidiyordu. En sevdiği atını bizzat çıkararak, en küçük ayrıntıya bile büyük önem veren bir insanın özeniyle kendi elleriyle eyerledi. Onu ilk gördüğümdeki kıyafeti vardı üzerinde. Yalnız tüm silahı kılıcıydı.

Atı eyerlendikten sonra odamın penceresine bir kez daha göz attı. Sonra beni göremeyince atına atladı, ağabeyinin çıkmış olduğu ve döndüğünde yine oradan girmesi gereken kapıyı açtırdı ve Hango Manastırı yönünde dörtnala uzaklaştı.

Bunun üzerine kalbim korkunç bir biçimde sıkıştı; uğursuz bir önsezi, Kostaki'nin ağabeyinin karşısına çıkacağını söylüyordu.

Şatodan çeyrek fersah ötede kıvrılan ve bir ormanın başlangıcında gözden kaybolan bu yolu seçebildiğim sürece pencerede kaldım. Ama hava gittikçe kararıyordu ve sonunda yol tamamen görünmez oldu. Nihayet kaygım, kendi aşırılığı sayesinde, gücümü toplamamı sağladı ve iki

kardeşten biri ya diğeriyle ilgili ilk haberleri elbette alttaki salonda alacağım için aşağı indim.

İlk önce Smerande'ye baktım. Yüzündeki sakin ifadeden, hiçbir kaygı hissetmediğini gördüm; olağan gece yemeği için talimatlar veriyordu ve iki kardeşin tabakları sofradaki yerlerindeydi.

Kimseye bir şey sormaya cesaret edemedim. Zaten kime soracaktım ki? Kostaki ve Gregoriska dışında şatoda hiç kimse benim bildiğim iki dilden birini konuşmuyordu.

En ufak gürültüde yüreğim ağzıma geliyordu.

Gece yemeği için her zaman saat dokuzda sofraya oturuluyordu. Saat sekiz buçukta aşağı indim; saatin geniş kadranında açıkça görünen dakikaların ilerleyişini gözlerimle takip ettim.

İlerleyen yelkovan çeyrekle arasındaki mesafeyi kapattı. Saat dokuza çeyrek kalayı vurdu. İç karartıcı ve hüzünlü titreşim duyuldu, sonra yelkovan sessiz ilerleyişini sürdürdü ve onun yeniden bir pergel ucu gibi düzenli ve yavaş bir biçimde mesafeyi kat edişini gördüm.

Dokuza birkaç dakika kala, avluda bir atın koştuğunu duyar gibi oldum. Smerande de bu sesi duydu, çünkü başını pencereden tarafa çevirdi, ama gece çok karanlık olduğu için bir şey göremedi.

Ah! O anda bana bakmış olsaydı, yüreğimden neler geçtiğini nasıl da tahmin ederdi! Sadece tek bir atın tırıs sesi duyulmuştu ve bu çok doğaldı. Ben sadece tek bir atlının geri döneceğini biliyordum.

Ama bu hangisiydi?

Sofada ayak sesleri yankılandı. Gelen kişi ağır ve sanki tereddütlü adımlarla yürüyordu; bu adımların her birinin

ağırlığı yüreğime çöküyor gibiydi.

Kapı açıldı, karanlıkta bir gölgenin belirdiğini gördüm. Bu gölge bir an için kapıda durdu. Kalbim duracak gibiydi.

Gölge ilerledi ve ışığın alanına girdikçe ben nefes almaya başladım.

Gregoriska'yı tanıdım. Fazladan bir kuşku anı yaşadım ve kalbim parçalandı.

Gregoriska'yı tanıdım, ama ölü gibi bembeyazdı. Sırf onu görmekle bile, korkunç bir şeylerin olup bittiği tahmin ediliyordu

— Sen misin Kostaki? diye sordu Smerande.

— Hayır anne, diye cevap verdi Gregoriska boğuk bir sesle.

— Hah! İşte geldiniz, dedi Smerande; ne zamandan beri anneniz sizi beklemek zorunda?

— Anne, dedi Gregoriska, saate göz atarak, saat henüz dokuz oldu.

Ve aynı anda sahiden de saat dokuzu vurdu.

— Doğru, dedi Smerande. Kardeşiniz nerede?

Elimde olmadan Tanrı'nın da Kabil'e aynı soruyu sorduğunu düşündüm.

Gregoriska cevap vermedi.

— Kostaki'yi gören yok mu? diye sordu Smerande.

Sofracıbaşı etrafındakilere sordu soruşturdu.

— Saat yediye doğru, dedi, kont ahırlardaymış, atını kendisi eyerleyerek Hango yolundan gitmiş.

O anda gözlerim Gregoriska'nın gözleriyle karşılaştı. Bir gerçek ya da bir sanrı mıydı bilmiyorum, alnının ortasında bir damla kan varmış gibi geldi bana.

Yavaşça parmağımı kendi alnıma götürerek, o lekeyi gördüğümü sandığım yeri işaret ettim.

Gregoriska beni anladı, mendilini çıkararak alnını sildi.

— Evet, evet, diye mırıldandı Smerande, bir ayı ya da bir kurda rastlamış, onun izini sürerek eğleniyor olmalı. Bakın bir çocuk annesini neden bekletiyor. Onu nerede bıraktınız, Gregoriska? Söyleyin.

— Anne, dedi Gregoriska heyecanlı ama güvenli bir sesle, kardeşimle ben birlikte çıkmadık.

— Pekâlâ! dedi Smerande. Servis yapılsın, sofraya oturalım ve kapılar kapansın. Dışarıda olanlar dışarıda uyuyacaklar.

Bu talimatın ilk iki kısmı harfiyen yerine getirildi: Smerande yerini aldı, Gregoriska onun sağına oturdu, ben de soluna.

Ardından uşaklar üçüncü kısmı yerine getirmek için, yani şatonun kapılarını kapamak için çıktılar.

O sırada avludan büyük bir gürültü geldi ve bir uşak çok korkmuş bir halde salona girerek şöyle dedi:

— Prenses, Kont Kostaki'nin atı avluya girdi, tek başına ve kan içinde.

— Ah! diye mırıldandı Smerande, rengi atmış ve tehditkâr bir biçimde doğrularak, babasının atı da bir akşam böyle gelmişti.

Gözlerimi Gregoriska'ya çevirdim: Yüzü artık solgun değil bembeyazdı.

Sahiden de Kont Koproli'nin atı bir akşam şatonun avlusuna kan içinde dönmüş ve bir saat sonra uşaklar kontun yaralarla kaplı cesedini bulup getirmişlerdi.

Smerande uşakların birinin elinden bir meşale aldı, kapıya doğru ilerleyip açtı ve avluya indi.

Çok ürkmüş olan hayvan, onu yatıştırmak için güçlerini birleştiren üç dört uşak tarafından zorla zapt edilmişti.

Smerande hayvana doğru ilerledi, eyerini lekeleyen kana baktı ve alnının üstünde bir yara gördü.

— Kostaki önden vurulup öldürüldü, dedi, düelloda ve tek bir düşman tarafından. Cesedini bulun çocuklar, katilini daha sonra arayacağız.

At Hango kapısından girdiği için tüm uşaklar bu kapıya atıldılar ve güzel bir yaz akşamında ateşböceklerinin Nice ve Pisa ovalarında ışık saçmaları gibi, meşalelerinin kırda gözden kaybolup ormana daldıkları görüldü.

Smerande, araştırmanın uzun sürmeyeceğine eminmiş gibi, kapıda ayakta bekledi. Bu üzgün annenin gözlerinden tek bir damla gözyaşı akmıyordu, bununla birlikte yüreğinin ta derininde umutsuzluğun patlak verdiği hissediliyordu.

Gregoriska onun arkasında duruyordu, bense Gregoriska'nın yanındaydım.

Salondan çıkarken bir an için bana kolunu uzatmaya niyetlenmiş ama cesaret edememişti.

Yaklaşık on beş dakika sonra, yolun dönemecinde bir meşalenin tekrar ortaya çıktığı görüldü, sonra iki meşalenin, ardından da tüm meşalelerin.

Yalnız bu kez kırda dağılmak yerine ortak bir merkezin etrafında toplanmışlardı.

Kısa bir süre sonra bu ortak merkezin bir sedye ve bu sedyeye yatırılmış bir adamdan ibaret olduğu görülebildi.

Cenaze alayı yavaşça ilerliyor, ama ilerliyordu. On dakika sonra kapıya vardı. Ölü oğulu bekleyen canlı anneyi görerek, cenazeyi taşıyanlar içgüdüsel olarak şapkalarını çıkardılar, sonra sessizce avluya girdiler.

Smerande onların ardına takıldı ve biz de Smerande'yi takip ettik. Böylece büyük salona varıldı ve ceset oraya bırakıldı.

Bunun üzerine Smerande, son derece görkemli bir işaret yaparak herkesin açılmasını sağladı ve cesede yaklaşıp onun önünde bir dizini yere koydu, oğlunun yüzünü örten saçları itti, gözleri hâlâ kuru olarak uzun süre onu seyretti. Sonra Moldav giysisinin önünü açarak, kana bulanmış gömleği araladı.

Bu yara göğsün sağ tarafındaydı. İki tarafı da keskin ve düz bir kılıçla açılmış olmalıydı.

Aynı gün Gregoriska'nın yanında, karabinası için süngü olarak kullandığı uzun av bıçağını gördüğümü hatırladım.

Bu silah üstünde mi diye bakındım, ama yok olmuştu.

Smerande su isteyerek mendilini bu suya batırdı ve yarayı temizledi.

Taze ve saf bir kan yaranın ağzını kızıla boyadı.

Gözümün önündeki manzara hem tüyler ürpertici hem de soylu bir şeyi temsil ediyordu. Reçine meşalelerinin dumanına boğulmuş bu geniş oda, bu vahşi suratlar, acımasızlıkla parlayan bu gözler, bu tuhaf kıyafetler, hâlâ sıcak olan kana bakarak oğlunun ne kadar zamandır ölü olduğunu hesaplayan bu anne, sadece Kostaki'nin reisleri olduğu bu haydutların hıçkırıklarıyla kesilen bu büyük

sessizlik, tüm bunların görüntüsü, tekrar ediyorum, tüyler ürpertici ve soyluydu.

Nihayet Smerande dudaklarını oğlunun alnına yaklaştırdı, sonra doğrularak ve beyaz saçlarının çözülmüş uzun örgülerini geriye doğru atarak:

— Gregoriska? dedi.

Gregoriska ürperdi, başını salladı ve durgunluğundan sıyrılarak:

— Anne? diye cevap verdi.

— Buraya gelin oğlum ve beni dinleyin.

Gregoriska titreyerek de olsa itaat etti.

O cesede yaklaştıkça, kan yaradan daha bol ve daha kırmızı olarak akmaktaydı. Neyse ki Smerande o tarafa bakmıyordu artık, çünkü bu suçlayıcı kanı görünce, katilin kim olduğunu araştırmasına gerek kalmayacaktı.

— Gregoriska, dedi, iyi biliyorum ki Kostaki'yle siz birbirinizi hiç sevmiyordunuz. Sizin babanızdan ötürü Waivady, onun ise kendi babasından ötürü Koproli olduğunu iyi biliyorum; ama annenizden ötürü ikiniz de Brancovan'dınız. Biliyorum, sen Batı şehirlerinin insanısın, o ise Doğu dağlarının çocuğuydu; ama nihayetinde sizin ikinizi taşımış olan karından ötürü kardeşsiniz. Pekâlâ Gregoriska, ant içilmeden oğlumu babasının yanına götürüp götürmeyeceğimizi, ben de bir kadın olarak ceza konusunda size, yani bir erkeğe güvenip, nihayet huzur içinde ağlayıp ağlayamayacağımı bilmek istiyorum.

— Bana kardeşimin katilinin adını söyleyin hanımefendi ve emredin; size yemin ederim, eğer isterseniz bir saat içinde hayatı son bulacak.

— Yemin edin Gregoriska, yemin edin, yoksa lanetim üzerinize olur, anlıyor musunuz oğlum? Katilin öleceğine, evinde taş taş üstünde bırakmayacağınıza; annesini, kardeşlerini, karısını ya da nişanlısını ellerinizle öldüreceğinize yemin edin. Yemin edin, ve yemin ederken de, bu kutsal andı yerine getirmezseniz Tanrı'nın gazabına uğramayı dileyin. Eğer bu kutsal andı yerine getirmezseniz, sefalete, dostlarınızın beddualarına, annenizin lanetine boyun eğin!

Gregoriska elini cesedin üzerine uzattı.

— Yemin ederim ki katil ölecek! dedi.

Yalnızca benim ve belki bir de ölünün gerçek anlamını anlayabildiğimiz bu tuhaf yeminin ardından, korkunç bir mucizenin gerçekleştiğini gördüm ya da gördüğümü sandım. Cesedin gözleri açıldı ve daha önce hiç görmediğim kadar canlı biçimde üzerime kilitlendi ve sanki bu çifte ışın elle tutulur bir nesneymiş gibi, kızgın bir demirin yüreğime kadar işlediğini hissettim.

Kaldırabileceğimden fazlaydı bu, bayıldım.

-XV-

Hango Manastırı

Kendime geldiğimde odamda, yatağımda yatmaktaydım; iki kadından birisi başımda bekliyordu.

Smerande'nin nerede olduğunu sordum; oğlunun cesedinin başında beklediği cevabını verdiler.

Gregoriska'nın nerede olduğunu sordum; Hango Manastırı'nda olduğu cevabını verdiler.

Kaçmak artık söz konusu değildi. Kostaki ölmemiş miydi? Evlilik de artık söz konusu olamazdı. Kardeş katiliyle evlenebilir miydim?

Üç gün üç gece böyle tuhaf düşler içinde akıp geçti. Uykumun ya da uyanıklığımın arasında, o ölü yüzün ortasındaki o iki canlı gözü görüyordum hep: Korkunç bir görüntüydü bu.

Kostaki'nin cenaze töreni üçüncü gün olmuş olmalıydı. O günün sabahı, Smerande'nin yolladığı bir dul giysisi getirdiler bana. Giyinip aşağı indim.

Ev boş gibi görünüyordu; herkes küçük kilisedeydi.

Toplantı yerinin yolunu tuttum. Eşiği geçtiğim anda, üç gündür görmemiş olduğum Smerande bana doğru geldi.

Bir acı heykeline benziyordu. Bir heykelinki gibi ağır bir hareketle, buz gibi dudaklarını alnıma değdirdi ve mezardan gelmiş gibi bir sesle her zamanki şu sözü söyledi:

— Kostaki sizi seviyor.

Bu sözün benim üzerimde nasıl bir etki yarattığını tahayyül edemezsiniz. Geçmiş zaman yerine şimdiki zamanda dile getirilen bu aşk ifadesi; sizi seviyordu yerine bu sizi seviyor

sözü; aradığını hayatta bulmaya çalışan bu mezar ötesi aşk benim üzerimde korkunç bir etki yarattı.

Aynı zamanda içimi tuhaf bir duygu kaplamaktaydı, sanki ben gerçekten de hayatta olanın nişanlısı değil, ölmüş olanın karısıydım. Elimde olmadan acı içinde bu tabuta doğru çekiliyordum, tıpkı yılan büyülediği kuşu kendine çeker dedikleri gibi. Gözlerim Gregoriska'yı aradı; onu gördüm, benzi solmuş halde bir sütuna yaslanmış ayakta duruyordu; gözleri yukarıya çevrilmişti. Beni görüp görmediğini söyleyemem.

Hango Manastırı'nın keşişleri cenazenin etrafını sarmış, bazen son derece ahenkli, daha çok da son derece yeknesak bir biçimde dini Yunan ayin ezgileri söylüyorlardı. Ben de dua etmek istiyordum ama dua dudaklarımda sönüp gidiyordu; zihnim öyle altüst olmuştu ki, bir rahipler toplantısından çok bir Şeytan meclisinde bulunduğum duygusu içindeydim.

Cenaze havaya kaldırıldığında onu takip etmek istedim, ama gücüm elvermedi. Bacaklarımın altımda beni taşımadığını hissedip kapıya yaslandım. Bunun üzerine Smerande yanıma geldi ve Gregoriska'ya bir işaret yaptı.

Gregoriska itaat ederek yaklaştı.

Smerande bana Moldav dilinde hitap etti.

— Annem söyleyeceklerini kelimesi kelimesine size tekrar etmemi istiyor, dedi Gregoriska.

Smerande tekrar söze başladı, bitirdiğinde:

— İşte annemin söyledikleri, dedi Gregoriska:

"Oğlum için ağlıyorsunuz Hedwige, onu seviyordunuz değil mi? Gözyaşlarınız ve aşkınız için size teşekkür ederim; bundan böyle benim kızımsınız, Kostaki sizin kocanız

olmamış olsa da bu böyle, artık bir vatana, bir anneye, bir aileye sahipsiniz. Ölülere borçlu olduğumuz tüm gözyaşlarımızı akıtalım, daha sonra ikimiz de artık hayatta olmayana layık insanlar olalım... ben annesi, siz karısı olarak! Hoşça kalın, eve dönün; ben ebedi istirahatgâhına kadar oğlumun peşinden gideceğim; döndüğümde acımla birlikte kapanacağım, beni ancak bu acıyı yendiğimde göreceksiniz, rahat olun, onu yok edeceğim, çünkü beni öldürmesini istemiyorum."

Gregoriska tarafından çevrilen Smerande'nin bu sözlerine sadece bir inlemeyle karşılık verebildim.

Odama çıktım, cenaze alayı uzaklaştı. Yolun köşesinde gözden kaybolduğunu gördüm. Hango Manastırı şatodan dümdüz yarım fersah mesafedeydi ancak; ama arazideki engeller yolun sapmasını gerektiriyordu ve yol takip edildiğinde mesafe yaklaşık iki saate çıkıyordu.

Kasım ayındaydık. Günler tekrar kısalmış, hava soğumuştu. Akşamın beşinde hava iyice kararıyordu.

Saat yediye doğru, meşaleler tekrar göründü. Cenaze alayı geri dönüyordu. Ölü, atalarının mezarında yatmaktaydı. Her şey bitmişti.

Hepimizi yasa bürüyen uğursuz olaydan beri hangi tuhaf takıntının pençesinde yaşamakta olduğumu size söylemiştim, özellikle de ölümün kapattığı gözlerin tekrar açılıp üzerime dikildiklerini gördüğüm andan beri. O akşam, günün heyecanlarından tükenmiş olarak, daha da kederliydim. Şatonun duvar saatinde saatlerin vurduğunu işitiyor ve akıp giden zaman beni Kostaki'nin ölüm anı olması gereken ana yaklaştırdıkça kederleniyordum.

Saatin dokuza çeyrek kalayı vurduğunu duydum.

O zaman tuhaf bir duyguya kapıldım. Tüm bedenimi kat eden ve onu donduran ürpertici bir dehşetti bu; bu dehşetle birlikte, karşı konulmaz bir uyku gibi bir şey duyularımı ağırlaştırmaktaydı; göğsüm sıkıştı, gözlerim karardı, kollarımı uzattım ve geri geri gidip yatağımın üstüne devrildim.

Yine de kapıma yaklaşmakta olan ayak seslerini duyamayacak kadar duyularım körelmemişti; kapım açılıyor gibi geldi. Sonra ne bir şey gördüm, ne bir şey duydum artık.

Sadece boynumda şiddetli bir acı hissettim.

Ardından da tam bir baygınlığa geçtim.

Gece yarısı uyandım, lambam hâlâ yanıyordu; kalkmak istedim ama öyle güçsüzdüm ki iki defa girişimde bulunmam gerekti. Yine de bu güçsüzlüğü alt ettim ve uyanıkken de uykumun arasında hissetmiş olduğum aynı acıyı boynumda hissedince, duvara yaslanarak aynaya kadar zorlukla yürüdüm ve aynaya baktım.

Boyun damarımda, iğne batmış gibi bir iz vardı.

Uykumun arasında bir böceğin beni sokmuş olduğunu düşündüm, yorgunluktan tükenmiş halde olduğum için de yatıp uyudum.

Ertesi gün her zamanki gibi uyandım. Her zamanki gibi, gözlerimi açar açmaz yataktan çıkmak istedim; ama daha önce yalnızca bir kere, kanama geçirdiğim bir günün ertesinde hissettiğim bir güçsüzlük hissediyordum.

Aynaya yaklaştım ve yüzümün solgunluğu karşısında hayrete düştüm.

Gün kederli ve karamsar duygular içinde geçti; tuhaf bir şey hissediyordum, bulunduğum yerde kalma ihtiyacındaydım, her türlü hareket bir yorgunluktu.

Gece oldu, bana lambamı getirdiler; hizmetimdeki kadınlar, en azından hareketlerinden anladım, yanımda kalmayı teklif ediyorlardı bana. Onlara teşekkür ettim: Çıktılar.

Bir gün öncesiyle aynı saatte aynı belirtileri hissettim. Bunun üzerine kalkıp yardım çağırmak istedim; ama kapıya kadar gidemedim. Dokuza çeyrek kalayı vuran saatin sesini belli belirsiz işittim, ayak sesleri yankılandı, kapı açıldı; ama artık ne bir şey görüyor, ne bir şey duyuyordum; bir gün öncesinde olduğu gibi, sırtüstü yatağıma devrildim.

Bir gün önceki gibi, aynı yerde keskin bir acı hissettim.

Bir gün önceki gibi, gece yarısı uyandım; ama bir gün öncesine göre daha güçsüz ve daha solgundum.

Ertesi gün korkunç hadise bir daha tekrarlandı.

Ne kadar güçsüz olursam olayım Smerande'nin yanına inmeye karar vermiştim ki, oda hizmetçilerimden biri odama girerek Gregoriska'nın adını söyledi.

Gregoriska onun ardından geliyordu.

Onu karşılamak üzere kalkmak istedim, ama yeniden koltuğuma yığıldım.

Beni görünce bir çığlık attı ve bana doğru atılmak istedi; ama kolumu ona doğru uzatacak gücü buldum.

— Burada ne işiniz var? diye sordum.

— Ne yazık ki! dedi, size elveda demek için gelmiştim! Sizin aşkınız ve varlığınız olmayınca benim için katlanılmaz olan bu dünyayı terk ettiğimi size söylemek için gelmiştim; Hango Manastırı'na çekileceğimi söylemeye gelmiştim.

— Varlığım elinizden alındı Gregoriska, diye cevap verdim, ama aşkım değil. Ne yazık ki sizi hâlâ seviyorum, duyduğum

büyük acı, bundan böyle bu aşkın neredeyse bir suç olmasından kaynaklanıyor.

— Öyleyse benim için dua edeceğinizi umabilir miyim Hedwige?

— Evet, ama uzun süre dua edemeyeceğim, diye ekledim, yüzümde bir gülümsemeyle.

— Neyiniz var peki ve neden bu kadar solgunsunuz?

— Ben... Tanrı bana acısın ve beni yanına alsın!

Gregoriska bana yaklaştı, elimi tuttu, elimi ondan çekecek gücü bulamadım; gözlerini bana dikti:

— Bu solgunluk hiç doğal değil, Hedwige; nereden kaynaklanıyor, söyleyin.

— Size bunu söyleseydim Gregoriska, benim deli olduğuma inanırdınız.

— Hayır, hayır, söyleyin Hedwige, yalvarırım; burada başka hiçbir ülkeye benzemeyen bir ülkede, başka hiçbir aileye benzemeyen bir ailedeyiz. Söyleyin, her şeyi anlatın, yalvarırım.

Ona her şeyi anlattım: Kostaki'nin ölmüş olması gereken saatte bana tebelleş olan şu tuhaf sanrıyı; beni yatağıma çivileyen şu dehşeti, şu uyuşukluğu, şu dondurucu soğuğu, şu bitkinliği; işittiğimi sandığım şu ayak seslerini, açıldığını görür gibi olduğum şu kapıyı, nihayet durmadan artan bir solgunluk ve bir güçsüzlüğün takip ettiği şu keskin acıyı.

Öykümün Gregoriska'ya bir delilik başlangıcı olarak görüneceğini sanmış ve belli bir çekingenlikle bitiriyordum ki, tersine bu öyküye büyük bir ilgi gösterdiğini fark ettim.

Konuşmam son bulunca, bir an düşündü.

— Yani her akşam saat dokuza çeyrek kala uyuyakalıyorsunuz öyle mi?

— Evet, uykuya direnmek için çaba sarf etsem de.

— Demek kapınızın açıldığını sanıyorsunuz?

— Evet, kapıyı sürgülediğim halde.

— Yani boynunuzda keskin bir acı hissediyorsunuz öyle mi?

— Evet, boynumda bir yara izi zar zor fark edilse de.

— İzin verir misiniz, bir bakayım? dedi.

Kafamı omzuma doğru eğdim.

Gregoriska yara izini inceledi.

— Hedwige, dedi bir an sonra, bana güveniyor musunuz?

— Bunu soruyor musunuz? diye cevap verdim.

— Sözüme inanıyor musunuz?

— Tanrı kelamına inandığım kadar.

— Pekâlâ Hedwige, size söyleyeceğimi bugünden itibaren yapmaya razı olmazsanız, yemin ederim bir haftaya kalmaz ölürsünüz.

— Ya razı olursam?

— Razı olursanız kurtulursunuz belki.

— Belki mi?

Gregoriska sustu.

— Sonucu ne olursa olsun, Gregoriska, diye sözüme devam ettim, yapmamı söyleyeceğiniz şeyi yapacağım.

— Peki o zaman, dinleyin, dedi, özellikle de korkmayın. Sizin ülkenizde de Macaristan'da ve bizim Romanya'mızda olduğu gibi bir gelenek var.

Ürperdim, çünkü bu geleneği hatırlamıştım.

— Ah! dedi, ne demek istediğimi biliyor musunuz?

— Evet, diye cevap verdim, Polonya'da bu korkunç yazgıya uğramış insanlar gördüm.

— Vampirleri kastediyorsunuz değil mi?

— Evet, çocukluğumda, babama ait bir köyün mezarlığında topraktan kırk kişinin çıkarıldığını gördüm, ölüm sebepleri belirlenemeyen bu kişiler on beş gün içinde ölmüşlerdi. Ölülerin on yedisi vampirliğin tüm belirtilerini göstermekteydi, yani yaşayan insanlar gibi taze ve kanlı canlı bulundular, diğerleri onların kurbanlarıydı.

— Peki bölgeyi onlardan kurtarmak için ne yaptılar?

— Kalplerine bir kazık çakıp sonra da onları yaktılar.

— Evet, genellikle böyle yapılır, ama bizim için bu yeterli değildir. Sizi hayaletten kurtarmak için önce onu tanımak istiyorum ve Tanrı adına onu tanıyacağım. Evet, ve kim olursa olsun, gerekirse göğüs göğse çarpışacağım onunla.

— Ah Gregoriska, diye haykırdım ürkmüş bir halde.

— Kim olursa olsun dedim ve bunu tekrarlıyorum. Ama bu korkunç macerayı iyi bir sonuca bağlamak için sizden her istediğimi yapmayı kabul etmelisiniz.

— Söyleyin.

— Saat yedide hazır olun ve küçük kiliseye inin, yalnız inin ama. Güçsüzlüğünüzü alt etmek gerek Hedwige, bu gerekli. Orada nikâh duasında hazır bulunacağız. Bunu kabul edin sevgilim; sizi savunmak için, Tanrı'nın gözünde ve insanların

gözünde size göz kulak olma hakkına sahip olmam gerekiyor. Tekrar buraya çıkacak ve neler olacağını göreceğiz.

— Ah Gregoriska, eğer bu o ise, sizi öldürecektir.

— Hiçbir şeyden korkmayın sevgili Hedwige. Sadece dediklerime uyun.

— Ne isterseniz yapacağımı biliyorsunuz Gregoriska.

— Akşama görüşürüz o zaman.

— Evet, siz de ne yapmak istiyorsanız yapın, elimden geldiğince size yardımcı olacağım.

Çıkıp gitti. On beş dakika sonra manastır yolunda sıçrayarak ilerleyen bir atlı gördüm, bu oydu.

Daha onu yeni gözden kaybetmiştim ki dizlerimin üstüne çöküp, sizin inançsız ülkelerinizde artık dua edilmediği gibi dua ettim ve düşüncelerimi Tanrı'ya ve diğer azizlere adayarak saat yediyi bekledim; ancak saat yediyi vurduğunda tekrar doğruldum.

Can çekişen biri gibi güçsüz, bir ölü gibi beyazdım. Başıma büyük bir siyah örtü attım, duvarlara tutunarak merdivenden indim ve kimseyle karşılaşmadan kiliseye vardım.

Gregoriska, Hango Manastırı'nın başrahibi Peder Bazile'yle birlikte beni beklemekteydi. Yan tarafında, Villehardouin ve Flandre'lı Baudouin'le birlikte Konstantinopolis'i ele geçiren yaşlı bir Haçlı'dan kalan bir anmalık, kutsal bir kılıç vardı.

— Hedwige, dedi elini kılıcına vurarak, Tanrı'nın da yardımıyla, işte hayatınızı tehdit eden büyüyü bozacak kişi. Korkmadan yaklaşın, benim günah çıkarışımı dinledikten sonra bağlılık yeminimize de şahit olacak kutsal bir insan kendisi.

Tören başladı; hem daha sade hem daha gösterişli bir tören belki de asla görülmemiştir. Rahibe kimse yardım etmiyordu; evlilik taçlarını başımıza kendisi yerleştirdi. Üzerimizde yas kılıklarımız, ikimiz de elimizde bir mumla sunağın çevresini dolandık; sonra din adamı kutsal sözlerin ardından ekledi:

— Hadi artık evlatlarım, Tanrı size insan türünün düşmanıyla savaşacak güç ve cesareti versin. Siz kendi masumiyetiniz ve onun adaletiyle donanmışsınız; Şeytan'ı alt edeceksiniz. Hadi bakalım, Tanrı sizi korusun.

Kutsal kitapları öptük ve kiliseden çıktık.

Bunun üzerine ilk defa olarak Gregoriska'nın koluna yaslandım ve bu güçlü kola dokunup, bu soylu yürekle temas edince, hayat tekrar damarlarıma dönüyor gibi geldi bana. Başarılı olacağıma inanıyordum, çünkü Gregoriska benimle birlikteydi; yeniden odama çıktık.

Saat sekiz buçuğu vurdu.

— Hedwige, dedi o zaman Gregoriska, kaybedecek vaktimiz yok. Her zamanki gibi uyumayı ve her şeyin uykunda olup bitmesini mi istersin, yoksa uyanık kalıp her şeyi görmek mi?

— Senin yanında hiçbir şeyden korkmuyorum, uyanık kalmak, her şeyi görmek istiyorum.

Gregoriska koynundan, hâlâ kutsal sudan sırılsıklam, kutsanmış bir şimşir dalı çıkarıp bana verdi.

— Bu dalı al, dedi, yatağına uzan, Bakire Meryem'e dua et ve korkusuzca bekle. Özellikle de dikkat et de dal düşmesin; onunla cehenneme bile hükmedebilirsin. Bana seslenme, bağırma sakın; dua et, umudunu yitirme ve bekle.

Yatağa uzandım. Ellerimi kutsanmış dalı bastırdığım göğsümün üstünde birleştirdim.

Gregoriska'ya gelince, daha önce sözünü ettiğim ve odamın köşesini kaplayan tavanlıklı koltuğun arkasına gizlendi.

Dakikaları sayıyordum, kuşkusuz Gregoriska da sayıyordu.

Saat çeyrek kalayı vurdu.

Gongun çınlayışı hâlâ devam ediyordu ki o aynı uyuşukluğu, o aynı dehşeti, o aynı dondurucu soğuğu hissettim; ama kutsanmış dalı dudaklarıma götürdüm ve bu ilk his yok oldu.

Bunun üzerine, merdivenden gelen ve kapıma yaklaşan ağır ve ölçülü ayak seslerini açık seçik işittim.

Ardından kapım doğaüstü bir güç tarafından itilmiş gibi sessizce, ağır ağır açıldı ve böylece...

Ses, anlatıcının gırtlağında boğulmuş gibi kesildi.

— Böylece, diye devam etti bir çabayla, Kostaki'yi gördüm, sedyenin üzerinde olduğu kadar solgundu; omuzlarında dağınık duran uzun siyah saçlarından kan damlıyordu; üzerinde her zamanki giysisi vardı, ama göğsü açıktı ve bu açıklıktan kanlı yarası görünmekteydi.

Her şey ölü, her şey cesetti... ten, giysiler, yürüyüş... yalnızca gözler, o korkunç gözler canlıydı.

Bu görüntü karşısında, tuhaf şey, korkumun büyüdüğünü hissetmek yerine cesaretimin arttığını hissettim. Kuşkusuz Tanrı bana onu, konumumu değerlendirmem ve cehenneme karşı kendimi savunmam için yolluyordu. Hayaletin yatağıma doğru attığı ilk adımda, gözlerimi korkusuzca o kurşuni gözlere diktim ve kutsanmış dalı ona doğru tuttum.

Hayalet ilerlemeye çalıştı; ama kendisininkinden daha kuvvetli bir güç onu olduğu yerde alıkoydu. Durdu:

— Ah! diye mırıldandı, uyumuyor, her şeyi biliyor.

Moldav dilinde konuşuyordu, yine de ben bildiğim bir dilde söyleniyormuş gibi bu sözleri anlıyordum.

Hayalet ve ben böyle karşı karşıya duruyorduk, gözlerimi onun gözlerinden alamıyordum, tam o sırada, kafamı ondan tarafa çevirmeye ihtiyaç duymaksızın Gregoriska'nın ölüm meleği gibi, kılıcı elinde, ahşap koltuğun arkasından çıktığını gördüm. Sol eliyle haç işareti yaptı ve kılıcı hayalete doğru uzatarak yavaşça ilerledi; beriki ağabeyini görünce korkunç bir kahkaha atarak kılıcını çekti, ama kılıç kutsanmış çeliğe dokunduğu anda hayaletin kolu hareketsiz bir biçimde bedeninin yanına düştü.

Kostaki meydan okuma ve umutsuzlukla iç geçirdi.

— Ne istiyorsun? dedi ağabeyine.

— Yaşayan Tanrı adına, dedi Gregoriska, cevap vermeni istiyorum.

— Konuş, dedi hayalet, dişlerini gıcırdatarak.

— Senin yolunu kesen ben miyim?

— Hayır.

— Sana saldıran ben miyim?

— Hayır.

— Seni yaralayan ben miyim?

— Hayır.

— Kılıcımın üstüne atıldın, hepsi bu. Öyleyse Tanrı'nın ve insanların gözünde kardeş katilliğinden suçlu değilim; öyleyse sen kutsal bir görev değil, cehennemi bir görev üstlendin; öyleyse sen mezardan kutsal bir gölge gibi değil, lanetli bir hayalet olarak çıktın ve mezarına geri döneceksin.

— Onunla birlikte evet, diye bağırdı Kostaki beni yakalamak için aşırı bir çaba harcayarak.

— Tek başına, diye haykırdı bu kez de Gregoriska; bu kadın bana ait.

Ve bu sözleri söylerken, kutsanmış çeliğin ucuyla açık yaraya dokundu.

Kostaki, alevden bir kılıç kendisine değmişçesine bir çığlık attı ve sol elini göğsüne götürerek bir adım geriledi.

Aynı anda ve onunkiyle uyumlu gibi görünen bir hareketle Gregoriska da bir adım ilerledi; böylece gözleri ölünün gözlerinde, kılıç kardeşinin göğsünde, ağır, korkunç, törensi bir yürüyüş başladı; Don Juan'la Komandör bölümünü çağrıştıran bir görüntü; kutsal kılıcın önünde, Tanrı savunucusunun karşı konulmaz iradesi altında gerileyen hayalet; tek bir kelime etmeden adım adım onu takip eden diğeri, her ikisi de nefes nefese, her ikisinin de benzi çok solgun; canlı ölüyü önü sıra sürüyor ve gelecekteki mekânı olan mezarına gitmesi için geçmişteki mekânı olan şatoyu terk etmeye zorluyor.

Ah, yemin ederim size, korkunç bir görüntüydü bu.

Yine de üstün, görünmez, bilinmez bir güç tarafından harekete geçirilen ben de, ne yaptığımın farkına bile varmadan ayağa kalktım ve onları takip ettim. Sadece Kostaki'nin yakıcı gözbebekleriyle aydınlanan merdivenlerden indik. Bu şekilde koridoru, bu şekilde avluyu kat ettik. Aynı ölçülü adımlarla kapıdan çıktık: Hayalet geri geri giderek, Gregoriska kolu ileriye uzanmış halde, bense onları takip ederek.

Bu düşsel yürüyüş bir saat sürdü: Ölüyü tekrar mezarına götürmek gerekiyordu; yalnız her zamanki yolu izlemek yerine, Kostaki ve Gregoriska arazinin ortasından dümdüz

geçtiler, ortadan kalkmakta olan engelleri pek dert etmiyorlardı: Ayaklarının altında toprak düzleşiyor, seller kuruyor, ağaçlar geri çekiliyor, kayalar aralanıyordu; onlar için gerçekleşen bu mucize benim için de gerçekleşiyordu; yalnız gökyüzü tamamen siyah bir tülle kaplanmış gibi geliyordu bana, ay ve yıldızlar görünmez olmuştu ve gecenin içinde tek gördüğüm vampirin ateşten gözleriydi hâlâ.

Bu şekilde Hango'ya vardık, mezarlığa çit vazifesi gören kocayemiş ağaçlarının arasından bu şekilde geçtik. İçeri girer girmez, karanlıkta, babasının mezarının yanında yer alan Kostaki'nin mezarını fark ettim, orada olduğunu bilmiyordum, yine de mezarı tanıdım.

O gece her şeyi biliyordum.

Açık mezarın kenarında Gregoriska durdu.

— Kostaki, dedi, senin için her şey bitmedi, göksel bir ses, tövbe edersen affedileceğini söylüyor bana: Mezarına girmeye söz veriyor musun, bir daha oradan hiç çıkmamaya söz veriyor musun, cehenneme duyduğun saygıyı nihayet Tanrı'ya duyacağına söz veriyor musun?

— Hayır! diye cevap verdi Kostaki.

— Tövbe ediyor musun? diye sordu Gregoriska.

— Hayır!

— Son kez soruyorum Kostaki?

— Hayır!

— Peki öyleyse, ben nasıl Tanrı'dan yardım istiyorsam, sen de Şeytan'dan yardım iste, bu kez zafer kimin olacak göreceğiz bakalım.

Aynı anda iki çığlık duyuldu; kıvılcımlar çıkaran iki çelik karşılaştı ve bana bir yüzyıl gibi gelen çatışma bir dakika sürdü.

Kostaki yere düştü; korkunç kılıcın havaya kalktığını, onun bedenine gömülüp, bu bedeni yeni kazılmış toprağa mıhladığını gördüm.

Hiçbir insani tarafı olmayan son bir çığlık havayı yırttı.

O tarafa atıldım.

Gregoriska ayakta kalmıştı ama sendeliyordu.

Koştum ve onu kollarımda tuttum.

— Yaralı mısın? diye sordum kaygıyla.

— Hayır, dedi; ama böyle bir düelloda, sevgili Hedwige, öldüren yara değil, mücadeledir. Ölümle mücadele ettim, ölüme aidim ben.

— Dostum, dostum! diye haykırdım, uzaklaş, uzaklaş buradan, hayat belki geri gelir.

— Hayır, dedi, işte mezarım Hedwige: Ama vakit kaybetmeyelim; onun kanına bulanmış şu topraktan biraz al ve ısırdığı yere sür; gelecekte onun korkunç aşkından korunmanın tek yolu bu.

Titreyerek sözünü dinledim. O kanlı topraktan almak için eğildim ve eğilirken de yere mıhlanmış cesedi gördüm; kutsal kılıç kalbini delip geçmişti ve ancak şimdi ölmüş gibi siyah ve bol bir kan akıyordu yarasından.

Biraz toprakla kanı karıştırıp, korkunç tılsımı yarama sürdüm.

— Şimdi, biricik Hedwige'm, dedi Gregoriska zayıflamış bir sesle, son talimatlarımı iyi dinle: Elinden geldiğince çabuk ülkeyi terk et. Sadece mesafe senin için bir güvenlik sağlar.

Peder Bazile'ye bugün son isteklerimi ilettim, onları yerine getirecek. Hedwige! Bir öpücük! Son ve tek olarak Hedwige! Ölüyorum.

Bu kelimeleri söylerken Gregoriska kardeşinin yanına düştü.

Başka her türlü koşulda, bu mezarlığın ortasında, bu açık mezarın yanında, yan yana yatan bu iki cesetle aklımı kaçırırdım; ama daha önce de söyledim, Tanrı bana, sadece şahidi değil, oyuncusu da kıldığı bu olaylara denk bir güç vermişti.

Etrafıma bakınıp yardım arandığım sırada, manastırın kapısının açıldığını gördüm, Peder Bazile'nin başlarında olduğu keşişler, ellerine yanan meşaleler, ölülere dualar okuyarak ikişerli sırayla ilerlediler.

Peder Bazile manastıra gelmişti; ne olup bittiğini tahmin etmiş, tüm cemaatin başında mezarlığa geliyordu.

Beni iki ölünün yanında canlı buldu.

Kostaki'nin yüzü son bir kasılmayla altüst olmuş haldeydi.

Gregoriska'nın ise tersine, sakin ve neredeyse gülümseyen bir ifadesi vardı.

Gregoriska'nın isteği üzerine onu kardeşinin yanına gömdüler; Hıristiyan iblise nöbetçilik edecekti.

Bu yeni felaketi ve benim bu felaketteki payımı öğrenen Smerande beni görmek istedi; Hango Manastırı'na gelip beni buldu ve o korkunç gecede olup bitenleri benim ağzımdan öğrendi.

Düşsel hikâyeyi tüm ayrıntılarıyla ona anlattım, ama beni tıpkı Gregoriska gibi, şaşırmadan, ürkmeden dinledi.

— Hedwige, diye karşılık verdi bir süre sessiz kaldıktan sonra, anlatmış olduklarınız ne kadar tuhaf olursa olsun, yine de katıksız gerçeği dile getirdiniz. Brancovan soyu, üçüncü, dördüncü kuşağa kadar lanetlenmiştir, çünkü bir Brancovan bir rahibi öldürdü. Ama lanet son buldu; çünkü her ne kadar evli olsanız da bakiresiniz ve benimle birlikte soy tükeniyor. Oğlum size bir milyon bıraktıysa alın onu. Benim ölümümden sonra, vasiyet etmeyi düşündüğüm dini bağışlar dışında servetimin geri kalanına sahip olacaksınız. Şimdi kocanızın tavsiyesine uyun, bir an önce Tanrı'nın böyle korkunç mucizelere izin vermediği ülkelere gidin. Oğullarım için ağlamak üzere yanımda kimseye ihtiyacım yok. Acım yalnız kalmayı gerektiriyor. Elveda, beni bir daha arayıp sormayın. Gelecekteki kaderim artık sadece bana ve Tanrı'ya ait.

Her zamanki gibi beni alnımdan öperek yanımdan ayrıldı ve gidip Brancovan şatosuna kapandı.

Bir hafta sonra Fransa'ya doğru yola çıktım. Gregoriska'nın da umut etmiş olduğu gibi, geceleri korkunç hayalet tarafından ziyaret edilmez oldum. Sağlığım bile düzeldi ve bu olaydan bana bir tek, bir vampirin öpücüğüne maruz kalmış her insanın mezara kadar taşıyacağı bu ölümcül solgunluk kaldı.

Bayan sustu, saat gece yarısını vurdu, diyebilirim ki içimizde en yürekli olan bile saatin sesiyle ürperdi.

Gitme zamanı gelmişti; Mösyö Ledru'den izin istedik. Bir yıl sonra bu mükemmel adam öldü.

Bu ölümün ardından ilk kez iyi yurttaşa, mütevazı bilim adamına, özellikle de dürüst insana saygı borcumu ödeme fırsatı buldum.

Fontenay-aux-Roses'a bir daha hiç dönmedim.

Ama o günün anısı hayatımda öyle derin bir iz bıraktı, tek bir akşama sığdırılan tüm bu tuhaf hikâyeler hafızama öyle derin kazındı ki, ilgi duyduğum konuya başkalarının da ilgisini çekmek umuduyla, on sekiz yıldır gezdiğim farklı ülkelerden, yani İsviçre, Almanya, İtalya, İspanya, Sicilya, Yunanistan ve İngiltere'den, farklı halklara ait öykülerle bende tekrar canlanan aynı türden gelenekleri derledim ve bugün her zamanki okurlarıma sunduğum bu derlemeyi meydana getirdim: BİNBİR HAYALET adı altında.

DİPNOTLAR

[1] Kendi adının verildiği giyotini tescil ettiren Fransız doktor. –ç.n.

[2]Böyle bir konunun üzerinde durmamızın amacı, iğrençlik sergilemek değil, ama idam cezasının kaldırılmasının kafaları meşgul ettiği sırada böyle bir açıklamanın gereksiz olmadığını sanıyoruz. (A. Dumas)

[3]Kral asasının ucuna konulan ve kralların adaletini simgeleyen, fildişinden yapılmış kalkık parmaklı el. –ç.n.

[4]Rossignol'ün Fransızcada bir anlamı da maymuncuktur. –ç.n.

[5]İsa'yla birlikte çarmıha gerilen ve diğeri Hıristiyanlığı kabul ederken o etmeyen iki hırsızdan biri. –ç.n.

[6]Hırsızların ve katillerin asıldıkları yer böyle adlandırılırdı. (A. Dumas)